

דף ב' לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.

תימא דמשמע דמצנה לדור להזיר עצמו מן היין וכלא שנינו בפ"ק דנדריים ובפ"ק דתענית ובפרק החובל א"ר אלעזר הקפר מה תלמוד לומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין כו'.

ושמא י"ל דרבי סבר הא דכתיב מאשר חטא על הנפש אינו ר"ל שציער עצמו מן היין דהא האי קרא בנזיר טמא פתיב ואע"ג דהגמרא בפ"ק דנדריים פריף זה ותיירץ משום דשנה בחטא הוא רבי לא ס"ל הכי אלא פשמעון הצדיק דאמר התם דוקא נזיר טמא הוא שנקרא חוטא ולאו משום דמצער עצמו אלא משום דמתחרט.

ועוד י"ל דאפילו לרבי אלעזר הקפר דאמר דאפילו נזיר טהור אקרי חוטא מ"מ מצנה לדור משום שהמצנה רבה על החטא מידי דהנה אמתענה תענית חלום בשבת דיש עבירה שמתענה בשבת שרי צריף לישב בתענית למחרת השבת לכפר על שהתענה בשבת ואפ"ה מצנה להתענות בשבת לבטל החלום משום שהמצנה גדולה מן העבירה וכנה נתיישב הא דקרי לנזיר טהור נאה בריש פ"ק דנזיר ואמר דאפילו לרבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא ה"מ גבי נזיר טמא דאיירי כו' אבל נזיר טהור לאו חוטא קרי ביה.

והשתא קשה הלא בכל הנהו מקומות שהבאתי לעיל מוכח בהדיא דר"א הקפר אמר דאפילו נזיר טהור נקרא חוטא. אבל לפי מה שפירשתי לא קשיא מידי דהכי קאמר אפילו לר"א דאמר נזיר חוטא ה"מ נזיר טמא שהוא עיקר חוטא אבל נזיר טהור לא קשיב ר' אלעזר עיקר חוטא משום שהמצנה גדולה מן העבירה.

ועוד י"ל דהא דקאמר הכא יזיר עצמו מן היין אינו ר"ל בנדר בנזיר דכתיב בקרא אלא ר"ל יפרוש עצמו מן היין בלא נדר פדי שלא יבא לידי קלקול כסוטה דכשם שהמים בודקין אותה כף המים בודקין אותו כדתנו לקמן פל זה למדתי מדברי התוספות.

ונ"ל דבלאו הכי צריף אתה לומר דנזיר לאו דוקא נזירות אלא ימעט השכרות דאם לא כן קשה דהא בפרק אף על פי תנא כוס אחד יפה לאשה שנים ניוול הוא שלשה תובעת בפה ארבע אפילו חמור תובעתה בשוק ואינה מקפדת אמר רבא לא שנו אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה לית לן בה.

כן נראה לי: וקשה לזונגם פקריעת ים סוף. פרש"י וקשין לזונגם הנה דלפי מעשיו כו' ועל דרך זה פירש נמי הא דפריף הגמרא איני וקאמר כו' ונ"ל איני מי הוי זוג לפי רשע וזכות והא מקודם יצירתם שאין נודע רשעו וזכותו מכריזין את זוגו כו'.

וקשה בעיני דהא בסנהדרין פרק כ"ג מייתי נמי הך מימרא דרבי יוחנן וקשה לזונגן פקריעת ים סוף ולא נזכר פלל הך דרשא דריש לקיש אין מזונגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו אלמא שלא קבע ר' יוחנן דבריו על דברי ר"ל תלמידו ורש"י גופיה לא פירש הכי שם כדפירש הכא וגם מה שפירש רש"י והא מקודם יצירתם שאין נודע רשעו וזכותו כו'.

וא"ת הפל גלוי לפננו הפל בידי שמים חוץ מיראת שמים כו' תמה אני טובא פה קדוש
יאמר דבר זה דהא חזקה חזו ליה בגנו דלא מעלי ורבים פמוהו אלמא שאפילו
דבר זה גלוי לפננו והוא מגלה לאחרים.

ואי אפשר לומר הא דפרש"י והא מקודם יצירתו שאין נודע רשעו וזכותו ר"ל על ידי
הכרות בת קול אבל להש"י עצמו גלוי לפננו דא"כ מאי פריה הגמרא איני הלא הקושא
מעיקרא ליתא ומדברי רש"י גופיה לא משמע הכי דא"כ מאי מקשה אח"כ וא"ת הפל
גלוי לפננו כו'.

ועוד דהא אפשר שנודע רשעו וזכותו קודם היצירה אפילו ע"י הכרות בת קול כגון
שמואל הרמתי כדאיתא במדרש ורבים פאלה ועוד דהא הרבה דברים תלויין במזל
כדאיתא בשלהי שבת מאן דאתיליד בצדק יתא צדקו במצות מאן דאתיליד בשבתא
מתקרי קדישא מאן דאתיליד במאדים יתא גבר אשיד דמא סוף דבר כל הדברים האלה
הם מבוכה גדולה למי שמבין אותם פמשמעם וכבר נתעורר בשאלה זו ששאל רש"י
וא"ת הפל גלוי לפננו כו' הרמב"ם בפ"ה מהלכות תשובה וז"ל שפא תאמר והלא הקב"ה
יודע כל מה שיהיה וקודם שיהיה ידע שזה יהיה צדיק או רשע או לא ידע אם ידע שהוא
יהיה צדיק אי אפשר שלא יהיה צדיק וא"ת שיודע שיהיה צדיק ואפשר שיהיה רשע הרי
לא ידע הדבר על בוריו.

דע שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים וכמה עקרים גדולים והררים
רמים תלויין בה עכ"ל. והראב"ד בהשגותיו כתב וז"ל ואע"פ שאין תשובה נצחת על זה
טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה ואומר אם היו צדקת האדם ורשעתו תלויין בגזירת
הבורא ית' היינו אומרים שידיעתו היא גזירתו והיתה לנו השאלה קשה מאד ועכשיו
שהבורא הסיר זו הממשלה מיזו ומסרה בידי האדם עצמו אין ידיעתו גזירה אבל היא
פדיעת האצטגנינות שיודעים מפת אחד מה יהיו דרכיו של זה והדבר ידוע שכל מקרה
האדם קטן וגדול מסרו הבורא בכת המזלות אלא שנתן בו השכל להיותו מתזיקו לצאת
מתחת המזל והוא מפת הנתון באדם להיותו טוב או רע והבורא יודע פת המזל ורגעיו
אם יש פת בשכל להוציאו לזה מיזו אם לא וזו הידיעה אינה גזירה וכל זה איננו שונה לי
עכ"ל.

ואני אומר אין דבר זה ניתן לחקור ולדרוש בו עד שיבא מורה צדק (הגה"ה הא דאמרין
הא בזווג ראשון הא בזווג שני כו' ראיתי בו פירושים רבים שונים ולא ישרו בעיני ולכך
לא פתבתיים והמחנור שבעיני הוא דעת חכמי האמת פי קודם יצירת הנולד יכריזו הזווג
המתניחם אל נפשו והוא הזווג הראשון אף אחריו בואו לעולם והגיע עת נשוא דינו והוא
כפי מעשיו ואם זכה יטלנה ואם לאו יעבירוה ממנו ותנתן לאחר הטוב ממנו והוא זוג
שני לפי מעשיו.

ע"כ הגה"ה): דף ד ע"ב כל המזולזל בגטילת ידים נעקר מן העולם. תימה דהכא קאמר
דעונשו מיתה וכן בפרק עושין פסין מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים
כו' עד מה אעשה שתבירי חייבו עליה מיתה ואלו בפרק במה אשה יוצאה אמרינו דעונשו
עניות כדאמר שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות המזולזל בגטילת ידים ונראה
דזלזול שמזולזל בה תמיד ענשו עקירה ע"י עניות דקשה ממיתה על ידי גחש והא דאמר

בע"א ובסנהדרין כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם וכן בפרק קונם יין כל המשמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם לאו בחדא מחתא ניהו דעניות אלא מיתה חטופה או משונה כה פתבו התוספות.

ולי נראה שרש"י נשמר מזאת הקושיא ולפיכך פירש המזלזל שאוכל תמיד בלא נטילת ידים ואלו בפרק במה אשה יוצאה גבי שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות המזלזל בנט"י לא פירש הכי וזה מפני דב' גונוי מזלזל בנט"י איכא דהתם מיירי שמזלזל בנטילת ידים שאינו מדקדק ליטול ידיו פדת שעור נטילת ידים אבל הוא נוטל ידיו תמיד ולפיכך אין ענשו חמור כל כה להיות נעקר מן העולם רק עניות בלבד פיון שאינו נמנע לגמרי ליטול ידיו מוכח שאינו נמנע לדקדק מחמת שאין נטילת ידים חשוב בעיניו למצוה כלל כמו שעלה על דעת ר"א בן חנוה שהיה מפקפק בטהרת ידים ולפיכך נידוהו פדתנו בפ"ה דעדיות והשתא נוכל לפרש הא דאמר הכא נעקר מן העולם ר"ל מיתה חטופה או משונה דומיא לנעקר מן העולם דבכולי גמרא: מים ראשונים צריה שיגביה ידיו למעלה.

פרש"י מים ראשונים שלפני המזון צריה שיגביה ידיו ראשי אצבעותיו כו'. נ"ל דרש"י לטעמיה אזיל שפירש בפרק כל הבשר שאין צריה ליטול ידיו אלא עד מקום חבור האצבעות לכך ה"ד גבי קדוש ידים ורגלים לחולין עד לפרק כו' ולפיכך פירש שאין צריה שיגביה כל ה"ד אלא האצבעות לבד שהם המקום שצריה נטילה אבל לפי מה שכתב הרי"ף בפרק אלו דברים שצריה ליטול כל ה"ד עד מקום חבורה לזרוע ממילא הא דאמר הכא צריה שיגביה ידיו ר"ל ידיו ממש דהיינו כל ה"ד עד הזרוע.

ולפי שהוקשה לרבינו יונה ז"ל לדעת הרי"ף היכי יהיב טעמא שצריה שיגביה ידיו כדי שלא יצאו מים חוץ לפרק כו' דהא מהאי טעמא הוה עדיף טפי למימר שישפיל ידיו מתחלת הנטילה דאז ודאי לא יצאו המים חוץ לפרק ובשלמא לדברי האומרים שנטילת ידים אינה אלא עד חבור האצבעות לכך ה"ד איכא למימר דה"ק אם בא להגביה ידיו רשאי ובלבד שלא ישפילם אח"כ כדי שלא יצאו מים חוץ לפרק כו' פלומר כדי שלא יחזרו המים שיצאו חוץ לפרק ויטמאו את הידים דהשתא מאחר שפיון שהגביהם שוב אינו משפילם וההגבהה אינה אלא שמגביה ראשי אצבעותיו שיהו המים משפעים לצד זרועותיו ולא על זרועותיו ממש שאין המים יכולין לצאת כל כה א"כ כשפא לנגוב ידיו מנגב גם כל פיסת הידעד מקום חבור היד לזרוע ותו ליכא למיחש למידי אבל לדעת הרי"ף שצריה ליטול כל ה"ד עד מקום חבורה לזרוע א"כ פי אמרינו צריה שיגביה ידיו ר"ל ידיו ממש דהיינו כל ה"ד עד הזרוע וכשמגביה ידיו פן הרי המים נגרים על הזרוע וכשפא לנגב היד אינו יכול לנגב הזרוע לפי שמכוסה בבגדים ואח"כ חוזר ונוטף על הידים ומטמא אותן וא"כ הוה ליה למימר צריה שישפיל ידיו במים ראשונים כשם שאמרו במים אחרונים לכה פירש דהא דאמרינו צריה שיגביה ידיו לאו הגבהה גמורה קאמרינו אלא הגבהה קצת בכדי שלא יוכלו המים לצאת מהיד לזרוע דאל"כ איכא למיחש שפא יצאו המים חוץ לפרק חבור היד והזרוע ויחזרו ויטמאו את הידים ומשמע דבמאי דקתני כדי שלא יצאו מים חוץ לפרק הוא מפורש פן פלומר הא דצריה שיגביה ידיו לאו הגבהה גמורה קא אמרינו אלא הגבהה קצת בכדי שלא יצאו המים חוץ לפרק וכתב הבית יוסף דאפשר לומר דאין ה"נ שאם בא להשפיל ידיו לצד מטה שפיר דמי.

ומה שאמרו צריף שיגביה ידיו למעלה לאו למימרא שאם רצה להשפילה מתחלה הנטילה אינו רשאי אלא היינו לומר שאם בא שלא להשפיל ידיו צריף שיגביהם למעלה ולא ישפילם אחר שהגביהם עד שינגב משום דחיישינן שמא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים.

אלא שקשה בעיני דלא אשתמיט שום מפרש או פוסק שיכתוב פן וגם פי לשון צריף שיגביה ידיו לא משמע הכי. ולכן נ"ל דאע"ג דכשישפיל ידיו הנה ג"כ תיקון לענין זה כמו בהגבחהם רצו חכמים לתקן שיגביהם ולא ישפילם משום אסמכתא דקרא דוינטלם וינשאם ואין דבריו נכונים בעיני דאם איתא שרצו חכמים לתקן שיגביהם ולא ישפילם משום אסמכתא דקרא דוינטלם וינשאם א"א דהנה שתיק הגמרא מלהזכיר אסמכתא זו ומתוך פרש"י משמע שצריף שיהיו ידיו בהגבחה עד אחר הנגוב אבל לדעת הסמ"ג ושאר פוסקים סגי בהגבחה עד שטיפה שניה ולפי דעתם הא דאמר הקא מים ראשונים ר"ל מים שבשטיפה ראשונה ומים אחרונים ר"ל מים שבשטיפה אחרונה.

ועוד משמע מתוך פירוש רש"י שאם שפף על ידיו רביעית בפעם אחת אינו צריף להגביה ידיו כיון דאין שם מים טמאים כלל פן נ"ל: שמא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו כו'. פרש"י פדתנן במסכת ידים הידים מטמאות ומטהרות עד הפרק כלומר מן הפרק ולמטה כו'.

רבינו שמשון בפרק שני דמסכת ידים כתב על פרש"י דהכא אגב חורפיה לא עיין במשנה דאלו ואלו אם חזרו לפרק טמאה לבד כשנטל ראשונים עד הפרק והשניים חוץ לפרק ויחזרו ליד טהורה: דף ח ע"א תנו רבנן אין משקין שתי סוטות כאחת כדי שלא יהא לבה גס בתברתה רבי יהודה אומר לא מן השם הוא זה אלא אמר קרא אנתה לבדה.

ופרש"י אותה והשביע אותה הפהו נאני אומר אחר המחילה מכבוד תורתו דלא דק פי האי אותה היינו והקריב אותה הפהו דהכי איתא בהדיא בברייתא במקומה בתוספתא דמכילתין וה' תניא בספרי והקריב אותה הפהו מפאן אמרו אין משקין ב' סוטות כאחת וכ"א בהדיא במדבר רבה וטפי יש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ד דהלכות סוטה ואין משקין שתי סוטות כאחת שנאמר והעמיד אותה הפהו וזה לא הנה ולא נברא אלא כף כתיב והעמידה לפני ה' ודרשו מיניה בספרי והעמידה שלא יעמיד עמה לא עבדיה ולא שפחותיה מפני שלבה סמוך עליהם.

שוב מצאתי בגדרים פרק נערה המאורסה דמייתי הך ברייתא דהכא בסגנון אחר רבי יהודה אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר והשקה אותה לבדה ופירשו שם רש"י והרא"ש והר"ן משום שנאמר והשקה במפיק ה"א דהנה ליה פאלו והשקה אותה ודרשינן אותה לבדה ותמיה אני טובא דלא אשתמיט חד מנייהו לעורר שלא נמצא כתוב הך ברייתא בצורה זו פאן בשמעתין ולא בתוספתא ולא בספרי: דף יד ע"א אמר לו הקב"ה פלום אתה מבקש אלא לקבל שקר קשה לי טובא זה הלשון דמשמע שמשעה רבינו הנה פרוש מאהבה כלומר מאהבת שקר קבול המצות ולא לאהבת מצנת בוראו והא אמרינן לקמן בפרק הנה נוטל דזהו נקרא שלא לשמה וכן אמרינן בפ"ק דע"א במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו והיינו דתנן אל תהיו פעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס כו' ואע"ג דתניא בפ"ק דפסחים האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחנה בני או שאהנה פן עולם הבא הרי זה צדיק גמור ופרש"י הרי זה צדיק גמור בדבר זה

ולא אמרינו שלא לשמה עושה אלא קנים מצנת בוראו שצוהו לעשות צדקה ומתפניו אף להנאת עצמו שיזכה בה לעוה"ב או שיחיו בניו ע"כ.

מ"מ נ"ל לדקדק מפשטא דלשנא של הברייתא דלכתחלה לא יתכן לעשות כן מדקתני האומר בה"א וכה"ג דניק הגמרא בפ"ק דביצה השוחט חיה ועוף יחפור בדקר ובריש פ"ב דחולין השוחט וכן בפ"ק חבית הרוחץ במי מערה דיעבד אין לכתחלה לא.

ולכאורה הנה נ"ל לדקדק עוד דקדוק אחר מלשון הברייתא מדקתני האומר סלע זו לצדקה בשביל כו' ולא קתני סתם האומר מצוה זו אעשה בשביל שיחיו בני כו' משום דשאני מצות צדקה שהיא מחולקת משאר כל המצוות בזה שבשאר מצוות פתיב לא תנסו את ה' וגו' ובמצוות צדקה פתיב ובחנוני נא בזאת וגו' וכן אמרו עשר בשביל שתתעשר הרי הש"י אמר בפירושו שהוא רוצה וחפץ שתהיה מצנת צדקה מכוננת להנאתנו ולתועלתנו הלכך נקט דוקא האומר סלע זו לצדקה דאלו בשאר מצוות אסור לכונן להנאת עצמו.

אמנם לפי האמת אי אפשר לחלק כן דאם כן היכי פריה הגמרא בפ"ק דפסחים מהו ברייתא על מצות בדיקת חמץ דמותר לכונן להנאת עצמו הלא יש לדחות ולומר דשאני מצות צדקה כו' והא דנקט דוקא האומר סלע זו לצדקה נ"ל משום שאמר רבא בפ"ק ואלו מגלחין בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא תליא מלתא והא נדאי דלא אמר כן אלא דוקא בשאר מצוות חוץ מצדקה דאם לא כן קשה היאך אפשר לו לרבא לומר שאין בני חיי ומזוני תלויין בזכות צדקה והלא מקרא מלא דבר הפתוב דשלשה אלו תלויין בזכות צדקה חיי דכתיב וצדקה תציל ממות וכעובדא דבגמין הצדיק שהיה ממונה על גופה של צדקה כו' בפ"ק דבבא בתרא וכתוב רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ודרשו בפ"ק דבבא בתרא זוכה לבנים בעלי חכמה בעלי ענין בעלי הגדה כו'.

מזוני דכתיב ובחנוני נא בזאת כו' וכהנה רבות. שוב מצאתי בחדושי הר"ן בפ"ק דפסחים עלה דהיא הרי זה צדיק גמור ונ"ל ואע"ג דתנן אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס היינו לומר שמדה מעולה היא ביותר שיהיו עובדים מאהבה ואפ"ה העובד פדי שיזכה לחיי עוה"ב צדיק גמור הוא אבל לא חסיד עכ"ל.

וכל זה איננו שונה לי ליישב זה הלשון פלוגתא מלבד אלא לקבל שכר וכי משה רבינו לא היה רוצה להיות חסיד שלא היה מבקש אלא לקבל שכר ושמה י"ל דהא דאמרינו לקמן בפ"ק הנה נוטל פרוש מאהבה נקרא שלא לשמה היינו מאהבת אדם ודכנותיה איירי פרוש מיראה מיראת אדם כדפירשו התוס' בשם ר"י בפ"ק החולץ ולא כדפרש"י פרוש מאהבה מאהבת קבול שכר המצוה.

אבל קשה לי על פירוש זה שהוא דאמרינו במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו והיינו דתנן אל תהיו כעבדים כו' אלמא אע"ג שהוא פרוש מאהבת קבול שכר המצוות ולא מאהבת אדם אסור.

ואפשר ליישב אפילו לפרש"י דלא אמרינו לקמן פרוש מאהבה נקרא שלא לשמה אלא דוקא אם תוהה על הראשונות אם לא יהיה לו שכר ובכה"ג איירי הא דתנן אל תהיו

כעבדים המשמשין כו' כמו שפירשו התוספות בפ"ק דפסחים וכן מוכח בהדיא בפ"ק דראש השנה ובפ"ק דבבא בתרא וכן הו' דאמרין בפ"ק דע"א במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו איירי נמי דוקא בתורה על הראשונות אבל אם אינו תורה על הראשונות אז אפילו חסיד מיקרי.

פ' נ"ל: הנה מביא פ'ק שני דף ט"ו ע"ב הנה מביא פ'ילי של חרס ונותן כו'. ברוב הספרים גרסינו במשנה פ'ילי של חרס חדשה והכי נמי גרסינו בירושלמי דפרקין ושם בגמרא מפרש הטעם דבעי חדשה משום דס"ל פרבי ישמעאל דמי פיור מי מעין הם וכגורס בעל הערוך בערוך פ'ילי וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה שכתב וז"ל ומה שאמר חדשה שלא נעשה בה מלאכה כלל ואפילו בדבר מועט כגון פלי חרס של מצורע כו' מדכתב ומה שאמר חדשה ש"מ בהדיא שהוא גורס במשנה חדשה ולפי זה הו' דאמר רבא לקמן לא שנו אלא שלא נתאכמו פניו וכו' לרבנן דמתניתין קאמר שאע"פ שהוא חדש אם נתאכמו פניו פסול ומשום הכי כתב הרמב"ם כגון פלי חרס של מצורע כו'.

וכן פסק הרמב"ם בהדיא בפ"ג דהלכות סוטה דבעינן פלי חרס שלא נעשה בו מלאכה מעולם ולא יראה ככלי בלה מאורו הזמן וכו' ולא כדפרש"י דרבנן דמתניתין מפשרי בישן וזה מפני שהוא לא גרס במשנה חדשה ונ"ל.

דסוגיא דגמרא אזלא פנותיה דרש"י מפני דבכל דנכתא דמיייתי הגמרא תנא אחר המשנה לאורוויי אינה חידוש שאינו מפורש במשנה קמיייתא כדאיתא בהדיא בסוף פ'ק לא יחפור ואם איתא דגם במתניתין גרסינו חדשה א"כ מאי חידוש אתא לאשמעינן וכי תימא דאתא לאשמעינן דתנא דמתניתין רבי ישמעאל היא א"כ הוה ליה למימר עלה דמתניתין הו' מני רבי ישמעאל היא דתנא פ'ילי כו' דהכי אורחא דגמרא לומר הו' הני כו' פל היכא דבא לאפוקי סתם מתניתין מרבי מאיר ועוד אם איתא דגם במתניתין גרסינו חדשה והיינו פרבי ישמעאל א"כ אמאי בעי הגמרא מ"ט דרבי ישמעאל לימא סתם מ"ט והנה קאי בין ארבי ישמעאל בין אמתניתין פ'ין דכולהו חדא מילתא קאמרי אלא נדאי מדקבעי מ"ט דרבי ישמעאל משמע לאפוקי מתנא דמתניתין דפליג עליה ומיהו הרמב"ם נדאי גרס במשנה חדשה כמו שכתב בהדיא בפירוש המשנה שהבאתי לעיל ומשום הכי פסק דבעינן חדשה פסתם משנה ולאפוקי מבעל כסף משנה שכתב שסבר הרמב"ם דלרבנן דמתניתין לא בעינן חדשה ואפ"ה פסק דבעינן חדשה משום דמשמע ליה דהו' דאמר רבא לא שנו אלא שלא נתאכמו פניו לרבי ישמעאל קאמר ומשום הכי פסק פרבי ישמעאל משום דרבא דבתרא הו' מפליג אליביה ואני אומר אחר המחילה אגב חורפיה לא עיין וגם מה שהקשה שם על הרמב"ם וז"ל ויש לתמוה על רבינו שפסק פ'ין פרבי ישמעאל דבעי חרס חדש ובפ"ה מהלכות ביאת המקדש פסק פתכמים דמי מקנה פשרים לקידוש וצ"ע עכ"ל הפסוק משנה.

נ"ל דלא קשה מידי דבשלמא אי הנה ילפינן סתם בג"ש דכלי פלי דבעינן חדשה אז הנה מוכרח ג"כ לומר מה התם מים חיים אף פ'ין דהו'א ג"ש משום דאין ג"ש למחצה דהפל צריך למילף אי ליכא שום מיעוט והו' בהא תליא אבל עתה לפי הפסקא דרבא דאמר קרא פלי שאמרתי לה כבד במצורע השתא מאי דילפינן פלי פלי אינו בג"ש אלא

ממשמעותיה דקרא שהפסוק עצמו אומר שפלי זה הוא הפלי עצמו שזכר במקום אחר דהיינו המצורע וא"כ עכשיו אין שום הכרח למילף גמי מהתם מים חיים דהפתוב לא אומר אלא פלי שזאמר פבר ולא אומר מים שפבר הונופרו ולאו הא ביהא תליא כמו שהיה אי הנה ילפינו בג"ש דצריף ליתן פל האמור של זה בזה ואפשר דרבא מפרש מאי דאמרינו לעיל גמר פלי פלי ממצורע דהיינו מלישנא דקרא ולא מג"ש ומשום הכי לא אומר אלא אומר רבא כו' וכיון דלאו הא ביהא תליא אין מקום תימה על הרמב"ם ז"ל דכאן פסק רבבי ישמעאל משום דרבא מפליג אליביה ובהלכות ביאת מקדש פסק רבבון דהוי פלוגתא אחרינא ולא אשפחן התם שום אמורא דקאי התם רבבי ישמעאל כן נראה לי: מאי טעמא דאמר מר כו'.

תימה רבתי בעיני למה לי טעמא דכל פנות שאתה פונה כו' וגם היאך אסתפק מעיקרא להו מ"ט הלא הטעם מפורש במשנה דקתני ומקום היה שם אמה על אמה כו' מדקתני שם משמע לימינו הנופר דהיינו לימין הנכנס וכן פתבו בהדיא הרמב"ם והסמ"ג בהלכות סוטה וז"ל ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס ובו טבלא כו' א"כ היה מוכרח לילף לימינו כי שם היה מקום העפר ולא היה צריף לילף כלל לשמאלו כיון שכל עצמו לא נכנס עכשיו להיכל רק ליקח העפר שהיתה לצד ימינו.

ועוד קשה היאך שייך לומר פאן טעם כל פנות שאתה פונה כו' מהיכא תיתי יש לו לילף לשמאלו ללא צורך. ושאלתי חכמים ואין מגיד לי ישוב נכון בעיני ולפיכך לא פתבתי, ולי נראה ליישב דמשמע לה לגמרא דהא דקתני המשנה ופנה לימינו אינו דרף ספור בעלמא אלא לעכובא לומר דבעיני שייפנה לימינו ולא באופן אחר דאל"כ מה לה למשנה לספר לנו לאיזה צד הוא פונה כיון דכל עצמה דמתניתין אינה אלא לומר גטילת העפר לא הנה ליה לומר אלא ומקום היה בהיכל מצד ימין אמה על אמה וכו' פשהוא מגביה וכו' ופשיטא שאם ירצה ליטול העפר צריף שייפנס להיכל ולילף למקום שהיה שם העפר וא"כ מה לה להוציא דברים בלי צורך ללא הועיל אלא ודאי אמרה ופנה לימינו לעכובא הוא דומיא דהיה מביא פיילי של חרס דר"ל שהוא חיוב שצריף לעשות כן הכי גמי אמרה נכנס להיכל ופנה לימינו הוא חיוב דמצריף מתניתין שייפנה לימינו ולא לשמאלו ואהכי פריף מ"ט הוצרך לעשות כן ומאי קפידא איכא אם יפנה לשמאלו ויסבב מהלכו עד שיגיע למקום העפר ומתרץ דאמר מר כו'.

כן נ"ל: כל פנות שאתה פונה כו'. יען שראיתי כי מקרוב עמדו קצת אנשים מחזיקים עצמם חכמים גדולים בעיניהם כמו סנהדרי גדולה שחייב האדם לשמוע להם אפילו אומרים על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין והמצויאו וברו מלבם לפרש זה הלשון כל פנות שאתה פונה לא יהו אלא לדרף ימין דהיינו מצד ימין לצד שמאל פדרף שאנו בני ברית כותבים שלא פדברי הראשונים ז"ל אשר מפייהם אנו חיים והם המרדכי בשם מהר"ם מרוטנבורג ז"ל בפנק במה מדליקין ומהרא"י ז"ל בתרומת הדשן בסיומן ק"ו ובסיומן צ"ה ומהר"י קולון ז"ל בשורש קפ"ד ומהר"י ל בהלכות חנופה ובית יוסף בטור א"ח בסיומן קכ"ח כולם פאחד ענו ואמרו בפשיטות ובלתי מסופק כלל שפי' דרף ימין היינו מצד שמאל לצד ימין וכן המנהג פשוט בנענוע לולב ובהדלקת נרות חנופה ובשאר מצות והנהו חכמים חדשים מקרוב באו להסיג גבול אשר גבלו הראשונים ז"ל

והרגילו עצמם ותלמידיהם משופשים עמקם לנענע לולב מזרח צפון מערב דרום וכן בהדלקת גרות חנוכה להתחיל מצד ימין ולפנות לסיים בצד שמאל ונסתייעו מפל המשניות דכל הגמרא המדברים בענין עליה ותיקוף המזבח דרף ימין שלא נמצא בשום אחת מהם שיהיה דרף ימין מן המזרח אל הדרום ומדרום אל המערב וממערב אל הצפון אלא להפך פה היא דתנו בפ"ה דיומא התחיל מחטא ויורד מהיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית כו' וכההיא דתנו בפ"ד דתמיד בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחית צפונית מערבית דרומית ונותן כו' לפעמים הוא מתחיל להקיץ מקרן דרומית מזרחית צפונית צפונית מערבית כו' לפי המקום שפוגע בו ראשון פה היא דתנו בפרק איזהו מקומן ובפרק בתרא דתמיד אבל בכל אופן שיהיה נקוט מיהא שאין כל הפניות דרף ימין מן המזרח אל הדרום וכו' אלא להפך ונמנו ונמרו שכל הראשונים ז"ל טעו או שלא הרגישו מראות דברים המפורשים בכל הני משניות הנזכרים ולא תהא פזאת בישראל על פן אמרתי להאריף פאן קצת להראות שטנתן ושפושם של האנשים האלה ולקיים דברי הראשונים ז"ל הנאמרים באמת ושאין לשנות מנהג אבותינו.

וקודם כל דבר ראיתי לדקדק בזה הלשון כל פנות שאתה פונה כו' לא ראיתי מי ששט לבו אליו ואגב חזא תרתי דהיינו סתירה מבוארת ומבותרת שאי אפשר בשום פנים להשיב עליה מכל המשניות הנזכרים שנסתייעו מהם הנהו חכמים החולקים על הראשונים ז"ל וגם ישוב לכל הדקדוקים שדקדוקתי בזה הלשון והוא למה אמר בלשון שלילה לא יהו ולא אמר בלשון חיוב כל פנות שאתה פונה יהו דרף ימין ומיהו בהא איפא למימר לפי מה שאני רגיל לפרש בכולי גמרא כל היכא דנקט בלשון שלילה הטעם מפני שאותו הדין אינו בחיוב לעולם אלא לפעמים הוא משתנה כפי הענין הלקף לא נקט בלשון חיוב מפני שאין כל הפניות דרף ימין אלא לפעמים צריף לפנות דרף שמאל פה היא דתנו בפרק לולב וערבה עלה בפכש ופנה לשמאלו כו' וכההיא דתנו בפרק קדשי קדשים כל העולין למזבח עולין דרף ימין ומקיפין ויורדין דרף שמאל חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו שהיו עולין ויורדין על העקב ואלו הננסו הפנים ונסוהו היין ועולת העוף פשרבתה במזרח וכההיא דתנו בפ"ב דמדות פל הננסו להר הבית נכנסין דרף ימין ומקיפין ויוצאין דרף שמאל חוץ ממי שאירעו דבר שהוא מקיף לשמאל כו' אבל אפתי איפא למיזק בזה הלשון דרף למה לי למה לא אמר כל פנות שאתה פונה לא יהו אלא לימין.

ונ"ל ליישב מתוך דברי רש"י בפרק קדשי קדשים גבי ים של שלמה דילפינו מיניה כל פנות שאתה פונה כו' וז"ל דרף ימין מצפון למערב וממערב לדרום וכשאתה מקיף שום דבר ופניו אליו ואתה סובבו מצפון למערב לימינה אתה הולך ע"כ.

והנה כל מי שלא הופך בסגורים בעיניו יראה דמשום הכי דקדק רש"י לומר ופניו אליו להורות לנו שיש חלוק בין אם פניו פונה כלפי דבר המוקף ואחוריו אל הרוחות ובין אם פניו פונה אל הרוחות שמה שהיא שמאל אל האדם אם פניו פונה אליו יהיה ימין כשיחזור אליו אחוריו וזהו שפנון רש"י לומר וכשאתה מקיף שום דבר ופניו אליו ואתה

סובבו מצפון למערב לימינה אפה הולך פלומר אבל אם לא היה פניו אליו אלא אחוריו אליו פניו אל הרוחות הוא להיפך דמדרום למערב הוא שהולך לימינו.

נדבר זה יותר מבןאר באר היטב בדברי רש"י בפרק לולב וערבה על ההיא דתנון פל העולין למזבח עולין דרף ימין כו' וז"ל והאי דאין חזרין על העקב דא"כ נמצא מהלך לצד שמאל שהרי פניו למזבח ואינו מחזיר לו אחוריו ורחמנא אמר פל פנות שאפה פונה כו' עם מלות קצרות האלה האיר לנו את עינינו בכל המשניות דבכולי גמרא המדברים בענין עליה ותיקף המזבח דרף ימין שהוא מן המזרח אל הצפון ומצפון למערב כו' דדוקא גבי תיקף המזבח הוי דרף ימין מן המזרח אל הצפון ומצפון למערב כו' פיון שהפנהים העולים אל המזבח ומקיפין אותו פונים פניהם בכל סבובם אל המזבח ואחוריהם אל הרוחות כדפרש"י בכל הני משניות הנזכרים וכן אנו נוהגין כששקיפין את הבימה עם הלולב או עם הס"ת והפל עולה אל טעם אחד כמו שאפרש בסמוך אבל אם פניו פונה כלפי הרוחות הוי דרף ימין להפך מן המזרח אל המדרום ומדרום אל המערב כו'.

ונהו שפנון רש"י לומר והאי דאין חזרין על העקב דא"כ נמצא מהלך לצד שמאל שהרי פניו למזבח כו' הרי בהדיא משמע שאם יהיה האדם ברוח מזרח ופניו פונה אליו ישוב המדרום שהיה לשמאלו כשהיה אחוריו כלפי מזרח ישוב עתה לימינו ולכן פיון שפנינו פונה כלפי רוח מזרח בשעת נענוע הלולב נמצא שצפון הוא לשמאל ודרום הוא לימין לכן צריף לנענע מן המזרח אל המדרום ומערב למערב ולצפון וכן חלקו התוספות בהדיא בין אם פניו פונה כלפי דבר המוקף ואחוריו אל הרוחות ובין אם פניו פונה כלפי הרוחות ולא במקום אחד בלבד אלא בשני מקומות חלקו פן בפ"ק דיומא גבי מר קא חשיב דרף ימין כו' וגבי והאמר מר פל פנות שאפה פונה כו' ומדברי פולם נקטינו דהיא שפניו פונה כלפי רוח מזרח הוי דרף ימין להפך מדרף ימין של תיקף המזבח וים של שלמה ומזה הטעם עצמו מצינו שאין אנו נוהגים בכל הפניות דרף ימין שוים בכל המצות אלא הפוכות זו מזו כי יש מהן שהן מן המזרח לצפון כמו שאנו נוהגין בהולכת הס"ת מן הארון אל הבימה וכן נמי כששקיפין את הבימה בחג הסנופות עם הלולב או עם הס"ת בשמחת תורה וזה מפני כמו שכתב רש"י וכשאפה מקיף שום דבר ופניו אליו ואפה סובבו מצפון למערב לימינה אפה הולך שהבאתי לעיל דה"נ המולף הס"ת להביאו אל הבימה מחזיר אחוריו אל המזרח ופניו למערב ומי שפניו אל המערב נמצא שדרום לשמאלו וצפון לימינו ולכן צריף שילך דרף ימינו שהוא מן המזרח אל הצפון ומצפון למערב וכן נמי כששקיפין את הבימה עם הלולב או עם הס"ת פיון שפני המקיפין כלפי הבימה בכל סבובם ואחוריהם אל המזרח והמצפון והמערב והדרום כמו שהפנהים העולין למזבח פניהם פונים אל המזבח בכל סבובם ואחוריהם אל המזרח והצפון והמערב והדרום הלכך צריף שילכו ויקיפו דרף ימינם שהוא מן המזרח לצפון ומצפון למערב וממערב לדרום ויש מהם מן הפניות שהן מן המזרח אל המדרום כגון בנענוע הלולב שמונעניעין במזרח ואח"כ בדרום ואח"כ במערב ואח"כ בצפון וכן בהגבהת הס"ת פונה ממזרח לדרום ומדרום למערב וממערב לצפון וכן בהדלקת גרות חנוכה אנו מתחילין להדליק מצפון שהוא בצד שמאל המדליק אם הנרות קבועים בכותל מזרח ופונים לסיים לדרום שהוא בצד ימין המדליק וזה מפני שהוא כמו שדקדקתי לעיל מדברי רש"י שאם יהיה האדם ברוח מזרח ופניו אליו ישוב המדרום שהיה לשמאלו כשהיה

אחוריו כלפי מזרח ישוב עתה לימינו ולכן פינון שפנינו אל כותל מזרח בשעת נענוע הלולב והדלקת נרות חנוכה נמצא שצפון הוא לשמאל ודרום הוא לימין לכן צריף שיפנו דרום ימינם שהוא מן המזרח אל הדרום וכו' וכיון שהימין והשמאל מתחלף שישוב הימין שמאל והשמאל ימין כפי מה שיהפוך האדם את פניו אם כלפי דבר המוקף העומד באמצע אם כלפי הרוחות כמו שנתבאר הלכה נקט דרום ימין ולא נקט לימין ומתוך כל הני משניות ופרש"י והתוספות שהבאתי לעיל נסתם פי החולקים על הראשונים ו"ל וחיובים להודות לומר הראשונים ו"ל הם אמת ותורתם אמת ואנו בדאים.

ומעתה והלאה אתחיל לסתום פי החולקים על הראשונים ו"ל שלא יהיה להם דרום לנטות ושמאל גם מתוך שמעתי דהקא מדקאמר דאמר מר כל פנות שאתה פונה כו' על המשנה דקתני ופנה לימינו והא ודאי דהא דקתני המשנה ופנה לימינו היינו מצד שמאלו לצד ימינו להפך ממה שאנו בני ברית כותבין כי ידוע שאין נכנסין בהיכל כי אם דרום פשפש שהיה בצפון מצד השער הגדול שבאמצעי שהיה ברוח מזרח פדתנו בפ"ד דמדות וידוע שמקום העפר היה לימין הנכנס נמצא שהיה נכנס בהיכל משמאלו ופנה לימינו כמו שכתב הרמב"ם ו"ל בהדיא בפ"ד דהלכות בית הבחירה ו"ל ושני פשפושין היה להיכל מצדי שער הגדול שבאמצעי אחד בצפון ואחד בדרום כו' ושבצפון בו נכנסין ומהלך בין שתי הכתלים עד שמגיע למקום פתוח לקדש בשמאלו ונכנס לתוך ההיכל וכו' ע"כ.

הרי אתה רואה בפירוש שכתב שנקנס בהיכל משמאלו ובפ"ג דהלכות סוטה כתב ו"ל ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס וכו' שכלא כו' ע"כ. הרי אתה רואה בפירוש שכתב שהמקום עפר היה לימין הנכנס וכבר הוכחתי לעיל שכן דייק לשון המשנה מדקתני שם משמע לימינו הנזכר דהיינו לימין הנכנס ולהכי קתני המשנה ופנה לימינו ולא קתני בקצור נכנס להיכל לימינו וזה מפני שהוא כמו שכתבתי שלא נכנס להיכל לימינו אלא אדרבא לשמאלו נכנס והיה צריף לפנות ממקום הפניסה שהיה בצד שמאלו לצד ימינו כי מקום העפר היה בצד ימין הנכנס והיינו דקתני המשנה ופנה לימינו דמשמע ופנה מצד שמאלו לצד ימינו להפך ממה שאנו בני ברית כותבין ודכנתה איירי הא דמיייתי עלה דאמר מר כל פנות שאתה פונה לא יהו אלא דרום ימין.

ובזה נתקיימו דברי הראשונים ו"ל וכל המפרש בענין אחר הרי הוא משבש ומתפך דברי אלהים חיים: סליק פרקא אלו נאמרין פרק שביעי סוטה דף ל"ב ע"א אלו נאמרין בכל לשון כו'.

ה"ג בסדר המשנה אלו נאמרין בלשונם ופירושו כל אדם בלשונו שהוא מבין לאפוקי למדי שאינו אומר בלשון פרס אם אינו מבין אותו אכל בכל לשון משמע בין שמבין בין שאינו מבין אותו הלשון ובגמרא לא משמע הכי כף כתבו התוספות ואני תמיה טובא עליהם למה לא מיייתו סיוע לדבריהם דבירושלמי דפרקין גמי הכי גרסינן אלו נאמרין בלשונם וכן משמע בגמרא דידן בריש שבוועת הדיינים דתנא שבוועת הדיינים אף היא בלשונה נאמרה ומפרש הגמרא מאי אף היא בלשונה נאמרה פדתנו אלו נאמרין בכל לשון כו' ופרש"י אף היא בלשונה בכל לשון שהוא מבין בו ומדקאמר אף היא בלשונה פדתנו אלו נאמרין כו' ולא אמר אף היא בכל לשון נאמרה משמע שגם במשנה גרסינן בלשונם ומיהו בכל הספרים חדשים גם ישנים גם בתוספתא וכן הרי"ף והרא"ש בפרק

הִזָּה קוֹרָא וּשְׂאָר הַמְּחַבְּרִים קָמְאֵי דְקָמְאֵי שְׁהִבְיָאוּ מִשְׁנָה זֹו כְּוָלָם גּוֹרְסִין כְּמוֹ שְׂכַתּוּב כְּאֵן וּבְפִרְקָא כִּי צַד מְבָרְכִין וּבְפִרְקָא שְׁבוּעַת הַדְּיִנְגִים אֵלּוּנְאָמְרִין בְּכָל לְשׁוֹן וּלְפִי דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת גַּם מָה שְׁנִמְצָא כְּתוּב בְּגִמְרָא שְׁלִפְנֵינּוּ לְקַמְן וּבְפִרְקָא הִזָּה קוֹרָא וּבְפִרְקָא הַקּוֹרָא לְמַפְרַע וּחְכָמִים אוֹמְרִים קְרִיאַת שְׁמַע בְּכָל לְשׁוֹן אֵין גִּירְסָא זֹו נְכוּנָה וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּלִשׁוֹנָה מְשׁוּם דְּבְכָל לְשׁוֹן מְשַׁמַּע בֵּין שְׁמַבִּין אוֹתוֹ הַלְשׁוֹן בֵּין שְׁאִינוּ מְבִין אוֹתוֹ הַלְשׁוֹן וְנָה דְבָר שְׁאִין הַדְּעַת סוּבְלַת שְׁיִפְלוּ טְעוֹת אֶחָד בְּכָל הַסְּפָרִים בְּכָל פֶּה הַרְבֵּה מְקוֹמוֹת וְשׁוּם אֶחָד מִכָּל הַמְּחַבְּרִים שְׁאֶחָר סְתִימַת הַגְּמָרָא לֹא שֶׁת לְבוֹ אֵלֶיּוּ וּבְאַמְתַּת שְׁתִּיבַת בְּלִשׁוֹנָם קָשָׁה מְאֹד לְהוֹלְמוֹ לְפִי מָה שְׁפִירְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת כָּל אֶדָם בְּלִשׁוֹנוֹ שֶׁהוּא מְבִין שְׁאִין זֶה בְּמִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן כָּלֵל דְּאֶדָם מָאן דְּכַר שְׁמִיָּה הַלְכָּהּ נ"ל שְׁאִין לְשַׁבֵּשׁ הַסְּפָרִים וְהָא דְקַתְנֵי בְּכָל לְשׁוֹן הַדְּבָר פְּשׁוּט לֹא נִיטָן לְדַבֵּר בּוֹ שֶׁר"ל דְּוָקָא בְּשַׁמְבִּין אוֹתוֹ הַלְשׁוֹן דַּא"כ הִיאָהּ מְשַׁבְּעִין הַסּוּטָה וְכֵן שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וּשְׁבוּעַת הַפְּקֻדוֹן הָא לֹא יָדְעֵי מְאֵי קְאָמְרֵי וְאֶפְשָׁר לֹומר דְּנִקְט בְּכָל לְשׁוֹן לְכָלֵל תְּרַתֵּי אַע"ג שְׁאִינוּ אוֹמְרֵי בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וְאֶפְיָלוּ בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן אֶחָר שֶׁהוּא אוֹמְרֵי אֵינוּ אוֹמְרֵי עֲנִין הַדְּבָרִים כִּהְנִיטָן כְּמוֹ שֶׁהֵם כְּתוּבִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֵלּא בְּנוֹסַח אֶחָר כְּעֲנִין מְנִימִין רַעֲיָא פְרִיָּה רַפְתָּא נְאָמְרֵי בְרִיָּה מְרִיָּה דְהָאֵי פְתָא אָמְרֵי רַב יֵצָא יְדֵי בְרַכָּה רַאשׁוֹנָה כּו' בְּפִרְקָא כִּי צַד מְבָרְכִין וּפְרִיָּה הַגְּמָרָא מְאֵי קְמַשְׁמַע לָן אַע"ג דְּאֶמְרָה בְּלִשׁוֹן חוּל תְּנִינָא אֵלּוּ נְאָמְרִין בְּכָל לְשׁוֹן כּו' וּמִשְׁנֵי אֵינְצִטְרִיָּה דְסַלְקָא דְעַתָּה אֶמְיָנָא הִנֵּי מִיָּלֵי הִיכָא דְאֶמְרָה בְּלִשׁוֹן חוּל כִּי הִיכֵי דְתַקִּינוּ רַבְּנֵי בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כּו'.

כֵּן נ"ל: ק"ש ותפלה. תימה אמאי שׁייר הלל וקידוש של שבת וברכת הפירות וברכות המצות וליכא למימר דלא נקט אלא דאורייתא כו' עד הלכא לא דמו להני דמתניתין דנאמרין דוקא בלשונם כה פתבו התוספות.

וקשה לי טובא על דבריהם חדא הלא אפילו הני דמתני' דנאמרין דוקא בלשונם דמו בודאי למקרא מגילה לענין זה הלועז ששמע אשורית יצא שְׁהָרֵי אֵין לָהּ שׁוּם דְבָר בְּעוֹלָם שְׁאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ כְּשֶׁאוֹמְרֵי בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אַע"פ שְׁאִינוּ מְבִין אוֹתוֹ כְּמוֹ שְׂכַתּוּב הַרַמְבַּ"ם בְּהַדְּיָא בְּסוּף הַלְכוֹת חֲגִיגָה הַלְכָּהּ ה' וְהָא דְאֶשְׁמוּעִינּוּ דִּין זֶה גְבִי מְקָרָא מְגִילָה הַלּוּעֵז שְׁשַׁמַּע אֶשְׁוֹרִית יֵצָא אַע"פ שְׁכָּהּ הַדִּין בְּכָל הַתּוֹרָה כְּוָלָהּ הֵינּוּ מְשׁוּם כִּינּוּן דְתַנָּא הֵתָם קוֹדֶם דִּין זֶה דְמְגִילָה אֵינָה נְקָרָא בְּכָל לְשׁוֹן אֵלּא דְוָקָא כְּשֶׁהוּא מְבִין אוֹתוֹ הַלְשׁוֹן הַנּוֹצֵרָה לְאֶשְׁמוּעִינּוּ דְבְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֵינוּ כֵּן אֵלּא אַע"פ שְׁאִינוּ מְבִין אוֹתוֹ אַפ"ה יוֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ א"כ מְאֵי הָאֵי דְקָאמְרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּשַׁלְמָא מְקָרָא מְגִילָה אֵיכָא לְמִימַר לְהִכֵּי שְׁיִיר דְתַנּוּ הַלּוּעֵז שְׁשַׁמַּע אֶשְׁוֹרִית יֵצָא שְׁהָרֵי אֵין שׁוּם חִילוּק בֵּין מְקָרָא מְגִילָה לְבִין הֵנִי דְמַתְנִי' דְנְאָמְרִים דְוָקָא בְּלִשׁוֹנָם כְּדָאמְרֵן.

ועוד קשה מה שכתבו ונראה דהני נאמרים בכל לשון אפילו אינו שומע היאך אפשר לומר דקידוש של שבת שהוא מן התורה כמו שכתבו התוספות גופייהו יאמר בכל לשון אפילו אינו שומע שְׁהָרֵי אֵינוּ יוֹדַע מְאֵי קָאמְרֵי וְכָל עֲצָמוֹ שֶׁל קִידוּשׁ אֵינוּ אֵלּא בְּדְבָרִים שֶׁל שְׁבַח וְקִידוּשׁ שְׁצָרִיף לְזַכְרָהּוּ לְשַׁבַּת כְּדָאֵיתָא בְּמַכִּילְתָּא זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבַּת קִדְשָׁהּוּ בְּבְרָכָה וְכֵן אֵיתָא בְּגִמְרָא דִּידן בְּפִרְקָא עֲרַבִי פְסָחִים זְכָרְהוּ עַל הֵינּוּ בְּכִנְיֻסְתוֹ וְעוֹד קָשָׁה הִיאָהּ תְּפִלָּה וּק"ש שֶׁהֵן דְּרַבְּנֵי יֵהִיוּ חֲמוּרִים יוֹתֵר מִקִּידוּשׁ שֶׁל שַׁבַּת שֶׁהוּא מְדֹאֹרְיָתָא וְזֶה הֵנִי יֵצִיבָא בְּאַרְעָא וְגִיּוֹרָא בְּשָׁמַי שְׁמִיָּא וְכֵן מָה שְׂכַתּוּב הַתּוֹסְפוֹת דְהָא בְּפִרְקָא מִי שְׁמַתוּ

משמע דתפלה וק"ש דרבנן אמת הוא שכן משמע בפרק מי שמתו כמו שפיתבו התוספות גופייהו אח"כ בדבור המתחיל ורבי שלא יקראנה למפרע כו' אבל מסקנת הלכה אינו פן כמו שפסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ושאר פוסקים דק"ש דאורייתא.

ולי נראה ליישב קושיות התוספות תנא ושייר וכ"ת מאי שייר דהאי שייר הרי שייר שבוועת בטוי ושבוועת הדיינין וכן שייר גבי דברים הנאמרים בלשון הקודש פרשת זכור.

פן נ"ל: וברכת המזון. מסופקני הא דתניא בפרק שלשה שאכלו רבי אליעזר אומר פל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו נחום הגזן אומר צריף שיזפור בה ברית רבי יוסי אומר צריף שיזפור בה תורה כו' אי ר"ל שצריף לומר זה הלשון ממש פיון שהטעם מאי דבעי מימר ארץ חמדה טובה ורחבה לפי שארץ ישראל נשתבחה בזה הלשון או ר"ל שאפילו עניינים אלו נאמרים בכל לשון כענין ברפת מנימין רציא בריף רחמנא מריה דהאי פתא: ושבוועת העדות ושבוועת הפקדון.

תימה אמאי לא תני נמי שבוועת הדיינין ושבוועת בטוי וליכא למימר דתנא ושייר פיון דתני אלו וי"ל דאיכא שום גוונא בהנהו דתני דליתיה בהנהו להכי תני להו לחודייהו כף כתבו התוספות בפרק שבוועת הדיינין.

ואני שמעתי ולא אבין דהא בהדיא תניא התם אף שבוועת הדיינין נאמרה בכל לשון כמו שבוועת העדות ושבוועת הפקדון אם פן מה בכך אי איכא שום גוונא בהנהו דתני דליתיה בהני סוף סוף פיון שהם שוים לענין שנאמריו בכל לשון הדרה הקושיא לדופתה אמאי שייר שבוועת הדיינין ושבוועת בטוי.

ולי נראה ליישב דאע"ג דתני אלו איכא למימר תנא ושייר דלא עדיף תיבת אלו מהיכא דתני מניינא דמשני הגמרא תנא ושייר כדאשכחן לעיל בפ"ב וכי תימא מאי שייר דהאי שייר הא שייר הלל וקדוש של שבת וברכת הפירות וכן שייר גבי דברים הנאמרים בלשון הקודש פרשת זכור ופרשת פרה שהם פרושיות המחווייבים לקרות מדאורייתא: ופרשת המלה האי פרשת המלה לא דמי לפרשת המלה הנזכר לקמן במשנה בסוף הפרק דאלו לקמן פירושו שום תשים עליה מלה ואלו פאן פירושו פרשת הקהל כדפרש"י ואע"ג דפרשת שום תשים עליה מלה היא בכלל פרשת הקהל.

ולכאורה הנה נ"ל מדקאמר ופרשת המלה ולא אמר וברכות המלה כדאמר וברכות כ"ג מאחר שגם המלה מברך אותן הברכות עצמן שמברך כ"ג אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון כדתנו לקמן משמע דוקא פרשת המלה דהיינו פרשת הקהל צריף לומר בלשון הקודש כמו שנאמר תקרא את התורה הזאת משמע בלשונה אבל הברכות.

יכול לומר בכל לשון אלא שהרמב"ם כתב בסוף הלכות חגיגה שגם הברכות צריף לומר דוקא בלשון הקודש ואיני יודע מניין לו וצל"ע: ולהלן הוא אומר וענו הלויים וכו'. פרש"י ולהלן הוא אומר בברכות וקלות של הר גרזים וקמן מפרש והתם גופיה מנלן אינו צריף ללמדה בג"ש שמעצמה היא למודה עכ"ל בחכמת שלמה.

פִּירֵשׁ מֵה שְׁפִירֵשׁ וְלִי נִרְאָה שֵׁשׁ טְעוֹת דְּלוּג סוֹפֵר בְּדַבְרֵי רִשׁ"י וְצָרִיף לְהַגִּיחַ וְהִתֵּם
גּוֹפִיָּה מִנְּלֵן וְהוּא סוֹף הַדְּבָר וְאֵם"כּ מִתְחִיל דְּבוּר חֲדָשׁ רַבִּי יְהוּדָה אָמַר וְעֵנְתָה וְאָמְרָה
א"צ לְלַמְדָּה בַּג"שׁ כו': בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת כִּי צַד כִּינּוּן שְׁעָבְרוּ כו'.

אִיפֹא לְמִדָּק לָמָּה מְפָרֵשׁ טְפֵי סֵדֵר מַעֲשֵׂה בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת וּבִרְפֵת פְּהֵגִים וְכוּלְהוּ אֵינָּה
מִמָּה שְׁמִפְרֵשׁ סֵדֵר מַעֲשֵׂה בְּפוּרִים וְחִלְצָה וּי"ל דְּכִינּוּן דְּנִפְיָשִׁי מְלִיָּהוּ יִיחַד לְכָל אֶחָד
מִסְכָּתָא בְּפָנֵי עֲצָמוֹ לְאַפּוֹקִי כָּל הִנְהוּ זוּטְרִין מְלִיָּהוּ לְהַכִּי מְפָרֵשׁ מְלִיָּהוּ פֶּאֶן וּמִיָּהוּ אִיפֹא
לְמִדָּק לָמָּה מְהֵדֵר טְפֵי אִמְקָרָא בְּפוּרִים וְחִלְצָה לְמִילָף מְקָרָא מִמָּה דְּמְהֵדֵר אֶכְל אֵינָּה
דְּמִתְנִי וְצ"ל"ע: ע"ב וְיָדוּי מַעֲשֵׂר מִנְּלֵן.

דסד"א גִּילָף מְמָקָרָא בְּפוּרִים כִּינּוּן דְּסִמְכֵן הַפְּתוּב בְּהַדִּי הַדְּדִי. כּוּן נ"ל: מְפָנֵי מֵה תִּקְנוּ
תְּפִלָּה בְּלַחֲשׁ כו'.

קִשָּׁה בְּעֵינֵי טוּבָא חֲדָא לָמָּה אָמַר תִּקְנוּ וְהֵלֵא מְקָרָא מְלֵא הוּא שְׁצָרִיף לְהַתְּפַלֵּל בְּלַחֲשׁ
כְּדַכְתִּיב וְקוּלָּה לֹא יִשְׁמַע וְאָמְרוּ בְּרִישׁ פְּרָק אֵין עוֹמְדִין מְכָאן שְׁאַסוּר לְהַגְבִּיחַ קוּלוֹ
בְּתַפְלָתוֹ וְהֵינּוּ שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַשְׁמִיעַ קוּלוֹ לְאַחֲרִים לְכָל הַפְּחוֹת דְּבַתְּסַפְתָּא מִשְׁמַע
שְׁצָרִיף לְהַתְּפַלֵּל בְּלַחֲשׁ עַד שְׁלֵא תִשְׁמַע אֶפְיָלוֹ לְאַזְנֵיו וְעוֹד לְפִי טַעַם זֶה כְּדִי שְׁלֵא לְבִינֵישׁ
אֶת עוֹבְרֵי עֵבִירָה מִשְׁמַע שְׂאִינוּ צָרִיף לְהַתְּפַלֵּל בְּלַחֲשׁ כְּשֵׁהוּא יְחִידִי וְהֵלֵא בְּסוֹף פְּרָק מִי
שְׁמַתוֹ תְּנִיא הַמְשַׁמֵּיעַ קוּלוֹ בְּתַפְלָתוֹ הָרִי זֶה מְקַטְנֵי אִמְנָה שְׁמַרְאָה כְּאֵלוֹ הַקַּב"ה אֵין שׁוֹמַע
תְּפִלָּתוֹ בְּלַחֲשׁ וְעוֹד תְּנִיא הַמְּגַבִּיחַ קוּלוֹ בְּתַפְלָתוֹ הָרִי זֶה מְנַבִּיאֵי הַשְּׁקָר דְּכַתִּיב בְּהוּ קְרָאוּ
בְּקוֹל גְּדוֹל וּלְפִי טַעַם זֶה צָרִיף לְהַתְּפַלֵּל בְּלַחֲשׁ אֶפְיָלוֹ כְּשֵׁהוּא יְחִידִי וְצָרִיף עֵיוֹן דָּף ל"ג
כָּל הַתּוֹרָה כְּוֵלָּה בְּכָל לְשׁוֹן נְאֻמָּה.

פִּרְשׁ"י לְקִרּוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְכֵן פִּירֵשׁ בְּפִרְק הַקּוּרָא לְמַפְרַע וּבְפִרְק הִנְיָה קוּרָא בְּתוֹרָה
וְהִקְשׁוּ שֵׁם הַתּוֹסְפוֹת עָלָיו שְׁהָרִי קְרִיאַת הַתּוֹרָה אֵינָּה מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן לְבַד
מְפָרֵשׁת זְכוּר וּפְרִשְׁת פָּרָה אֲדוּמָה דְּהָרִי דְּאוּרִיָּתָא וּפִירֵשׁוּ בְּעֵנִין אַחַר דְּהָכִי קָאָמַר כָּל
קְרִיאָה שְׁבַתּוֹרָה כְּגוֹן מְצוֹת חִלְצָה וּפְרִשְׁת עֲגֻלָּה עֲרוּפָה וְיָדוּי מַעֲשֵׂר וּבְפוּרִים וְכָל אֵלוֹ
הַשְּׁנוּיִים כְּפֶאֶן בְּמַשְׁנֵה אֵי נְמִי מִיָּרִי בְּפִרְשׁוֹת הַמְּחֻנְיָבִים לְקִרּוֹת דְּאוּרִיָּתָא כְּגוֹן פְּרִשְׁת
זְכוּר וּפְרִשְׁת פָּרָה אֲדוּמָה וְקִשָּׁה לִי טוּבָא עַל דְּבִרְיָהֶם חֲדָא שְׂאִין הַלְּשׁוֹן כָּל הַתּוֹרָה כְּוֵלָּה
מִשְׁמַע הָכִי וְעוֹד שְׂאִין קוֹשְׁיָתוֹן נוֹפְלָת עַל רִשׁ"י לְבַד אֲלֵא גַם עַל הַגְּמָרָא עֲרוּכָה בְּפִרְק
מִי שְׁמַתוֹ אָמַר רַב יְהוּדָה מִנֵּין לְבִרְפֵת הַמְּזוּן לְאַחֲרֵיהּ מִן הַתּוֹרָה שְׁנֵא' וְאַכְלָת וְשִׁבְעָתָּ
וּבִרְכָתָּ מִנֵּין לְבִרְפֵת הַתּוֹרָה לְפָנֶיהָ מִן הַתּוֹרָה שְׁנֵאָמַר כִּי שֵׁם ה' אֲקָרָא הָבוּ גְדֵל לְאַלְהֵינוּ
וְהַשְׁתָּא קִשָּׁה שְׁהָרִי קְרִיאַת הַתּוֹרָה אֵינָּה מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן וְהִיכָא יְלִיף מְקָרָא בְּרִפֵּת
הַתּוֹרָה לְפָנֶיהָ דְּהֵינּוּ כְּשִׁקוּרָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת דְּבִהָכִי מִיָּרִי דְּוָקָא דְּאֵלוֹ בְּיָחִיד לֹא שְׁיָיֵף
לוֹמַר כִּי שֵׁם ה' אֲקָרָא הָבוּ גְדֵל לְאַלְהֵינוּ אֲלֵא מֵאֵי אֵית לָךְ לְמִימַר דֹּאע"ג שְׁלֵא חִיָּבְתוֹ
הַתּוֹרָה לְקִרּוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מ"מ אִם הוּא רוּצָה מַעֲצָמוֹ לְקִרּוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אִז חִיָּבְתוֹ
הַתּוֹרָה לְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ כְּדַכְתִּיב כִּי שֵׁם ה' אֲקָרָא הָבוּ גְדֵל לְאַלְהֵינוּ כְּמוֹ גַבִּי בְּרִפֵּת הַמְּזוּן
שְׁחִיָּבְתוֹ הַתּוֹרָה לְבָרֵךְ אַחַר הַמְּזוּן אִם הוּא רוּצָה לְאַכְלוֹ אֲבָל הוּא אֵינוֹ חִיָּב לְאַכְלוֹ כְּדִי
לְבָרֵךְ בְּרִפֵּת הַמְּזוּן וְכִמוֹ בְּרִפֵּת לְהַתְּעַטֵּף בְּצִיצִית הָכִי נְמִי הָכָא וּבְזֶה נִתְקַיְּמוּ דְּבָרֵי רִשׁ"י.

כּוּן נ"ל: לֹא קִשָּׁה הָא בְּיָחִיד הָא בְּצַבוּר. וְכִינּוּן דְּאַסִּיקָנָא דְּתַפְלָה בְּיָחִיד אֵינָּה נְאֻמָּת אֲלֵא
בְּלְשׁוֹן הַקְּדָשׁ תִּימָה הוּא עַל הַמְּנַהֵג שְׁנַהֲגוּ בְּכָל הָעוֹלָם שְׁהַנְּשִׁים מִתְּפִלָּלוֹת בְּשָׂאֵר לְשׁוֹנוֹת

דכינן שחיבות בתפלה לא היתה להן להתפלל אלא בלשון הקדש ורבי צרפת ז"ל רוצים לתת טעם למנהג ואומרים שפשטיחיד מתפלל התפלה בעצמו שמתפללין אותה הצבור כמו תפלת הצבור דיינינן לה ויכול לאומרה יחיד בלשון אחרת ומאי דאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית זהו דוקא פשוטאל צרכיו כגון שהתפלל על חולה או על שום צער שיש לו בביתו וכיוצא בזה אבל תפלה שהיא ידועה לצבור אפילו כשמתפלל אותה בביתו כמתפלל אותה בצבור דמי ואם אינו יודע לשון הקדש יכול לצאת בלשון אחרת והטעם שצרכי צבור שואלים בכל לשון מה שאין פן בצרכי יחיד מפני שהצבור אינו צריכין מליץ אצל הקב"ה אבל היחיד צריף אליו פעננן שגאמר אם יש עליו מלאך מליץ כו' ומלאכי השרת אינו נזקקין אלא ללשון הקדש כף פתב רבינו יונה בפרק הנה קורא ונהביאו הרא"ש וכתב דאינו קשה פלום דדוקא בלשון ארמי קאמר רב יהודה דלא ישאל אדם צרכיו לפי שהוא מגונה בעיני המלאכים ולפיכך אינו נזקקין לו אבל שאר לשונות אינו מגונין בעיניהם ונזקקין להם הלכך אפילו יחיד יכול לשאל צרכיו בכל לשון שירצה חוץ מלשון ארמי וכן הקשו בתוספות הא דקאמר שאין מלאכי השרת מפירין בלשון ארמי וקלא אפילו מחשבות לב אדם הם יודעים ומפירים אלא לשון זה מגונה בעיניהם להזקק לו ע"כ.

ואני שמעתי ולא אבין היאך אפשר לפרש הא דקאמר דאין מלאכי השרת מפירין בלשון ארמי היינו שלשון זה מגונה בעיניהם אבל הם יודעים ומבינים לשון ארמי דא"כ מאי פריף הגמרא מבת קול שהיה מדבר בלשון ארמי ואי אפשר לומר דהכי פריף אם איתא שלשון ארמי מגונה בעיניהם לא היתה בת קול דובר בלשון ארמי דא"כ מאי משני שאני בת קול דלאשמועי עבידא ומה בכך נהי דלאשמועי עבידא לא היתה לו לדבר עם שמעון הצדיק בלשון ארמי פינן דלשון זה מגונה בעיני מלאכי השרת ושמעון הצדיק לא היתה צריף לשמוע הבשורה בלשון ארמי כי בודאי היתה מפיר בלשון הקדש ובשאר לשונות ועוד מדמשני ואי בעית אימא גבריאל הנה כו' משמע בהדיא שר"ל דדוקא גבריאל יודע ומבין בלשון ארמי ולא שאר מלאכי השרת וכן כתבו בהדיא התוספות בפ"ק דשבת והקשו שם קושיא זו שכתב הרא"ש בשם ולא תירצו פלום ובפסקי תוספות דפרקין פתוב מלאכי השרת אין מבינים פלל בלשון שאינה של הקדש ויחיד לא ישאל צרכיו בלשון ארמי כו' ועוד היאך אפשר לומר דלשון ארמי מגונה בעיניהם דהא ניתן מהר סיני כדאיתא בפרק פל פתבי תרגום שבתורה יגר שהדווא ותרבה גביאים דברו ע"י רוח הקדש בלשון ארמי כמו עזרא ודניאל וכמו פדנא תאמרון להום וכבר כתבו המתברים שאנו אומרים קדיש בלשון תרגום מפני המלאכים שלא יתקנאו בנו שאנו משבחין שבח נאה כזה.

ואפשר לומר דזהו הטעם שאין המלאכים מבינים לשון ארמי לפי שרצה הקב"ה שלא יבינו כשאנו אומרים תפלות נאות ושבתות גדולות בלשון ארמי כדי שלא יתקנאו בנו. כן נראה לי: ברפת המזון דכתיב ואכלת ושבעת.

כתבו התוספות רש"י שיבש הגירסא דלא גרס מנלן ופירש משום דלא בעי קרא דמהיכא תיתי דליבעי לשון הקדש. ומיהו נראה עיקר פגירסת הספרים דגרסינן בהו מנלן כו'

ונאני אַמנים דברי רש"י לקמן בפרקיו גבי ונאמר להלן אלה יעמדו לברך: דף ל"ו ע"א
שניה פתולדותם כו'.

פרש"י פתולדותם פסדר לידתן ושישה האחרונים פסדרן גד אשר יששכר זבולן יוסף
בנימין זהו סדר לידתן ושישה ראשונים נכתבו בסדר זה יהודה ראובן שמעון לוי דן
נפתלי כו'. אבל הרמב"ם בחבורו פרק ט' מהלכות פלי המקדש ובפירושו המשנה פרק
בא לו כתב שפה היו פתובים ראובן | שמעון לוי | יהודה יששכר | זבולן נפתלי | דן גד
| אשר יהוסף | בנימין וקשה טובא על דבריו שהרי זה הסדר דלא פמאן לא אליבא דת"ק
דקאמר מפני שיהודה מוקדם ואלו הרמב"ם לא הקדימו ועוד דלת"ק דן נפתלי גד ואשר
קודמין ליששכר וזבולן שזהו סדר תולדותם ואלו הרמב"ם הקדי' יששכר וזבולן לדן
ונפתלי גד ואשר וגם לא אליבא דרבי חנינא בן גמליאל דלדידיה בנימין בראש השנית
ובני השפחות בתריה ובסוף יוסף כדפרש"י ואלו הרמב"ם פתב יוסף בסוף הראשונה
ובנימין בסוף השנית.

וטפי יש לתמוה מאחר דרבי יצחק דאמר לקמן בשמעתין שהיה פתוב יהוסף אידיחי היאך
פסק הרמב"ם פמותו ועוד קשה למה לא פתב שבנימין היה מלא פדאסיקנא לקמן ובעל
פספ משנה הליץ בעד הרמב"ם בדברים דחויים על כן לא פתבתים.

ואפשר לומר כדפירש ר"מ מטראני ז"ל בקרית ספר שהרמב"ם פירש פתולדותם פסדר
לידת אמותיהם לאה שילדה בראשונה כל בניה זה אחר זה וכן בלהה זלפה ורחל ואין
סדרן בכל אכן אלא בשתי האבנים ראובן באבן זו ושמעון אחריו באבן אחרת ולוי פחת
ראובן ויהודה פחת שמעון וכן כולם פדכתיב שישה משמותם על האבן האחת ואת שמות
השישה הנותרים על האבן השנית פתולדותם משמע פסדר תולדותם אינה אלא מאבן זו
לאבן זו לא שפסדורים פסדר תולדותם באבן זו לבד ובאבן זו לבד דהא לא פתיב פתולדותה
אלא פתר אבן השנית דמשמע כשיהיו על האבן השנית אז יהיו פתולדותם שהוא קריאתן
מאבן זו לאבן זו כדפירשתי ונראה שלא היה פתוב בגמרא שלפני הרמב"ם מפני שיהודה
מוקדם: דף לז ע"ב במדינה אומרים אותה שלש ברכות כו'.

מפאן קשה לי על הרמב"ם ז"ל שפירש בכל המשניות דקתני מדינה שכל ערי ישראל
קרניו מדינה מלבד ירושלים ולא כדפרש"י שאפילו ירושלים היא בכלל מדינה דהא
מדינה דהקא ודאי כולל גם ירושלים מדמפרש הגמרא הטעם שהיו אומרים במקדש
ברכה אחת לפי שאין עונין אמן במקדש וקא יליף ליה מקרא קומו וברכו את ה' אלהיכם
מן העולם ועד העולם והא ודאי דוקא במקדש עצמו ולא בירושלים וכמו אינה מדינה
דבמשנה שהם בודאי גם ירושלים בכלל: נושאין את ידיהם כנגד פתפיהם.

דבהכי הוי נשיאת ידיים דכל הרוע נקרא יד דכתיב וקשרתם לאות על ידך דהיינו זרוע
וילמטה מן הפתפים לא מקרי נשיאת ידיים דהיינו מקום היד ממש הלכך צריף להגביהה
כנגד פתפיהם: שאינו מגביה ידיו למעלה מן הציץ.

וא"ת דהא בסוף פרק הקומץ אמרינו חייב אדם למשמש בתפלין בכל שעה קל וחומר
מציץ ומה ציץ שאין בו אלא אנפיה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסית

דעתו ממנו תפלין שיש בהן אזכרות הרבה עאכ"ו וא"כ נימא מפת האי ק"ו שיהא אסור אפילו לפנהיגים הדיוטים להגביה ידיהם על גבי ראשיהם מחמת התפלין שיש בראשיהם.

וי"ל דאינו ק"ו גמור מדאורייתא אלא מדרבנן כמו שפירשו התוספות בפ"ק דיומא דהא איכא למיפרה מה לציץ שפן השם בגלוי תאמר בתפלין שהם מחופין עור ואין לתרץ דהא נמי כתוב שדי בתפלין בקמטין חדא דאין זה כתב גמור דדוקא ש"ן של תפלין הלקה למשה מסיני אבל דל"ת יו"ד לא ועוד בציץ איכא שם המיוחד בן ד' אותיות דחמיר טפי ולפיכך אשכחן כמה דברים המותרין לעשות בזמן שיש תפלין בראשו כגון הנושא משא של ד' קבין בראשו ותפלין בראשו אם אינו רוצות מפני המשוי מותר כדאימא בריש פירק המקבל ועוד דבבית הפסא עראי מותר להשתין כשהו בראשו ואפילו בבית הפסא קבוע היינו מתירין אי לא דחיישינן שפא יפנה כדאימא בפירק מי שמתו וכהנה רבות וכל זה מפני שהם מחופים בעור והא דאמרין ק"ו מציץ כו' ה"ק נהי נמי דאיכא חומרא טפי בציץ כדפירשתי מ"מ כינו דאיכא בתפלין צד חשיבות זה טפי שיש בהן אזכרות הרבה סברא הוא שפן הדין יש לתקן למשמש בהן כל שעה: ונאמר להלן אלה יעמדו לברך.

תימה אדרבה אימא ונאמר להלן ואכלת ושבעת וברכת מה להלן בכל לשון כדאמר לעיל י"ל מסתברא ליה טפי למילף ברכת פנהיגים מברכת הר גרזים דשתייהן מפורשות בתורה הברכות עצמן אבל לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה כף כתבו התוספות.

וקשה לי טובא על דבריהם חדא שיהי הם בעצמן כתבו לעיל דשפיר גרסינן ברכת המזון מנלן דסלקא דעתך אמינא גילף ברכת המזון מברכת הר גרזים דכתיב בהו אלה יעמדו לברך מה להלן בלשון הקדש אף פאן נמצא שדבריהן סותרין זה את זה דכיון דאיצטריך קרא למילף דברכת המזון בכל לשון משום דאי לא קרא הנה אמינא גילף ברכת המזון מברכת הר גרזים אלמא שאין לחלק ולומר דשאני ברכות הר גרזים שהם מפורשות בתורה אבל לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה דא"כ קשה למה לי קרא דמהיכא תיתי דבעינן לשון הקדש.

ואולי מהאי טעמא שייבש רש"י לעיל הגירסא מנלן והיאך כתבו פאן שיש לחלק הכי כפזכר לעיל ועוד שאין תירוץ זה מועיל בסמוך דיליף נמי מהך ג"ש בעמידה. לכן נ"ל דהקושיא מעיקרא ליתא מפני דלא שייך למילף ברכת פנהיגים מברכת המזון דשאני ברכת המזון מאחר שהברכה היא כלפי הקב"ה שהיא יודע ומפיר בכל לשון לאפוקי ברכת הפנהיגים הם כלפי ישראל שאינם יודעים ומפירים בכל לשון הלכך צריך למילף להו מברכת הר גרזים שהם ג"כ כלפי ישראל ובהו נתקיימו דברי רש"י לעיל ששיבש הגירסא מנלן גבי ברכת המזון ופירש משום דלא בעי קרא דמהיכא תיתי דליבעי לשון הקדש וזה משום דליכא לאפוקי אדעתין למילף ברכת המזון מברכות הר גרזים מהטעם שפירשתי.

כן נראה לי: ורבי יהודה אומר הרי הוא אומר פה אבל לרבנן לא משמע להו עיכובא פה אלא פכה. כף כתבו התוספות ואני שמעתי ולא אבין הלא לעיל במשנה גבי חליצה משמע בהדיא דלרבנן לא משמע להו עיכובא אפילו פכה בדבר התלוי בדבור ועוד שהרי לעיל

בגמרא אמרינו ורבנו פה פכה לא משמע להו אלמא שאין חילוק לרבנו בין פה לבין פכה.

ושמא י"ל דוקא גבי חליצה לא משמע להו עיפובא אפילו פכה לענון לשון הקדש מדסמך פכה ליעשה לומר שהמעשה מעכב אבל בעלמא גם לרבנו משמע עיפובא פכה לענון לשון הקדש.

פן נ"ל: וכתוב כל הימים. כתבו התוספות תימה אפתי עבודת יחיד מהיכא איתרבי כו' עד אמת ויציב ועבודה וברכת פהגים כו'.

מפשט דבריהם משמע דהאי וברכת פהגים ר"ל ברכת פהגים ממש עם נשיאות פפים והא ליתא שהרי לא היו עומדים לדוכן עד אחר גמר עבודת התמיד כדתנן בפרק בתרא דתמיד וברכו את העם ברכה אחת כו' ועוד שהרי אמרינו בתענית ג' פעמים ביום הפהגים נושאים פפיהם וכו' וא"כ ה"ל למיתני ד' פעמים אחת לפני הקטרה ואחת לאחר הקטרה וכבר הרגישו התוספות בזה בפ"ק דברכות ולכן פירשו דהאי וברכת פהגים בלא נשיאת פפים קאמר כמו שאנו אומרים עכשיו הפסוקים בלבד בלא נשיאת פפים ולכן לא ה"ל להתוס' שפכאן להביא ראיה אלא מן המשנה בפרק בתרא דתמיד שהבאתי.

פן נ"ל: ואיתקש ברכה לשרות. בפרק בתרא דתענית אמרינו שלא הוקשו כי אם לענון עמידה אבל לא לפסול בעל מום לדוכן וכן לענון מומר שעשה תשובה כמו שכתבו התוספות בשם רש"י בפרק בתרא דמנחות ומיהו אשכחן דאיתקש ברכה לשרות מה שרות ביום אף נשיאת פפים אינו אלא דוקא ביום כדאיתא בירושלמי פרק תפלת השחר וכתבוהו הרא"ש בסוף יומא והגהות מיימוני בפ"ג מהלכות תפלה והא דלא כתב שום אחד מן המפרשים והפוסקים בהלכות נשיאת פפים שאין נשיאת פפים בלילה היינו משום שלא הוצרכו לכתבו מפני שלא מצינו כלל נשיאת פפים בתפלה שזמנה בלילה שהרי זמן תפלת נעילה לא ידעינו שתהא דוקא ביום ולא בלילה אלא מנשיאת פפים שיש בה כדתנן בריש פרק שני דתענית כדאיתא בירושלמי שהבאתי לעיל.

ומכאן קורא אני תגר על אותם שנהגו שנושאים פפיהם בנעילה אף אם היא נמשכת בלילה ואי איישר חילי אבטלינניה: גרים נשים ועבדים משוחררים מנזן ת"ל אמור להם כו'. אבל בספרי יליף להו מקרא ואני אברכם: או אינו אלא בלחש ת"ל אמור להם פאדם שאומר לחבירו.

קשה לי וכי אין אדם עשוי לומר לחבירו בלחש כמו בקול רם. לכן נ"ל דהאי פאדם שאומר לחבירו ט"ס הוא וצריך להגיה במקומו שיהיה כל הקהל שומע וכן הוא בספרי: אמר אב"י נקטינו לשנים קורא פהגים כו'.

פרש"י כשיש שם שני פהגים לברך שליח צבור כשגמר ברכת הודאה קורא אותן פהגים כו' וכן פירש הר"ן בפרק הקורא עומד וכן כתבו בהד"א הרמב"ם והרבה מהמחברים דשליח צבור קורא פהגים וכן המנהג ואע"ג שהתוספות בפרק אין עומדים גבי העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הפהגים מפני הטרור פתבו בשם ר"ת שאין שליח צבור יכול לקראם פהגים ונ"ל לא יענה אמן אחר הפהגים מפני הטרור תימה תיפוק ליה דמפסיק בתפלה אם עונה אמן וי"ל מאחר שלא אמר האי טעמא ש"מ דעניית אמן לא

חשיב ליה הפסקה מאחר שצורך תפלה הוא אבל לקרות פהגים לדוכן אומר ר"ת שאין ש"צ יכול לקראם דחשיב הפסקה בתפלה אם קוראם אלא אחד מבני הקהל קוראם.

והא דאמרין בסוטה פרק אלו נאמרין לשנים קורא פהגים וכו' לאו אש"צ קאי אלא אחזן פדתניא בספרי מנין שהחזן צריך לומר להם אמרו ת"ל אמור להם וחסזן לאו היינו שליח צבור דחזן היינו המתעסק בצרכי צבור וכן משמע נמי בסוטה דלאו אש"צ קאי דמעיקרא קאמר אין הפהגים רשאין להתחיל בברכה עד שיכלה הדבור מפי הקורא פירוש הקורא פהגים ואח"כ אומר אין ש"צ רשאי כו' משמע דשנים הן.

ויש שהיו רוצים לומר דכמו כן אין ש"צ רשאי להקרות יברכה לפהגים דכמו כן הוי הפסקה. אמנם רבינו יהודה פירש דבהדיא יש במדרש טעמי יתירות וחסירות אמור להם מלמד שש"צ אומר להם על כל דבור ודבור ע"כ מ"מ הם בעצמם מסקו דאפילו ש"ץ יכול לקוראם פהגים ולא חשיב הפסקה וז"ל ויש שרוצים להתיר לש"ץ עצמו לקרות פהגים אפילו לפי פירוש רבינו תם דמאי דפירש דהויא הפסקה היינו דוקא בימיהם דמיד כשפיימו ברפת הודאה לא היו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו בברכה כדמשמע בסוטה דקאמר אין הקורא רשאי לקרות פהגים עד שיכלה אמון מפי הצבור פי' אמון שעונין בסיום ברפת הודאה אלמא שלא היו אומרים אלא פהגים מיד אבל עכשיו שהורגלו לומר אלהינו בלשון ברכה ותפלה אין זו הפסקה דלא גרע מעניינית אמון דהקא דלא חשיב הפסקה כדפירשתי עכ"ל התוספות.

וכן פתבו הגהות מיימוני בפ"ד מהלכות תפלה והטור א"ח בשם ר"י וכתבו שפן נהג מהר"ם מרוטנבורג ז"ל כשהיה ש"ץ היה אומר אלהינו ואלהי אבותינו בלחש עד פהגים ואמר פהגים בקול רם כדי לקרות אותם אבל הרא"ש ז"ל בפרק אין עומדין פסק כר"ת שאסור לש"צ להפסיק לקרותם פהגים מפח הגי טעמים שכתבו התוספות בשמו שהבאתי לעיל וכתב עוד ובפרוץ פירש חזן ש"ץ וטענות הוא דחזן הוא המתעסק בצרכי בית הכנסת וש"ץ הוא המוציא את הצבור ידי חובתן בתפלה כו' ואני נפלאתי הפלא ופלא עליו היאך חשד לבעל הערוף שטעה בדבר שהספימו עליו אבות העולם שהם ר"ש והרמב"ם והר"ן והרבה מהמחברים שפירשו דש"ץ קורא פהגים אע"ג דבספרי תניא שהחזן קורא פהגים ממילא ידעינו שפולם פירשו כדפירש הערוף חזן ש"ץ הוא: שוב עיינתי בערוף עצמו ומצאתי שפירש וז"ל בפ"ק דשבת באמת אמרו החזן רואה מהיכן תינזקות קורין פירוש הוא ש"ץ ותרגום רואה חונה כו' ואם לזה פנון הרא"ש ז"ל שטענות הוא תמיה אני טובא עליו הלא גם רש"י פירש פן לחזן לישנא ועוד שהרי תניא בתוספתא חזן העומד לקרות כו' וגרסינן נמי בירושלמי רב שמואל בר רב יצחק עאל לבי פנישתא ונזא חזנא דקרא כו' וכן אשכחן בדוכתי טובא דקאמר חזן ור"ל ש"ץ וגם ר"ת עצמו לא עלה על דעתו דחזן דבכולא גמרא היינו דוקא השמש המתעסק בצרכי בית הכנסת דזה נדאי אי אפשר אלא ר"ל דהאי חזן דקאמר בספרי שקורא פהגים אינו ש"ץ דכן אשכחן לפעמים דחזן לאו היינו ש"ץ אלא שמש ולא עוד אלא שהוא בעצמו קרא לש"ץ חזן בפסקיו ובתשובותיו בדוכתי טובא וגם על הר"ן תמיה אני שפירש בפרק הקורא עומד חזן הכנסת ש"ץ דא"כ מה הפירש יש בין חזן הכנסת לחזן סתם שהוא ש"ץ לכן נ"ל דחזן הכנסת היינו השמש המתעסק בצרכי בית הכנסת וכן פרש"י בהדיא לתמן

ובפֿרָק בַּתְּרָא דְסוֹפָה וּבשָׂאָר דְּוִכְתֵּי טוֹבָא א"נ שְׁלִיחַ ב"ד כְּמוֹ וְחֲזוֹן הַפְּנִסַּת אוּחוּז בְּבִגְדֵי כו' בְּפֿרָק בַּתְּרָא דְמַפּוֹת: אָמַר רַב חֲסֵדָא נִקְטִינָן פֿהוּ קוֹרָא פֿהָנִים כו'.

תִּימָה דְהָא בִּירוּשְׁלָמִי פֿרָק אִין עוֹמְדִין אָמַר רַב חֲסֵדָא לְהַפָּךְ שְׂצָרִיף שְׂיֵהָא חֲזוֹן יִשְׂרָאֵל וְכַתֵּב הֶרְמֵב"ם דְּטַעֲמָא מְשׁוּם דְּכַתִּיב אָמֹר לְהֵם מְכַלְל שְׂאִין הַמְקַרָא מֵהֵם א"כ קִשְׂיָא דְרַב חֲסֵדָא אֲדַרְבַּב חֲסֵדָא וְשָׂמָא י"ל דְּתַרִּי רַב חֲסֵדָא הוּוּ וְעוֹד י"ל שְׂחֹזַר בּוּ רַב חֲסֵדָא מִמָּה שְׂאָמַר כָּאֵן מֵאַחַר דְּלִית הַלְכָתָא הִכִּי וּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם דְּהָא דָּאָמַר רַב חֲסֵדָא צָרִיף שְׂיֵהָא חֲזוֹן יִשְׂרָאֵל הִיָּינוּ לְהַשְׁתַּדֵּל אַחֲרֵיו אָבֵל לֹא לְעִיפּוּבָא וְטַעֲמוֹ דְּהָא תִּנּוּן בְּפֿרָק אִין עוֹמְדִין וְאִם אִין שְׁם פֿהוּ אֵלָא חֲזוֹן לֹא יִשָּׂא אֶת פֿפּוֹ וְכו' אֵלְמָא יְכוּל לְהִיּוֹת חֲזוֹן פֿהוּ: כָּל פֿהוּ שְׂאִינוּ עוֹלָה לְדוּכָן עוֹבֵר כו'.

דְּנָקָא כְּשִׁקְרָאוּ אוּתוֹ הָא לֹא הִכִּי אִינוּ עוֹבֵר כְּלוּם דְּכַתִּיב אָמֹר לְהֵם וּמִתְרַגְּמִינוּ כִּד תִּימְרוּן לְהוֹן וְהִיָּינוּ כְּשִׁהוּא בְּבֵית הַפְּנִסַּת אָבֵל כְּשִׁהוּא בְּחוּץ אִינוּ עוֹבֵר כְּדַגְרִסִּינוּ בִּירוּשְׁלָמִי סוֹף פֿרָק אִין עוֹמְדִין רַבִּי יְהוּדָה בֶּן פִּזִּי אוֹמַר בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל פֿהוּ שְׁהוּא עוֹמֵד בְּבֵית הַפְּנִסַּת וְאִינוּ נוֹשָׂא אֶת כְּפָיו עוֹבֵר בְּעֵשָׂה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי כִּד הִנֵּה תְּשִׁישׁ וְהִנֵּה חֲזִיק רִישִׁיָּה קְאָתִים לִיהּ אַחֲוָרָא עֲמוּדָא רַבִּי אֶלְעָזָר נִפְיָק לִיהּ לְבָרָא ע"כ.

וְכַתוּב בְּפֿתְּבִים וּבְפֿסְקִים שְׁל מַהֲר"ר יִשְׂרָאֵל סִימָן כ"ב דְּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הָרָא"ש ז"ל שְׂכִשְׁהִפְהָנִים אִינָן רוֹצִים לְעֵלוֹת לְדוּכָן אִינָם צָרִיכִים לְשִׁהוֹת חוּץ לְבֵית הַפְּנִסַּת אֵלָא בְּשַׁעַר שְׁקוֹרָא חֲזוֹן פֿהָנִים אָבֵל אַחַר שְׁקָרָא פֿהָנִים אִין קִפִּידָא אִם יִהְיוּ בְּבֵית הַפְּנִסַּת וּמָה שְׂנֵהָגוּ שְׂאִין נִכְנָסִין עַד אַחַר גְּמַר בְּרַפְתּ פֿהָנִים סְלוּל הוּא שְׂנֵהָגוּ בְּעֵצְמָם כְּדִי שְׁלֹא יִחְשְׁבוּ עֲלֵיהֶם שְׁהֵם פְּגוּמִים ע"כ.

וְכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּפֿרָק רְאוּהוּ ב"ד שְׂאֵם עָלָה לְדוּכָן פֿעַם אֶחָד בְּיוֹם זֶה שׁוֹב אִינוּ עוֹבֵר אֶפְיָלוּ אָמְרוּ לוֹ עָלָה וְלִמְדוּ כֵּן מְדַקְאָמַר הֵתָם אֶפְהוּ שְׂנֵשָׂא כְּפָיו וְאַתְרָמִי לִיהּ צְבוּרָא אַחֲרִינָא אִי בְּעֵי מְבָרַף אִי לֹא בְּעֵי לֹא מְבָרַף וְכַתֵּב הַטּוֹר כַּתֵּב הַר"ר פֿרָץ שְׂאֵם אִין בְּבֵית הַפְּנִסַּת אֵלָא פֿהוּ אֶחָד אִינוּ עוֹבֵר דִּילְפִּינָן לִיהּ מֵאַמּוֹר לְהֵם דְּמִשְׁמַע דְּנָקָא לְרַבִּי וְאִינוּ נִרְאָה דְלֵהֶם עַל אַהֲרֹן וּבְנָיו קָאִי וּפִירוּשׁ אָמֹר לְהֵם לְכָל אֶחָד מֵהֵם וּא"ת דְּהָא בְּשִׁמְעָתִין דְּלַעִיל אָמַר אֲבִי נִקְטִינָן לְשָׁנִים קוֹרָא פֿהָנִים וְלֵאחַד אִינוּ קוֹרָא שְׂנֵאָמַר אָמֹר לְהֵם לְשָׁנִים וְזֶה סוֹתֵר לְכַאוּרָה דְּבַרִּי הַטּוֹר.

כְּפָר תִּיבְרִץ מַהֲרִי"א ז"ל דֹּאע"ג דְּנִרְשִׁינָן לְעֵיל לְהֵם לְשָׁנִים מ"מ לֹא נִפְיָק קָרָא מִשְׁמַעוֹתֵיהּ דְּלֵהֶם עַל אַהֲרֹן וּבְנָיו קָאִי וְאָמֹר לְהֵם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִשְׁמַע וּא"ת כִּיּוֹן דְּאִינוּ קוֹרָא פֿהָנִים אֵלָא לְשָׁנִים וְכָל שְׂאִין קוֹרִין לְכַהֵן לְעֵלוֹת אִינוּ עוֹבֵר הִיאָף אֶפְשָׁר לֹאמַר שְׂאֵם אִין שְׁם אֵלָא פֿהוּ אֶחָד עוֹבֵר.

וּי"ל שִׁאע"פ שְׂאֵם אִין שְׁם אֵלָא פֿהוּ אֶחָד אִינוּ קוֹרָא אוּתוֹ מ"מ אִם עָבַר וּקְרָאוּ וְלֹא עָלָה עוֹבֵר. שׁוֹב מְצַאֲתִי בְּתוֹסְפוֹת בְּפֿרָק הַקּוּמִץ שְׂכַתְּבוּ בְּשֵׁם ר"ת דְּנֵהִי שְׂאִין פֿהוּ אֶחָד חֲזִיב מִן הַתּוֹרָה לְעֵלוֹת לְדוּכָן מ"מ מְדַרְבְּנָן חֲזִיב לְעֵלוֹת לְדוּכָן: עוֹבֵר בְּשִׁלְשׁ עֲשָׂה פֿהּ תִּבְרָכוּ כו'.

נִרְאָה דְלֹא דְנָקָא עוֹבֵר בְּשִׁלְשׁ עֲשָׂה קָאָמַר אֵלָא הֲרִי זֶה כְּעוֹבֵר בְּשִׁלְשׁ עֲשָׂה וּמִיָּהוּ לְפִי הַאֲמַת לֹא בִּיטֵל רַק מְצוֹת עֲשָׂה אַחַת דְּהִיָּינוּ כִּהּ תִּבְרָכוּ מְשׁוּם דְּלִיכָא בְּלִשׁוֹן צְוִי אֵלָא

פה תְּבָרְכוּ בְּלִבְד וּלְפִיכֶם כָּל מוֹנֵי הַמַּצּוֹת לֹא הִבִּיאוּ בְּמִנְיָן עֲשִׂיָּה רַק פֹּה תְּבָרְכוּ בְּלִבְד וְכֵן מִשְׁמַע בְּהִדְיָא בִּירוּשָׁלַיִם פֶּרֶק אֵין עוֹמְדִין שֶׁהִבְאִיתִי לְעִיל שְׂאִינוּ עוֹבְרֵי אֶלָּא עֲשֵׂה אַחַת וְכֵן מִשְׁמַע בְּהִדְיָא מִדְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם ו"ל שְׁפָתַי וְנ"ל כָּל פֶּהוּ שְׂאִינוּ עוֹלָה לְדוּכֹן אַע"פ שְׁבִיטֵל מִצְּנוֹת עֲשֵׂה אַחַת הָרִי זֶה כְּעוֹבֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשִׂין כו' אֲבָל קִשָּׁה לִי לְמָה פָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּסוּף פֶּרֶק ד' דְּהַלְכוֹת תְּפִלִּין שְׁפָל שְׂאִינוּ מְנִיחַ תְּפִלִּין עוֹבֵר בְּשִׁמוּנָה עֲשֵׂה וְאֵלוּ בְּסוּף הַלְכוֹת צִיצִית פָּתַב שְׂאֵם נִתְּפָסָה בְּטִלִית ד' כְּנִפּוֹת בְּלֹא צִיצִית הָרִי בִּיטֵל מִצְּנוֹת עֲשֵׂה וְלֹא פָּתַב עוֹבֵר בְּחִמְשָׁה עֲשִׂין וְהֵלֵא כְּנִלְהוּ אִיתְּנָהוּ בְּהִדְיָא הַדְּדִי בְּפֶרֶק הַתְּכֵלֵת כָּל שְׂאִינוּ מְנִיחַ תְּפִלִּין עוֹבֵר בְּשִׁמוּנָה עֲשֵׂה כָּל שְׂאִין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ עוֹבֵר בְּחִמְשָׁה עֲשֵׂה כָּל פֶּהוּ שְׂאִינוּ עוֹלָה לְדוּכֹן עוֹבֵר בְּשְׁלֹשׁ עֲשֵׂה מִשְׁמַע דְּבִחְדָּא מִחְתָּא מִחְתִּינָהוּ וְצָרִיף עִיוֹן: כָּל פֶּהוּ שְׂאִינוּ עוֹלָה בְּעִבּוּדָה כו'.

מִהָּא מִשְׁמַע לְכֹאֲרָה דְּהָא דְּאִמְרִינָן לְעִיל דַּש"צ קוֹרָא לְפִתְּנִים דְּבִתְחֵלֵת עִבּוּדָה קוֹרָא לְהֵם עַד שְׁלֵא יִתְחִיל רְצָה דְּהָא מֵאוֹתָהּ שְׁעָה צְרִיכִין לְעֵלוֹת אֲבָל רַש"י פָּתַב שְׂהֵם עוֹקְרִים רְגִלְיָהֶם מֵאֲלֵיהֶם בְּעִבּוּדָה וְלֹאֲחַר בְּרַפְתְּ הוֹדְעָה קוֹרָא אוֹתָן ש"ץ פִּתְּנִים כ"כ הָר"ן בְּפֶרֶק הַקוֹרָא עוֹמֵד.

וְאֵנִי שְׁמַעְתִּי וְלֹא אָבִין מַה עֲנִין קְרִיאַת פִּתְּנִים לְעִנְיָן עֲלֵיִתָּם לְדוּכֹן שְׁהָרִי מִקְרָא דְּאִמּוֹר לְהֵם לֹא נִפְקָא לָן שְׁחִזָן מְזַהִיר אוֹתָן שְׁיַעֲלוּ לְדוּכֹן דְּלֹא חִזְיָנָן דְּקִפִּיד קְרָא בְּהִכִּי רַק שְׁיִבְרְכוּ אֶת יִשְׂרָאֵל כְּדִתְנִיָּא בְּסִפְרֵי וְאִזְהָרָה זֹו אֵינָה צְרִיכָה אֶלָּא לְאַחַר שְׁעֵלוֹ לְדוּכֹן וּפְנִיָּהֶם כְּלָפִי הַהִיכָל שְׁיִחְזִירוּ פְּנִיָּהֶם לְבִרְוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל כְּדִפְרַש"י בְּהִדְיָא לְעִיל וְלִהְכִי כְּתָבוּ הָרַמְבַּ"ם וְהַסְמ"ג וְכָל הַמְּחַבְּרִים כְּמוֹ שְׁפָתַי הָר"ן בְּשֵׁם רַש"י וְכֵן הַמְּנַהֵג: הָא דְּלֹא אֲשַׁתְּיִיר בִּי עֲשָׂרָה.

מִכָּאן הִיָּה נ"ל לְפָרֵשׁ הָא דְּתַנּוּ בְּפֶרֶק הַקוֹרָא אֶת הַמְּגִלָּה עוֹמֵד אֵין נוֹשְׂאִין אֶת פְּנֵיהֶם פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה ר"ל מִעֲשָׂרָה יִשְׂרָאֵל מְלִבְד הַפִּתְּנִים אֶלָּא שְׁהַרְמַב"ם פָּתַב שְׁהַפִּתְּנִים מִן הַמְּנִיָּן וְאֵינִי יוֹדַע מֵאֵי שְׁנָא אִם כָּלָם הֵם פִּתְּנִים וְאֵין בִּינֵיהֶם יִשְׂרָאֵלִים דְּלֹא חִשְׁבִּי לְבִרְכַת פִּתְּנִים לְחוֹדְיָהוּ לְעֵנוֹת אֲמֵן אַא"כ הָעוֹנִים הֵם עֲשָׂרָה וְלָמָּה לֹא יִהְיֶה הַדִּין ג"כ אִם הָעוֹנִים הֵם יִשְׂרָאֵלִים וְכ"ת דְּטַעְמָא שְׁהַפִּתְּנִים הֵם מִן הַמְּנִיָּן מִשּׁוּם דְּכִתְּנִים בְּכָלֵל בְּרַכָּה א"כ לָמָּה לֹא חִשְׁבִּי לְבִרְכַת פִּתְּנִים לְחוֹדְיָהוּ לְעֵנוֹת אֲמֵן אֲפִילוּ אֵינָם עֲשָׂרָה: אֲפִילוּ מְחִיצָה שְׁל בְּרִזְל אֵינָה מְפַסְקַת וכו'.

מִיָּהוּ בִּירוּשָׁלַיִם אֵיתָא שְׁהַשׁוּמַע מִבֵּיתוֹ קְדִישׁ אוֹ קְדוּשָׁה אֵין לוֹ לְעֵנוֹת אִם יֵשׁ בְּאֲמַצְעַ מְקוֹם מְטוֹנָף וּבְשֵׁם רַב אַחֲאִי מְצִאתִי פָּתוּב דְּהוּא הַדִּין אִם כּוֹתִי מְפַסִּיק בְּאֲמַצְעַ: דָּף ל"ט ע"א פִּינּוֹן שְׁנַפְתַּח סְפָר תוֹרָה כו'.

נ"ל שְׂאִין ר"ל מַעַת שְׁנַפְתַּח מִמֶּשׁ אֶלָּא מַעַת שְׁיִתְחִיל הַקוֹרָא לְקִרוֹת בְּתוֹרָה דְּהִכִּי מוֹכַח מִקְרָא דְּיִלְיָף לִיהָ מִיָּנִיָּה וּבְפִתְחוֹ עֲמָדוֹ כָּל הָעָם וּפְרַש"י וּבְפִתְחוֹ כְּשֶׁהִתְחִיל. וְכִי תִימָא לְרַש"י גּוֹפִיָּה מִיָּנִין דְּיִלְמָא וּבְפִתְחוֹ פִּירוּשׁוֹ כְּפִשׁוּטוֹ מַעַת שְׁנַפְתַּח מִמֶּשׁ.

י"ל דְּסִבְרָא הוּא פִּינּוֹן שְׁרַבָּה בַּר רַב הוֹנָא מְפָרֵשׁ עֲמָדוֹ שְׁתָּקוּ וְאֵין צוֹרֵף בְּשִׁתְּיָקָה מַעַת שְׁנַפְתַּח הַסְפָּר מִמֶּשׁ אֶלָּא מַעַת שְׁהִתְחִיל הַקוֹרָא לְקִרוֹת בְּתוֹרָה פִּינּוֹן שְׁפָל עֲצָמָה שְׁל הַשְׁתִּיקָה אֵינָה אֶלָּא מִטַעַם שְׁיָהוּ הַפֵּל שׁוּמְעִין וּמִשְׂאִיָּין לָבָם לְמָה שְׁהוּא קוֹרָא וְתוֹדַע

מדקאמר את"פ רבי זירא אמר מהכא ואזני כל העם אל ספר התורה והתם ונדאי מעת שיתחיל הקורא לקרות בתורה קאמר וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל פ"ג שיתחיל הקורא לקרות בתורה אסור לספר כו' וכתב רבינו יונה ז"ל בפ"ק דברכות דאע"ג דמותר לצאת בין גברא לגברא מ"מ לדבר בינתים אסור ודקדק פ"ג מדאמר הכא פ"ג שנתח ס"ת אסור לספר ואע"פ שסוגרים הס"ת בינתים אפ"ה אסור שלא אמרו כל זמן שפתוח אלא פ"ג שנתח דמשמע דמשעה שנתח הפעם הראשונה אסור לספר כלל עד שייסגמו כל הפרשה ע"כ.

ואין זה מוכרח דכשם דאין אסור לספר מעת שנתח ממש בפעם הראשונה כמו שהוכחתי ולא חיישינן שמא ימשוך הדבור אף בשעה שקורין ה"נ בין גברא לגברא ודוחק לחלק ולומר דשאני בין גברא לגברא שפבר התחיל האסור לספר ומיהו נכון לחוש לדברי רבינו יונה ז"ל וכן אני נוהג אע"פ שמדינא נ"ל מה שפכתתי: אסור לספר אפילו בדבר הלכה הקשו התוס' דהא אמרינן בפ"ק דברכות רב ששית הנה מהדר אפיה וגריס אמר אנובדידן ואינהו בדידהו ומצינו למימר דמהדר אפיה שאני כו' הרא"ש בפ"ק דברכות סותר תירוץ זה דא"כ ה"ל לאתויי מילתא דרב ששית הכא לאשמעינן דבכי האי גוונא שרי והוא תירץ בענין אחר הא דקאמר הכא אסור לספר היינו דוקא בקול רם לפי שהוא מעכב את אחרים מלשמוע אבל בלחש שפיר דמי והא דמהדר אפיה ה"ה אי לא הנה מהדר אפיה מצי למגרס בלחש אלא רבותא נקט דאפילו במהדר אפיה שנתראה כמניח ס"ת שרי והוא הנה מהפך פניו כדי שיכוין לבו בגרסתו.

ותמיה אני על הרא"ש ז"ל הלא גם על תירוצו ועל כל התירוצים הנאמרים בענין זה נופלת זאת הקושיא דה"ל לאתויי מילתא דרב ששית הכא לאשמעינן דבכי האי גוונא שרי. ובעל הלכות גדולות תירץ בענין אחר דהא דאמר הכא אסור לספר הני מילי בדליכא עשרה דצייתי לס"ת אבל אי איכא עשרה דצייתי לס"ת שפיר דמי.

ורבנו יונה ז"ל תירץ בענין אחר שאם קודם שנתח ס"ת חוזר פניו ומראה עצמו שאינו רוצה לשמוע ס"ת אלא לגרוס ומתחיל לגרוס מותר אפילו לכל אדם דכיון שפבר התחיל במצוה מתחלה כו' ולהכי רב ששית הנה מהדר אפיה וגריס ולמה הנה צריך להודיענו שהנה חוזר פניו אלא נדאי ר"ל שקודם שהתחילו לקרות בס"ת הנה מראה עצמו שלא הנה רוצה לשמוע ס"ת כו' ואפשר דלנה נתפוננו התוספות דהכא שכתבו דמהדר אפיה שאני והדבר פשוט שכל מיני התרות אלו שכתבו הפוסקים להקל בשמיעת קריאת התורה אינם ענין לפרשת זכור ופרשת פרה שהם בעשרה מדאורייתא שצריך לכונן ולשמעה מפי הקורא: כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו כו'.

פרש"י אמר לי רבי אם נטל ידיו שחרית כו' עד דמייתי לה התם אברכת המזון כו' פתבו התוספות. וקשה לי טובא על דבריהם תדא היאך אפשר לומר דמייתי לה התם אברכת המזון שהרי איתא התם אחר סיום הך מימרא שלש תפיסות הן כו' א"ר יוסי ברבי בון כל מי שהוא תוכף לנטילת ידים ברכה אין השטן מקטרג באותה סעודה ואי הנה מייתי לה התם אברכת המזון א"כ כבר סעד ומאי דהנה הנה אלא בעל פתח צריך לומר דתכף לנטילת ידים ברכה דיליף לה התם מקרא שאו ידכם וברכו אברכת המוציא קאי ובנטילת ידים שלפני הסעודה קאמר וכך כתב בהדיא הטור א"ח והגהות מיימון וה"נ

מסתברא דבנטילה שלפני הסעודה משמע קרא שהיא בנשיאת ידים לאפוקי נטילה שלאחר הסעודה היא להפך בירידת ידים למטה כדאיתא לעיל בפ"ק א"ר חייא בר אשי אמר רב מים ראשונים צריף שיגביה ידיו למעלה מים אחרונים צריף שישפיל ידיו למטה גם מה שדקדקו תיפוק ליה משום דברי תורה שצריף ליטול ידיו כדאמרינן בפ"ק דברכות כו' יש לךחות ולומר דאפשר דנפקא מינה להיכא דנטל ידיו שחרית והסיח דעתו דלר"ת אינו צריף ליטול ואפילו לק"ש פיון שאינו יודע להם שום טומאה אוקמינהו אחזקתינהו א"נ נפקא מינה להיכא דלא משתכחי מיא דלק"ש ולתפלה מקנח ידיו בכל מידי דמנכי כדאיתא בפ"ב דברכות ואלו לנשיאת פנים אי לא אשכח מיא ליטול ידיו אינו נושא את פפיו וגם מ"ש ושעור תכיפה איכא למשמע מתכיפת סמיכה לשחיטה דאמרינן בפ"ק פ"ב הפסולין פל הסמיכות שהיו שם כו' קשה לי מאי הווצרכו ללמוד שיעור תכיפה לנטילת ברכה מתכיפת סמיכה לשחיטה שהרי שיעור תכיפת נטילה לברכה מבואר באר היטב בריש פ"ק שלשה שאכלו שהוא כדי נטילת ארבעה אנשים ואם שהה יותר מקרי הפסק והא ודאי שאין אלו שני שעורי הפסקה מכוננים על זמן אחד דאיתא התם מים אחרונים בזמן שהם תמשה מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעין אצל תמשה וחוזרין ומתחילין מן הגדול ולמקום שמים אחרונים חוזרים לשם ברכה חוזרת וכו' ע"כ.

וכתבו גדולי הפוסקים ובכללם הרשב"א בחדושי ונ"ל בזמן שהם תמשה מתחילין מן הגדול וכו' פל עצמה של הקדמת נטילת ידים אינה מחמת כבוד הגדול דהא קיימא לן בסמוך אין מכבדין בידיים מזוהמות אלא מחמת כבוד הברכה כדי שיעיין בברכה בעוד שהאחרים נוטלים ידיהם וכדאמר רב חייא לרב עיין בברכת מזווא קאמר לה ושיערו חכמים שבנטילת ידים הארבעה יש לעיין בד' ברכות של מזוון וכן נמי בשעור זה ליכא הפסק בין נטילה לברכה ושמעין מינה דהא דאמרינן תיכף לנטילת ידים ברכה לאו דוקא תכף ממש אלא בכדי שיעור זה ומיהו אפשר למיפסק ממש בכדי לא מפסיק אלא תיכף לנטילת ברכה עכ"ל.

ואפילו אם תימצי לומר שלא כתבו פן התוספות אלא דוקא לענין תכיפת נ"י לברכה של פהנים מ"מ אפתי קשה שהרי לא ידעין שצריף להיות תיכף לנטילת פהנים ברכה אלא מן תיכף לנטילה ברכה הנזכר גבי ברפת המזוון כמו שכתבו התוספות עצמם א"כ טפי ה"ל למילף שיעור תכיפת נטילת פהנים לברכה מן שיעור תכיפה המפורש גבי תכף לנטילת ברפת המזוון.

ושמא י"ל דהתוספות ס"ל כדעת הרמב"ם שפסק בפ"ז מהלכות ברכות פל שפברך ברפת המזוון הוא נוטל ידיו תחלה אפילו הם מאה כדי שלא ישב הגדול וידיו מזוהמות עד שישטלו האחרים ולא פסק כההיא ברייתא דלעיל דבפ"ג שאכלו משום דס"ל דמתניא דוקא בימיהם פיון שנטל זה את ידיו מיז מסלקין השלחן מלפניו וכדפרש"י אבל השתא שאין מסלקין השלחן מלפני אותו שנטל ידיו אפילו אם הם מאה גדול נוטל ידיו תחלה כדי שלא ישב הגדול וידיו מזוהמות ולהכי לא למדו התוס' שיעור תכיפת נטילת פהנים לברכה מההיא ברייתא דלעיל דבפ"ק שלשה שאכלו וצריף לי עיון: לברך את ישראל באהבה.

וא"ת באהבה היא כתיבא או רמיזא בתורה. וי"ל דכתיב אמור להם מלא ואמרו במדרש
תנחומא ובמדרש רבה דלהכי כתיב אמור מלא אמר להם הקב"ה לפהגים לא מפני
שאמרתי לכם שתהיו מברכים את ישראל תהיו מברכין אותם באנגריא ובקהלות אלא
תהיו מברכין בכוננת הלב כדי שתשלוט הברכה בהם כו' והיינו באהבה פלומר בכל לב
כן נ"ל: כי מהדר אפיה מצויבורא מאי אמר כו'.

כתבו התוספות בשאלות פרישת ניקח קרח כתוב פהו ששמיר לא ישא את כפיו דגרע
מהורג את הנפש ורגמ"ה השיב בתשובותיו שישא כפיו כו'. טענות שתי סברות אלו
כתובים באנרף בתוספות בפרק בתרא דמנחות ובפרק בתרא דמענית ובמרדכי בפרק
הקורא עומד ואין כאן מקום להאריך: עד שיכלה דבור מפי הקורא.

פירש הר"ן דבור של קריאת פהגים ואחרים פירשו שמקרים היו הפהגים כדי שלא יטעו
שהיה ש"ץ קורא לפניהם כל תיבה ותיבה ואין הפהגים רשאים להתחיל אפילו בתיבה
ראשונה דליפא למיחש לטעות וכל שכן באידך עד שיכלה דבור מפי הקורא ע"כ וכולהו
פירושי הלכתא גינהו: ואין הצבור רשאים לענות אמן עד שתכלה ברכה כו'.

אגב גררא דאינך נקט לה דהא בכל הברכות הדין כן: ואין הפהגים רשאים להתחיל
בברכה אחרת כו'. קשה בעיני שמאחר שאין הפהגים רשאים להתחיל אפילו בתיבת
יברכה עד שש"ץ מקרא אותם תחלה א"כ מאי עד שיכלה אמן מפי הצבור דקאמר הא
אף לאחר שיכלה אמן מפי הצבור אינם מתחילים אלא המקרא הוא מתחיל ולדעת
הרמב"ם שאין ש"ץ מקרא להם תיבת יברכה אתי שפיר וה"ק אחר שברכו הפהגים
אשר קדשנו בקדושתו של אהרן אינם רשאים להתחיל בברכה אחרת דהיינו יברכה עד
שיכלה אמן שעונין אחר ברפת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן מפי רוב הצבור אבל
לדעת המפרשים שסוברים שגם יברכה אין אומרים אותו הפהגים עד שש"ץ מקרא
אותה צריך לפרש דברכה אחרת דקאמר היינו מה שאומרים רבון העולמים עשינו מה
שגזרת עלינו וכו' וקאמר שאין הפהגים רשאים להתחיל אותה עד שיכלה אמן מפי הצבור
כך כתב הרב מהרי"ק ז"ל ואין דבריו נכונים בעיני דמה שאומרים הפהגים רבון
העולמים עשינו מה שגזרת עלינו כו' אין זה נקרא ברכה כלל שאין בה לא שם ולא
מלכות אלא תחנה ובקשה בעלמא היא וכתב עוד ותמהני על הר"ן שפירש ואין הפהגים
מתחילים בברכה אחרת כגון יאר ישא עד שיכלה אמן מפי הצבור ועל אין הפהגים
רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה הדבור מפי הקורא כתב שיש מפרשים שמקרים היו
הפהגים כדי שלא יטעו ואין הפהגים רשאים להתחיל אפילו בתיבה ראשונה דליפא
למיחש לטעות וכ"ש באידך עד שיכלה דבור מפי הקורא ולפי אותם מפרשים אי אפשר
לפרש דאין הפהגים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הצבור היינו
ברפת יאר ישא דהא אף לאחר שיכלה אמן מפי הצבור אין הפהגים מתחילין אלא
המקרא.

ויש לדחוק ולומר דאין הפהגים רשאים לאו דוקא והוי כאלו אמר אין המקרא את
הפהגים רשאי להתחיל בברכה אחרת דהיינו יאר ישא עד שיכלה אמן מפי הצבור. ועוד
י"ל שמה שכתב אין הפהגים מתחילים בברכה אחרת כגון יאר ישא היינו לפי מאי
דמשמע מפשטא דגמרא שלא היו מקרין את הפהגים מלה במלה מדלא הזכירו כן בשום

מקום וְהָא דְאָמְרִינוּ בְּסִפְרֵי שֶׁחֲזַן אוֹמֵר אִמְרוּ אִיפָא לְמִימַר דְּהֵינּוּ לְקִרוֹת לְהֵם פְּהֵגִים אַבְל לֹא לְהַקְרוֹת מְלָה בְּמְלָה וְכֵן מִשְׁמַע שֶׁהוּא דַעְתּוֹ ז"ל שֶׁהָרִי בְּלִשׁוֹן י"מ פֶּתַב שְׁמַקְרִין הָיוּ אֵת הַפְּהֵגִים נִרְאָה דְּפִשְׁטָא דְּמִקְלָתָא מִשְׁמַע לִיה שְׁלֵא הָיוּ מְקָרִים אוֹתָם וּע"פ כֵּן פִּירָשׁ כַּגֹּן יָאָר יִשָּׂא וּלְדַבְרֵי אוֹתָן מְפָרְשִׁים הָא דַּאִין הַפְּהֵגִים מִתְחִילִין בְּבִרְכָּה אַחֲרַת יִפְרָשׁוּ אוֹתָהּ כְּמוֹ שְׁפִירְשָׁתִי לְדַעַת הַרְמַב"ם אוֹ כְּמוֹ שְׁפִירְשָׁתִי לְדַעַת הַמְּפָרְשִׁים דְּלַעִיל: אִין הַמְּפָטִיר רִשָּׁאֵי לְהַפְטִיר בְּנִבְיָא.

לְכַאוּרָה מִשְׁמַע דְּוָקָא לְהַפְטִיר בְּנִבְיָא אִין הַמְּפָטִיר רִשָּׁאֵי לְהַתְחִיל עַד שְׁיִגְלַל ס"ת אַבְל רִשָּׁאֵי לְהַתְחִיל בְּבִרְכָּה שְׁלִפְנֵי הַהַפְטֵרָה אַע"ג שְׁעֵדִיין לֹא נִגְלַל ס"ת וְאִי אֶפְשָׁר לֹאמַר כֵּן דְּזִיל בְּתַר טַעְמָא כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא הַגּוֹלָל טְרוּד מְלִשְׁמוּעַ הַהַפְטֵרָה מִפִּי הַמְּפָטִיר כַּדְּפַרְש"י וְזֶה הַטַּעַם אִיפָא נְמִי בְּבִרְכַת הַפְטֵרָה שְׁהָרִי כָּל כּוֹף צָרִיף לְכוּנוֹן לְשִׁמּוּעַ בְּרַכַת הַמְּפָטִיר כְּמוֹ הַהַפְטֵרָה עֲצֻמָּה כְּדִי שְׁיַעֲלוּ לוֹ לְהַשְׁלִים מְנַן מֵאַהּ בְּרַכּוֹת שְׁחִיפְסָר מְנִינָם בְּשַׁבַּת כְּמוֹ שְׁפֶתַב הָרַא"ש ז"ל בְּסוּף בְּרַכּוֹת: עַד שְׁיִגְלַל ס"ת.

פַּרְש"י כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא הַגּוֹלָל טְרוּד מְלִשְׁמוּעַ הַהַפְטֵרָה מִפִּי הַמְּפָטִיר. וְלֹא פִּי הַקְדוּשׁ הָיָה נ"ל לְפָרֵשׁ טַעְמָא אַחֲרֵינָא שֶׁהוּא מְפָנִי כְּבוֹד הַתּוֹרָה לְהִרְאוֹת שֶׁהוּא עֵינְךָ וְחָשׁוּב טְפִי מְנִבְיָא דְּוָמִיָּא לְהָא דְּקָאֵמַר בְּסוּמָף הַמְּפָטִיר בְּנִבְיָא צָרִיף שְׁיִקְרָא בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה שֶׁהוּא נְמִי מֵהֵאֵי טַעְמָא מְפָנִי כְּבוֹד הַתּוֹרָה כְּדִמְפָרֵשׁ הַגְּמָרָא בְּהַדְיָא בְּכַרְךָ הַקּוּרָא עוֹמֵד.

וְעוֹד נ"ל לְפָרֵשׁ טַעַם אַחַר כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא נִרְאָה בְּרַכּוֹת הַמְּפָטִיר שְׁאוּמְרָם עַל ס"ת וְהִרְאָהָ שְׁכַתְּבוּ קֶצֶת פּוֹסְקִים שְׁצָרִיף שְׁיֵהָא הַנְּבִיָּא מְוַנַּח לְפָנֵי הַמְּפָטִיר בְּשַׁעַת הַבְּרַכָּה כְּדִי שְׁיֵהָא נִיכָר עַל מָה הוּא מְבָרַךְ: עַד שְׁיִנְטַל ס"ת וַיִּנְיַח בְּמַקוֹמוֹ וְכו'.

מִתּוֹךְ הַסּוּגִיָּא מוֹכַח דְּלֹא גָרְסִינוּ וַיִּנְיַח בְּמַקוֹמוֹ וְכֵן בְּרִי"ף וּבַאשֶׁר"י וּבַטּוֹר לִיתִּיָּה וּמִתּוֹךְ פַּרְש"י מִשְׁמַע דְּבֵין רִיב"ל בֵּין שְׁמוּאֵל לֹא אֵינְרִי אֵלָא בְּשָׂאִינָן מְצַנִּיעִין הַס"ת בְּבֵית הַפְּנִסָּת שְׁמַתְפַּלְלִין בּוֹ לְכִי שְׁאִינוּ בְּמַקוֹם הַמְּשַׁתְּמַר וּלְפִיכָף אַחַר שְׁקִרְאוּ בּוֹ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם וּמוֹלִיכִין אוֹתוֹ לְהַצְנִיעוֹ בְּבֵית הַמְּשַׁתְּמַר וְקָאֵמַר רִיב"ל שְׁאָסוּר לְצִאת מְבֵית הַפְּנִסָּת עַד שְׁיִנְטַל ס"ת לְהַצְנִיעוֹ וּמִיָּהוּ מְשַׁנְטְלוּ ש"ץ מֵהַתִּיבָּה כְּדִי לְהוֹצִיא וּלְהַצְנִיעוֹ מִן־תַּר לְצִאת דְּרָף פְּתַח שְׁאִין הַס"ת עֲתִיד לְצִאת בּוֹ אַבְל דְּרָף פְּתַח שֶׁהַס"ת עֲתִיד לְצִאת בּוֹ אֵינָם רִשָּׁאִים לְצִאת קוֹדֵם שְׁיִצָּא הַס"ת מִשׁוּם אַחֲרֵי ה' תִּלְכוּ הֵינּוּ דְאָמַר שְׁמוּאֵל עַד שְׁיִצָּא אַבְל בְּמַקוֹם שְׁנוֹתָגִים לְהַצְנִיעוֹ בְּבֵהכ"נ שְׁמַתְפַּלְלִין בּוֹ לֹא אֵינְרִי רִיב"ל וּשְׁמוּאֵל כָּלִל וּמִשְׁמַע שֶׁהֵם רִשָּׁאִין לְצִאת כְּשִׁירְצוּ דְּכָל שְׁמַצְנִיעִין אוֹתוֹ שֶׁם לִיכָא זִילוּתָא אִם יִצְאוּ אַבְל הָרִי"ף פִּירָשׁ בְּשֵׁם הַגָּאוֹן דְּרִיב"ל אֵינְרִי בְּכָל מְקוֹם בֵּין שְׁנוֹתָגִים לְהוֹצִיא ס"ת לְהַצְנִיעוֹ בְּבֵית אַחַר בֵּין שְׁמַצְנִיעִין אוֹתוֹ בְּבֵהכ"נ שְׁמַתְפַּלְלִין בּוֹ לְעוֹלָם אִין הַצְּבוּר רִשָּׁאִין לְצִאת עַד שְׁיִנְטַל ס"ת כְּדִי לְהַצְנִיעוֹ וּמִיָּהוּ מְשַׁנְטַל ס"ת מֵעַל הַתִּיבָּה כְּדִי לְהַצְנִיעוֹ רִשָּׁאִין לְצִאת אֶפְיָלוּ בְּמַקוֹם שְׁנוֹתָגִים לְהוֹצִיא כְּדִי לְהַצְנִיעוֹ בְּבֵית אַחַר וְהָא דְּבְּמַקוֹם שְׁנוֹתָגִין לְהוֹצִיא כְּדִי לְהַצְנִיעוֹ בְּבֵית אַחַר כֵּינּוּן שְׁנִינְטַל ס"ת מֵעַל הַתִּיבָּה מִן־תַּר לְצִאת דְּרָף פְּתַח שְׁאִין הַס"ת עֲתִיד לְצִאת בּוֹ אַבְל דְּרָף פְּתַח ש"ס"ת עֲתִיד לְצִאת בּוֹ אִסוּר לְצִאת עַד שְׁיִצָּא ס"ת דְּכַתִּיב אַחֲרֵי ה' אֵלֵהֶיכֶם תִּלְכוּ וְהֵינּוּ דְאָמַר שְׁמוּאֵל עַד שְׁיִצָּא וְהִנֵּה לְדַעַת רִשָּׁאֵי מֵאָמַר מְשַׁנְטַל ס"ת אֵינּוּ אֵלָא הַנְּטִילָה לְבַד אַבְל לְדַעַת הַגָּאוֹן כּוֹלֵל הַנְּטִילָה וְהַהַצְנַע דּוּק וְתִשְׁכַּח: דָּף מ' כָּל הָאוּמָרָן בְּגְבוּלֵין אֵינּוּ אֵלָא טוּעָה כּו'.

כתבו התוס' פירש ר"י אע"ג דאמרין בפרק הרוצה מאן דחזי חלמא ולא ידע כו' דהתם משום סכנה התיירו שמה חלום מסוכן הוא כו'. ואני מצאתי פתוב תירוץ אחר להרב מהר"י מולון ז"ל שפירש דשפיר חשיב מאזין לו כשאמר רבון העולמים חלום חלמתי כו' מפני שמראה עצמו דמקבל ברפת פהגים ומשום הכי קאמר ליה שיתקנים בו ברפת פהגים ויתהפף חלומו: הלכה נמרניהו לכולהו.

ולפיכך נקרא מודים דרבנן לפי שהוא תקון הרבה רבנן פה מצאתי: ע"ב קומי וברכו את ה' וכו'. פרש"י בספר עזרא פתיב שפך ברכה כו' עד ושאר העם יענו בשכ"מ כו'.

אבל הרמב"ם בהלכות נשיאת פנים כתב כל העם עונים ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ומיהו בהלכות תענית בפ"ד כתב כדפרש"י וצ"ע: אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד כו'.

מה שיש לדקדק בזה פתבתי בחדישי בפ"ק דתמיד: כדאמר רב חסדא בעזרת נשים הכא נמי כו'. תימה היא שייך למימר כדאמר רב חסדא כו' כאלו רב חסדא הנה אומר בעזרת נשים על קושא אחרת בענין אחר והא לימא דהא רב חסדא בא לחזק מה שתיירין פאן בעזרת נשים על הך קושא גופיה והאמר מר אין ישיבה בעזרה כו' ואין שיטה פזאת בגמרא: דף מ"א והא עלה קתני מדלגין בנביא כו'.

בפרק הקורא את המגילה עומד מיייתי סוגיא זו ופרש"י והא קתני גרסינו ולא גרסינו עלה והדין עמו כיון דהכל קתני במשנה עצמה לא שייך למימר עלה: ועד כמה מדלג עד כדי שלא יפסוק התורגמן.

לא בעי לשנויי דאתורה קאי ומשום דקתני אין מדלגין בתורה הדר קא מפרש ועד כמה מותר לדלג בתורה בכדי שלא יפסוק התורגמן והא דאסר ברישא בכדי שיפסוק התורגמן וי"ל דאין ה"נ דהוי מצוי לשנויי הכי אלא אביי מתרין לו האמת פאן בענין אחר כו' פה כתבו התוספות ביומא פרק בא לו כ"ג.

ולי נראה דלא בעי לשנויי דאתורה קאי משום דאינו נופל הלשון עד כמה מותר לדלג אתורה אחר דקתני ברישא אין מדלגין בתורה: ואין מדלגין מנביא לנביא. מפאן אני קורא תגר על מה שנוהגין עכשיו בהרבה מקומות בשבת שיש בו חתן לומר אחר הפטרת השבוע שנים או שלשה פסוקים מהפטרת שיש אשוי וכשחל ר"ח בשבת וביום א' אחר שמפטירין ההפטרה דאותה שבת אומרים פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת ויאמר לו הונתן מחר חדש ונהרי הם מדלגים מנביא לנביא.

ויש רוצים ליישב המנהג הא דאמר פאן אין מדלגין היינו דוקא במקומות שהיו נוהגין לתרגם כיון דקא יתיב גמרא שיעורא פדמתרגם דקאמר אין מדלגין אלא בכדי שיפסיק התורגמן אלמא איירי במקומות שמתרגם והלכה עכשיו שאין נוהגים לתרגם אין קפידא.

ואני אומר שאין טעם בדבריהם ואין ריח במעשיהם שהרי גמרא ערוכה אסר פאן לדלג מנביא לנביא אפילו בכדי שיפסוק התורגמן אלמא שאין הטעם בזה משום פבוד צבור כדי שלא יעמדו בשתיקה בשעה שגוללין אלא הטעם הוא משום דמנביא לנביא תתבלבל דעת השומעים יותר מדאי ולפי זה אין לחלק פדלעיל דנהי שאין נוהגים עכשיו לתרגם מ"מ צריכה כל אדם לכנוין להבין מה שהוא שומע קוראין בין בתורה בין בנביא ועוד

דא"כ גם בתורה הנה מותר לדלג דהא גם בתורה יהיב גמרא שיעורא בכדי שיפסוק התורגמן וזה לא נהגו בשום מקום כי אם במקום שאין להם אלא ס"ת אחד שגוללין ומדלגין מפרשה לפרשה ביו"ט ובשבת של ר"ח ועוד שלא חלקו הפוסקים בין זמן לזמן וסתמו וכתבו לאסור ולכן אי איישר חילי אבטליניה: מסוף הספר לתחלתו.

אין לפרש מסוף תרי עשר לתחלת תרי עשר דא"כ אפי' מתחלתו לסופו נמי לא דהיינו בכדי שיפסוק התורגמן אלא מסוף הספר לצד תחלתו לא ידלג. כד פתבו התוספות ביומא פרק בא לו והדבר ברור דהיינו דוקא בנביא של י"ב לנביא של י"ב אבל בנביא עצמו אפילו מסוף הנביא לתחלתו נמי מדלגין דלא גרע משאר נביאים.

ולי נראה דנקט דוקא מסוף הספר לתחלתו משום דהנה ליה למפרע ואין קורין למפרע וכן מטין דברי רש"י: לפי שאין מברכין ברכה שאינה צריכה. מצאתי כתוב לחכם אחד בספרו נדפס מקרוב שפירש וז"ל דקמנייתא שבירך על פרשת אחרי מות ואף בעשור היא עצמה ברכה שאינה צריכה שפירש בירך על התורה שחרית ועוד אפשר שגפטר באהבה רבה והתחיל לשנות על אחר פדברי הירושלמי וזו אינה אלא משום כבוד הצבור ולברך אחרת משום כבוד הצבור לא תקון רבנן ואשקחן כגון זו בפרק הקורא עומד אמר עולא מפני מה המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה מפני כבוד התורה ומשום הכי איכא מאן דאמר התם שאינו עולה למנין שבעה אבל שאר ברכות שהן עצמן צריכות ולא נתקנו מפני הכבוד אין בהן ברכה שאינה צריכה שהרי ברפת הנהנין אין ברכה אחת פוטרת כל היום אלא כל זמן שהוא נהנה הנאה שנתפונן עליה בשעת ברכה כו' עד הא למדת שאין בכל אלה ברכה שאינה צריכה.

ואל תקניטני מדברי קצת מפרשים ואפילו מגדוליהם ונחשוביהם בפירוש ברכה שאינה צריכה במקום שדעת הגמרא ושפתי תנאים ואמוראים ברור מללו עכ"ל. ויען שחייב כל אדם ללמד זכות על הראשונים אבות העולם ואני מפיר זה החכם שהוא מודה על האמת פראוי לו דלא עדיף ממשה רבינו ע"ה שהודה ולא בוש לומר לא שמעתי על כן לא יאשימני במה שאני משיב על דבריו מפני הכבוד של אותן המפרשים זכר כולם לברכה שכתב עליהם אלה דברים במקום שדעת הגמרא ושפתי תנאים ואמוראים ברור מללו כי מפייהם אנו חיים שהם הרי"ף והרמב"ם רש"י והתוספות והרא"ש והרשב"א והר"ן ושאר פוסקים ואבוא לקיים דבריהם שהם אמת ותורתם אמת ולא מפללא איתמר אלא בפירוש איתמר מפי גמרא ערוכה ברור מללו.

ולפי שעיקר היסוד שבנה עליו כל בנינו הוא דדוקא בברפת התורה איכא ברכה שאינה צריכה ולא בשאר ברכות שהן עצמן צריכות ולא נתקנו מפני הכבוד על כן אשיב בתחלה על דבר זה ואומר שהוא יסוד הנזכר ובנפילת היסוד יפול כל הבנין ארצה ולא תוסיף קום מפי גמרא ערוכה ברור מללו בפרק אין עומדין.

דגרסינן התם תני רבי אחא אריכא קמיה דרב חיננא המבדיל בתפלה משופח יותר ממי שמבדיל על הפוס ואם הבדיל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו. הא גופא קשיא אמרת המבדיל בתפלה משופח יותר ממי שמבדיל על הפוס אלמא תפלה לחודיה סגי והדר תני אם הבדיל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו וכיון דנפק ליה בחדא אפטר והויא ברכה שאינה צריכה ואמר רב ואיתימא ריש לקיש ואמרי לה רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי

תַּרְנוּנֵיהוּ כֹּל הַמְּבַרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא אֶלָּא אִמָּא הֵכִי אִם הַבְּדִיל בְּזוּ וְלֹא הַבְּדִיל בְּזוּ יְנוּחוּ לוֹ בְּרִכּוֹת עַל רֵאשׁוֹ וְכוּ' הָרִי קָמֵן מְבוֹאֵר בְּאֵר הַיֵּטֵב דְּאִפִּילוּ בִּשְׂאֵר בְּרִכּוֹת שֶׁהֵן עֲצָמֵן צְרִיכּוֹת וְלֹא נִתְקַנּוּ מִפְּנֵי הַכְּבוֹד אִיכָּא בְּהֵן בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה וּמִמִּילָא יִדְעֵנוּ דְּהָא דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ כְּאֵן לְפִי שְׂאִין מְבַרְכִין בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה כּוּ' לֹא דְּוִקָא בְּבִרְכַת הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּכָל הַבְּרִכּוֹת דְּאִיף שְׂיִתְפָּרֵשׁ הָא דְּאָמַר ר"ל כֹּל הַמְּבַרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה כּוּ' ה"נ יִתְפָּרֵשׁ הָא דְּאָמַר ר"ל כְּאֵן לְפִי שְׂאִין מְבַרְכִין בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה כִּינּוּן שֶׁהַפֶּל מְרוּעָה אֶחָד נִיתְּנוּ וּבְלִשׁוֹן אֶחָד נִאָּמְרוּ וְהַפֶּל עוֹלָה אֶל טַעַם אֶחָד דְּכִשְׁם שְׂאִסוּר לְבַרְךָ כְּשֶׁכָּבַר נִפְטוּר בְּבִרְכָה רֵאשׁוּנָה כְּדָ אִסוּר לְגְרוּם לְהִבִּיא עֲצָמוּ לְבַרְךָ בְּרָכָה אַחֲרַת כְּשֶׁיִּכּוֹל לְפִטוּר עֲצָמוּ בְּבִרְכָה רֵאשׁוּנָה וְכֵן כְּתִיב בְּהִדְיָ הַתּוֹס' וְהָרָא"ש וְהַרְשָׁב"א וְהַר"ן וְכָל הַמַּחְבְּרִים בְּפֶרֶק כְּסוּי הַדָּם וּבְפֶרֶק כֹּל כְּתִיב וּבְפֶרֶק הַקּוּמֵץ רַבָּה וּבְפֶרֶק יוֹם טוֹב וּבִשְׂאֵר דְּוִכְתִּי טוֹבָא דְּבָכָל הַבְּרִכּוֹת אִסוּר לְגְרוּם לְהִבִּיא עֲצָמוּ לְבַרְךָ בְּרָכָה אַחֲרַת כְּשֶׁיִּכּוֹל לְפִטוּר עֲצָמוּ בְּבִרְכָה רֵאשׁוּנָה וְהִבִּיאָו רֵאזִיָּה מִכְּאֵן דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ לְפִי שְׂאִין מְבַרְכִין בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה וְכ"כ הַר"ן בְּהִדְיָ בְּפֶרֶק בְּתָרָא דַר"ה וּלְרֹב פְּשִׁיטוֹת הַדְּבָר לֹא פִּירֵשׁ רַש"י כְּאֵן כְּלוּם עַל זֶה לְפִי שְׂאִין מְבַרְכִין בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה וְכֵן בְּיוֹמָא בְּפֶרֶק בָּא לוֹ כ"ג לֹא פִּירֵשׁ רַק שְׂיִהָא צְרִיף לְחַזוֹר וּלְבַרְךָ וְתוּ לֹא וְזֶה מִפְּנֵי שְׂאִי אִפְשָׁר לְפָרֵשׁ בְּעִנְיָן אַחֵר רַק כְּפִשׁוּטוֹ כְּמוֹ כֹּל הַמְּבַרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא דְּקָאֵי בְּנֻדָּאֵי אֶכֶל הַבְּרִכּוֹת דְּכָלְלָא כְּיִיל וְכִדְמוּכַח בְּהִדְיָ הַסְּוִגְיָא שֶׁהִבֵּאתִי לְעִיל וְלָכֵן כְּתִיב הַר"ף בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים וְכֵן הַרְמַב"ם ז"ל בַּפ"א מֵהַלְכוֹת בְּרִכּוֹת הָדָּ מִימָרָא דְּרִישׁ לְקִישׁ כֹּל הַמְּבַרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה כּוּ' סֵתֵם וְלֹא הִזְפִּירוּ בְּהַ בְּרִכַּת הַתּוֹרָה מִשׁוּם דְּקָאֵי עַל כֹּל הַבְּרִכּוֹת וְכֵן מִשְׁמַע בְּהִדְיָ מַדְבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּסוּף הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת.

וְכִינּוּן שְׂרִישׁ לְקִישׁ עֲצָמוּ מָרָא דְּשְׂמַעְתָּא אָמַר כְּאֵן לְפִי שְׂאִין מְבַרְכִין בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה בְּנֻדָּאֵי בְּחֻדָּא מַחְתִּינָהוּ. וְדָבָר זֶה בְּרוּר לְבַעֲלֵי עֵינַיִם כְּשֶׁמֶשׁ בְּחֻצֵי הַשָּׁמַיִם.

וּמָה שֶׁכְּתִיב וְזוֹ אִינָה אֶלָּא מִשׁוּם כְּבוֹד הַצְּבוּר וְכוּ' וּלְבַרְךָ אַחֲרַת מִשׁוּם כְּבוֹד הַצְּבוּר לֹא תִקּוּן רַבָּנָן כּוּ' אִין לוֹ קִיּוּם וְהַעֲמָדָה כֹּלָּל וְעַקֵּר מִפִּי גְמָרָא עֲרוּכָה בְּפֶרֶק מִי שְׂמַתוּ דְּגַרְסִינָן שְׁם אָמַר רַב יְהוּדָה מְנִין לְבִרְכַת הַמְּזוּן לְאַחֲרֵיהּ מִן הַתּוֹרָה שְׂנֵאָמַר וְאֶכְלֵתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכַת מְנִין לְבִרְכַת הַתּוֹרָה לְפָנֶיהָ מִן הַתּוֹרָה שְׂנֵאָמַר כִּי שְׁם ה' אֶקְרָא הֵבוּ גְדֹל לְאַלְהֵינוּ א"ר יוֹחָנָן לְמַדְנֵוּ בְּרִכַּת הַתּוֹרָה לְאַחֲרֵיהּ בְּקַל וְחֹמֶר מִן הַמְּזוּן וּבִרְכַת הַמְּזוּן לְפָנֶיהָ בַּק"ו מִן הַתּוֹרָה וְכוּ' וּמִסִּיק שְׁם בְּגְמָרָא מָה לְתוֹרָה שְׂכֵן חֵי עוֹלָם וְהֵכִי אִיתָא בְּפִירוּשְׁלָמִי דְּמַגִּילָה פֶּרֶק הַקּוּרָא עוֹמֵד.

הָרִי קָמֵן מְבוֹאֵר בְּאֵר הַיֵּטֵב דְּבִרְכַת הַתּוֹרָה לְפָנֶיהָ עַל קְרִיאַתָּהּ בְּצְבוּר הִיא מִן הַתּוֹרָה שְׂהָרִי עֵיקֵר הַקְּרָא כִּי שְׁם ה' אֶקְרָא הֵבוּ גְדֹל לְאַלְהֵינוּ דְּיִלִּיף מִינֵיהּ מִיִּירֵי בְּצְבוּר כַּדְּפִרְשׁ"י שְׁם בְּהִדְיָ וְכִדְאִיתָא בְּיוֹמָא פֶּרֶק אָמַר לָהֶם הַמְּמוֹנָה וּבְרִישׁ פֶּרֶק שְׂלִישָׁה שְׂאֶכְלוּ וְעוֹד שְׂהָרִי מְלִשׁוֹן רַב יְהוּדָה מָרָא דְּשְׂמַעְתָּא גּוֹפִיָּה מִשְׁמַע בְּהִדְיָ דְּמִיִּירֵי בְּצְבוּר מְדַקְאָמַר לְפָנֶיהָ דְּאֵלּוּ בְּיַחֲדִיד לֹא שְׂיָיָה לֹאמַר לְפָנֶיהָ כִּינּוּן שְׂאִינָה מְבַרְךָ לְאַחֲרֵיהּ כֹּלָּל וְכִינּוּן שְׂעַקֵר בְּרִכַּת הַתּוֹרָה לֹא יְלַפִּינּוּ שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה כִּי אִם מְקַרִּיאַת הַצְּבוּר כְּמוֹ שְׂנֵתְבָאֵר הַלְּפָדָּ אִף עַל גַּב שְׂכָפְרָא בְּיַרְךָ בְּרִכַּת הַתּוֹרָה שְׂחֲרִית בְּיַחֲדִיד אַפ"ה חֵיב מִן הַתּוֹרָה לְחַזוֹר לְבַרְךָ

ברכת התורה לפניה על קריאתה בצבור ונדוקא ברכה אחרונה תקון רבנו וגם זו לא משום כבוד הצבור חס ושלום אלא מפני כבוד התורה כמו שתקנו למפטיר בנביא שמברך לאחריה וכ"כ בהדיא הרמב"ן ז"ל במנין המצות עשה מצוה ט"ו וכן כתב בקרית ספר וז"ל ברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו ולהרמב"ם ז"ל שאינו מונה אותה מצוה בפני עצמה נראה דהיא בכלל מצות תלמוד תורה ולהכי לא באה במנין אבל היא מדאורייתא כו' עכ"ל.

וכן כתב בהלכות נשיאות פפים וז"ל ונראה דענינית אמן בברכה שהיא מדאורייתא פגון ברכת המזון וברכת התורה שהוא חייב לענות אמן מדאורייתא מדכתיב כי שם ה' אקרא הבו גדל דמשמע נמי בכל ברכה שאנו מגדילים ומברכים שמו הבו גדל והיינו בענינית אמן עכ"ל.

ולא כמו שעלה על דעת החכם הזה דגם ברכה ראשונה על קריאתה בצבור תקנוה רבנו אם כבר בירך ברכת התורה שחרית והא ליתא אלא אפילו אם כבר בירך ברכת התורה שחרית אפ"ה חייב מן התורה לברך ברכת התורה על קריאתה בצבור כיון שעיקר קרא כי שם ה' אקרא כו' קאי על קריאתה בצבור כמו שנתבאר (הגה"ה).

וכבר נשמר מזה הטעות הטור א"ח בסימן מ"ז שכתב והמשכים בפקר ללמוד קודם שילך לב"ה יש לו לברך ברכת התורה וכשקורא פרשת התמיד בב"ה אין לו לחזור ולברך אע"פ שהקורא בתורה חוזר ומברך אשר בחר בנו אע"פ שכתב בירך כל הברכות קודם פרשת התמיד לא דמי שאותה ברכה נתקנה על קריאתה בצבור כמו שתקנו לאחריה) הרי דקדק לומר שאותה ברכה נתקנה ולא אמר שאותה ברכה תקנו כדאמר אש"כ שתקנו ברכה לאחריה אלא משום דברכת התורה לפניה על קריאתה בצבור אע"ג שכתב בירך ברכת התורה שחרית לא תקנוה רבנו אלא מן התורה ולהכי קאמר נתקנה ור"ל נתקנה מן התורה וקאמר הטור דלאו משום תלמוד תורה נתקנה אלא משום כבוד התורה כמו שתקנו רבנו ברכה לאחריה שהיא נדאי לא משום תלמוד תורה נתקנה מפני שאין שייך כלל לברך לאחריה על תלמוד תורה מפני שאינו מיאש עצמו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב ועוסק כל היום בתורה בלא הפסק ולפיכך אין אנו מברכים לאחריה בשחרית אלא נדאי משום כבוד התורה נתקנה וכ"כ הטור בהדיא בסימן קל"ט.

ולמי שיקשה בענינו לקבל פירוש תיבת נתקנה דקאמר הטור היינו מן התורה אומר דרך אחרת והוא שפירוש תיבת נתקנה שרבנו תקנוה ורצונו לומר הם תקנו המטבע אבל עיקר הברכה לפניה היא מן התורה כמו שנתבאר וכה"ג ממש פירוש הרא"ש ז"ל בפרק שלשה שאכלו הא דאמרינו משה תקן להם ברכת הין יהושע תקן להם ברכת הארץ כו' וכ"כ בהדיא הטור א"ח בסימן קע"ח ע"כ הגה"ה.

והשתא קמייטא שבירך הכ"ג על פרשת אחרי מות ואף בעשור היא עצמה צריכה וצריכה מן התורה אע"ג שכתב בירך ברכת התורה שחרית כמו שנתבאר ולא כמו שפירש החכם הזה ועוד בלאו הכי אי אפשר לעלות על לב פירוש זה שהוא סתור מאליו דאם איתא דקמייטא היא עצמה ברכה שאינה צריכה ולברך אחרת משום כבוד הצבור לא תקון רבנו א"כ קשה היאך מברך אחרת משום כבוד הצבור פהן שקורא במקום לוי

כְּשֶׁאֵין לוֹי וְכֵן בְּמִקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִי שְׂיִוְדַע לְקִרּוֹת אֶלָּא אֶחָד אוֹ בְּמִקוֹם שֶׁאֵין שָׁם רַק כַּהֲנִים שֶׁאֶחָד קוֹרֵא בְּמִקוֹם שֶׁבְּעָה וּמְבַרֵךְ שֶׁבְּעָה פְּעָמִים עַל כָּל פְּרִשָׁה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ דֵּהָא ק"ו הוּא שֶׁאֲסוּר לְפִי פִירוּשׁוֹ וּמָה כָּאֵן שֶׁהִתִּירוּ לְקִרּוֹת בְּעַל פֶּה אַע"פ שֶׁדְּבָרִים שֶׁבִּכְתָב אֵי אִתָּה רִשְׁאֵי לְאוּמָרָם בְּעַל פֶּה קוֹנֵדִם שֶׁרְצוּ לְהִתִּיר לְחִזּוֹר וּלְבָרֵךְ כ"ש בְּכֹהֵן שֶׁקוֹרֵא בְּמִקוֹם לוֹי וְכֵן בְּמִקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִי שְׂיִוְדַע כּו' שֶׁהִנֵּה מִן הַדִּין לְהִיּוֹת אֲסוּר לְחִזּוֹר וּלְבָרֵךְ וְכִי תִימָא דְמִשּׁוּם הֵכִי שְׂרִי שְׂעַל יְדֵי כֹהֵן מִיְּנִכְר מְנַיִן הַקּוֹרְאִים שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם סוּף סוּף אִם אֵימָא דְעֵינְקֵר הַבְּרָכָה בְּקַמְיִיתָא מִשּׁוּם כְּבוֹד הַצְּבוּר הַיְאֵף יִתְכֵן שְׂיִחֲזוֹר וּיְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָה צְרִיכָה ז' פְּעָמִים זֶה אַחַר זֶה פְּדִי לְהַפִּיר מְנַיִן הַקּוֹרְאִים שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם וּבִפְרָט שֶׁבְּלֹא הֵכִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַיְפָר לְמְנַיִן הַקּוֹרְאִים ע"י שֶׁיִּשְׁבּ בְּנִתִּים כְּדֵאִיתָא בְּתוֹסְפָתָא וְעוֹד דְּאִטּוּ מִשּׁוּם כְּבוֹד צְבוּר וְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָה צְרִיכָה וְלֹא יַחֲוֹשׁ טְפִי לְכְבוֹד שָׁמַיִם שֶׁהָרִי אָמְרוּ כָּל הַמְּבָרְךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָה צְרִיכָה עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא וְעוֹד הַיְאֵף שְׂיִיף כָּלֵל לֹמַר מִשּׁוּם כְּבוֹד הַצְּבוּר כִּי מָה יִתֵּן לָהֶם וּמָה יוֹסִיף לָהֶם כְּבוֹד בְּמָה שֶׁזֶה מְבָרְךְ בְּרַפְתָּ הַתּוֹרָה אֶלָּא וְדֵאִי בְּרַפְתָּ הַתּוֹרָה לְפָנֶיהָ עַל קְרִיאָתָהּ בְּצְבוּר אַע"ג שֶׁכְּבָר בְּיָרֵךְ בְּרַפְתָּ הַתּוֹרָה שְׁחֲרִית הִיא מִן הַתּוֹרָה וּבְרַפְתָּ הַתּוֹרָה לְאַחֲרֶיהָ הִיא מְדַרְבְּנָן וּמִשּׁוּם כְּבוֹד הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בְּגִמְרָא בְּבָלִי וִירוּשְׁלָמִי שֶׁהִבְאֵתִי לְעִיל וּבְזֶה נִתְקַיְּמוּ דְבָרֵי אַבּוֹת הָעוֹלָם וְיִנּוּחֵי עַל מְשֻׁכְבוֹתֵם בְּשָׁלוֹם וְכִמוֹ שֶׁדִּנְתִּי דְבָרֵיהֶם לְזַכּוֹת הַמְּקוֹם דִּינִינִי לְזַכּוֹת: עוֹשִׂין לוֹ בֵּימָה שֶׁל עֵץ בְּעֶזְרָה כו'.

וּא"ת הַיְאֵף רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת בֵּימָה שֶׁל עֵץ בְּעֶזְרָה וְהִלֵּא תַנְיָא בְּסִפְרֵי וּמִיִּיתִי לָהּ בְּסוּף פ"ק דְּתַמִּיד רַאב"י אוֹמֵר מְנַיִן שֶׁאֵין עוֹשִׂין אַכְסְדְרָה בְּעֶזְרָה ת"ל כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח ה' אֲלֵהֶיךָ וְהָא וְדֵאִי דְלֹא דְנוֹקָא אַכְסְדְרָה אֶלָּא ה"ה שֶׁאֵין בּוֹנִין בּוֹ עֵץ בּוֹלֵט כָּלֵל כְּדִמּוּכַח הֵתֵם הַסְּנִינָא וְכִמוֹ שֶׁכְּתֹב הַרְמַב"ם ז"ל בְּהֵדְיָא בַּפ"א מֵהַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה כְּבָר תִּירֵץ הַרְאָב"ד ז"ל בְּהַשְּׁגוֹתָיו בְּסוּף פ"ו דְּהַלְכוֹת ע"א דְּשִׁאֲנֵי בֵּימָה דְּלִשְׁעָתָה הִיְתָה וְנִרְאָה לִי דְמֵהֵאֵי טַעְמָא לֹא הִנֵּה בּוֹנִין הַבֵּימָה מְעַרְב יו"ט מִשּׁוּם לֹא תִטַע לָהּ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ וּגו'.

שׁוֹב מְצִאתִי הָאֵי טַעְמָא מְפֹרָשׁ בְּהֵדְיָא בִּירוּשְׁלָמִי בַּפ"ק דְּמַגִּילָה גְבִי וּבְהַקְהֵל מְאַחֲרִין וְלֹא מְקַדְמִין כּו' וְז"ל וּבְהַקְהֵל רְבִינָא אָמַר מְפָנֵי הַתְּקִיעָה רַבִּי יִצְחָק אָמַר מְפָנֵי הַבֵּימָה וְיַעֲשׂוּ אוֹתָהּ מְאֲתָמוֹל שְׁלֵא לְדַחּוֹק אֶת הָעֶזְרָה אָמַר רַבִּי מִתְּנִיָה עַל שָׁם לֹא תִטַע לָהּ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ ע"כ.

וּכְבָר רִאִיתִי מִי שֶׁפִּירֵשׁ דְּבָרֵי הַירוּשְׁלָמִי הַזֶּה שֶׁכָּאוּ לִיתֵן טַעַם לָמָּה אֵין עוֹשִׂין יוֹם הַקְהֵל בִּיו"ט עֲצָמוֹ וְאֶפְשָׁר שְׂיַצֵּא לוֹ זֶה הַפִּירוּשׁ מְדַמְקָשָׁה וְיַעֲשׂוּ אוֹתָהּ מְאֲתָמוֹל וְהָא וְדֵאִי שֶׁר"ל מְעַרְב יו"ט דְּאֵלוּ בִּיו"ט עֲצָמוֹ מֵהִיכָא תִיִּיתִי כִּינּוֹן שֶׁאֵינּוּ יוֹם הַקְהֵל דֵּהָא אֵין בֵּין יו"ט לְשַׁבָּת אֶלָּא אֲנֹכֶל גֹּפֶשׁ בְּלִבְד וּלְפִי הָאָמֶת טַעוֹת גְּדוֹל הוּא דֵּהָא סְנִינָא קָאֵי עַל הַמְּשֻׁנָּה דְקַתְנֵי יוֹם הַקְהֵל שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת מְאַחֲרִין אוֹתוֹ לְמַחֲרָת וְאֵלוּ יוֹם הַקְהֵל אֵינּוּ בִּיו"ט עֲצָמוֹ אֶלָּא בְּיוֹם שְׁנֵי דְסִנּוּכּוֹת שֶׁהוּא תַּחֲלַת יְמֵי חוֹל הַמוֹעֵד אֶלָּא וְדֵאִי עַל זֶה כָּאוּ לִיתֵן טַעַם לָמָּה מְאַחֲרִין אוֹתוֹ לְמַחֲרָת וְאֵין עוֹשִׂין יוֹם הַקְהֵל בְּשַׁבָּת וְכֵן פִּרְשׁ"י בְּהֵדְיָא בַּפ"ק דְּמַגִּילָה וְהָאֵי מְאֲתָמוֹל דְקָאֵמַר בִּירוּשְׁלָמִי הוּא כְּמוֹ אֲתָמוֹל שְׁלִשׁוֹן דְּהִינּוּ מְעַרְב יו"ט דְּאֵלוּ בִּיו"ט עֲצָמוֹ מֵהִיכָא תִיִּיתִי וּלְפִי שֶׁקָּשָׁה לְרַב מִתְּנִיָה שֶׁמְפָנֵי דְנוֹחַק הָעֶזְרָה לֹא הִנֵּה לְדַחּוֹתוֹ עַד אַחַר הַשְּׁשֻׁת הַלְכָה נִתֵּן טַעַם אַחַר מִשּׁוּם לֹא תִטַע לָהּ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ וּמִמִּילָא

גלמוד למה אין עושין יום הקהל ביו"ט עצמו שהוא נמי מהאי טעמא מפני שאין תקון הבימה דוחה יו"ט אבל לא שהם באים ליתן עיקר הטעם על למה אין עושין יום הקהל ביו"ט עצמו וכך מטין דברי רש"י ובסמוך גבי מאתחלתא דמועד דוק ותשפח ומה שמתמיהן התוספות על פרש"י שפירש דמהאי טעמא ביו"ט ראשון לא דתקון בימה אינו דוחה יו"ט כיון דגזירת הפתוב לקראת מאתחלתא דמועד יקראו בלא בימה מנלן דבימה מעפכת כו'.

תמיהא אני על המתמיהי הלא אין תלונותם על רש"י כי אם על הירושלמי ומה שהם מתרצים להירושלמי יתורץ ג"כ רש"י וטפי יש לתמוה על מה שכתבו ונראה דהיו בונין הבימה מערב יו"ט בנגן של פרקים ובחולו של מועד לא היו עושין שום בנגן אלא מקימי אותה ומחברים הפרקים יחד וכו' דהא מדקתני המשנה מוצאי יו"ט הראשון של חג עושין לו בימה כו' משמע דבמוצאי יו"ט של חג דהיינו ביום הקהל עצמו היו עושין לו בימה ולא קודם דאל"כ לא ה"ל לומר עושין אלא מביאין לו בימה ודוחק לומר דנקט עושין בשביל שהיו מחברים הפרקים יחד ועוד דא"כ אין טעם למשנה בפ"ק דמגילה דקתני והקהל מאחרין לאסר השבת אי מפני התקיעה יש להקשות יקראו בלא תקיעה מנלן דהתקיעה מעפכת כמו שהם הקשו על פרש"י לענין בימה אי מפני הבימה הלא היו בונין הבימה מערב יו"ט ולא היו צריכין לעשות ביום הקהל שום בנגן רק לחבר הפרקים יחד וזה היו יכולין לעשות גם בשבת כיון שהוא לצורך היום.

וכי תימה דמ"מ אסור שמה יתקע יחד והוי בנגן אם כן גם בחול המועד אסור לדידהו שכתבו דבנגן בימה לא היה דוחה אפילו חול המועד ועוד היאך אפשר לומר דבנגן בימה לא היה דוחה אפילו חול המועד דהא אפילו כותל החצר הסמוך לרשות הרבים שנפל בוניהו כדרכו בחול המועד כדאיתא במועד קטן כ"ש בנגן זה של הבימה שהוא לצורך היום ולצורך כל ישראל שדוחה חול המועד וכ"ש אם נאמר שהיו בונים הבימה מעשה הדיוט דזה נדאי מותר לעשות בחול המועד בק"ו משאר מקלי טובא שאינו לצורך מצוה ולא לצורך רבי' ואפ"ה מותר לעשות בחול המועד ומיהו אפתי איכא למיזק למה היו עושין הבימה של עץ ולא של אבן ובפרט למאן דאמר הטעם דמאחרין הקהל מפני הבימה שלא היו יכולין לתקנה מערב יו"ט משום לא תטע לה אשרה כל עץ למה לא היו עושין הבימה של אבן ושמה י"ל דכך היה המנהג באותו הזמן שלא לעשות הבימה של אבן כי אם של עץ כדאשכחן גבי עזרא ויעמד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר וגו' וכן אשכחן בפרק החליל ובימה של עץ באמצעיתה וסזון הפנסת עומד עליה והסודרין בידו כו'.

כ"ל.

וקורא יושב תימה היאך ראשי לקרות יושב דהא בריש פרק הקורא את המגילה עומד ויושב יצא תנא מה שאין כן בתורה ויליף ליה מקרא שאסור לקרות בתורה בצבור מיושב דאמר קרא ואתה פה עמוד עמדי ואפילו עמידה על ידי סמיכה אסור כדאיתא שם בירושלמי רבי שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חזא לחד בר נש קאים מתרגם סמיך לעמודא אמר ליה אסור לה כשם שנתנה התורה באימה ויראה כו'.

ולפי מאי דקאמר בירושלמי דהטעם שאסור לקרות בתורה מיושב אינו מפני כבוד התורה דא"כ אף הוא מתעצל ואינו קורא אלא מפני כבוד הצבור אתי שפיר מפני שי"ל דכבוד המלך גדול יותר מכבוד הצבור אבל בגמרא דידן בשמעתין דמשני מצנה שאני ומהא דתנו בפירק עגלה ערופה ומייתי לה בפירק הקורא את המגילה עומד משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה משמע בהדיא שהטעם שצריך לקרות בתורה מעומד הוא מפני כבוד התורה וכן משמע מדברי הירושלמי שהבאתי לעיל כשם שנתנה התורה באימה ויראה כו' והא נדאי דכבוד תורה גדול יותר מכבוד המלך וא"כ היאך עבר בקום ועשה לקרות בתורה מיושב נגד הדין ואין זה דומה להא דתנו בסנהדרין פירק כ"ג מלך לא חולץ ולא חולצין לאשתו כו' דהתם שב ואל תעשה הוא ושמה י"ל דלא אמרינו שאסור לקרות בתורה בצבור מיושב אלא דוקא להוציא אחרים ידי חובתן של מצות קריאה מש"כ בפירשת המלך שלא היה קורא להוציא אחרים ידי חובתן רק לזרזם ולחזקם במצות והלכך לא היה נמי למלך אדם עומד אצלו המחזן עליו פדין מי שקורא בתורה להוציא אחרים ידי חובתן פדאיתא בתוספתא חזן העומד לקרות אחד עומד ומחזן עליו וגרסינו נמי בירושלמי רבי שמואל בר רביצחק עאל לפנישתא וחזן חזן דקרא ולא קאי בר אינש תחותיה א"ל אסור לה כשם שנתנה התורה על ידי סרסור כו' ועוד י"ל כי היכי דמתרץ הגמרא בריש פירק הקורא את המגילה עומד רכות מעומד קשות מיושב ה"נ יש לתרץ קריאה מועטת מעומד קריאה מרובה כמו פירשת המלך מיושב דחד טעמא הוא שאם היה קורא מעומד לא היה יכול לקרות היטב כל כך פירשיות דקחשיב במשנתנו כן נראה לי: מכלל דשפיר עבד האמר רב אשי כו'.

תימה למה לא פריך קושיא זו על מקרא מלא בדברי הימים דכתיב ויקם המלך דוד על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי וגו' מכלל דשפיר עבד שהיה קם על רגליו דאל"כ למאי נפקא מינה סיפר זה הפתוב דהא כל עצמו לא בא אלא לספר בשבחו של דוד אלא מאי אית לה למימר דאע"ג דהתם ליכא מצנה מה שאמר דוד דוקא מעומד ולא מיושב מ"מ דרף ארץ הוא שלא ידבר אדם מיושב בברים כמו שאמרו בבבאשית רבה בפסוק ויקם אברהם ולכך שבחו הפתוב שהיה קם על רגליו משום אימתא דציבורא דעל זה לא אמרו מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול הכא נמי יש לומר דלכך שבחוהו חכמים לאגריפס וצ"ע: מצנה שאני.

והכי נמי פרכינו בפירק כ"ג בסנהדרין גבי מלך דתנו לא חולץ ולא חולצין לאשתו כו' עד נמצא דמה שהמלך מכבדן ליכא מצנה כך פתבו התוספות וקשה לי על דבריהם היאך אפשר לומר דמה שהמלך מכבד לת"ח ליכא מצנה שהרי אדרבה מצות כבוד ת"ח שחייב המלך לנהוג בהו חמיר הרבה יותר ממצות כבוד המלך שת"ח חייבין לנהוג בו למלך.

ונה מכמה טעמים נדא משום דעשה דכבוד תורה עדיף מעשה דכבוד מלך שהרי מצות כבוד ת"ח הוא כבוד התורה בעצמו פדאיתא בהדיא בפירק שבוועת העדות האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף וכבר פתבו התוספות עצמן דכבוד תורה עדיף מכבוד מלך ועוד שהרי הושנה מורא ת"ח למורא שמים פדכתיב את ה' אלהיה תירא לרבות תלמידי חכמים וכדתנו באבות מורא רבך פמורא שמים משא"כ מורא של המלך לא הושנה למורא שמים והא נדאי דגם על המלך אמרה תורה את ה' אלהיה תירא ולכן אשכחן

בסנהדרין פרק כ"ג דקאמר שמעון בן שטח לינאי המלך עמוך על רגליה ויעידו בה וכו' ואלו ת"ח אין צריה לעמוד משום דהאי עשה והאי עשה נעשה דכבוד תורה עדיף כדאימא בפרק שבועת העדות והאי דת"ח יכול למחול על כבודו משא"כ מלך לאו משום דחשיבות דמלך טפי מחשיבות דת"ח אלא משום קרא דקאמר שום תשים וכו' שתהא אימתו עליה ואין כבודו בא לו בשביל עצמו אלא משום דמצנת המקום כה הוא ואין יכול להפקיע מצנת המקום אבל ת"ח תורתו דיליה ויכול למחול היטב על כבודו דשלו היא כדאמרין במסכת ע"א בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה וילבסוף נקראת על שמו שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יתגה יומם וליילה כו' וכך פתבו התוס' בהדיא בסנהדרין פרק כ"ג ועוד שהרי בפרק בתרא דהוריות תניא חכם קודם למלך חכם שמת אין לנו פיוצא בו מלך שמת כל ישראל ראויים למלכות ואין דבר זה צריה הרבה חזוק שהרי אשפחן לשאול המלך וליהושפט מלך יהודה פשהו רואין תלמידי חכמים עמדו מפסאם ומחבקם ומנשקם ואע"ג דאוקים הגמרא בכתובות בפרק הנושא שהוא דיהושפט בצנעה ולא בפרהסיא היינו דוקא החיבוק ונישוק שהוא לפני משורת הדין אבל מהמורא והפבוד שחייבה התורה לכל אדם לנהוג בת"ח לא נפטר המלך אפילו בפרהסיא וכו' פתב הרמב"ם ז"ל בהדיא בפ"ב דהלכות מלכים דמצנה על המלך לכבד לומדי התורה כו'.

לכן נ"ל לתרץ קושיות התוספות בענין אחר דדוקא הכא ובפרק כ"ג בסנהדרין שנייה למימר מצנה שאני מפני שהעמידה עצמה היא מצנה מפני שבתורה דכתיב ואתה פה עמוד עמדי כדאימא בפרק הקורא את המגילה עומד וכן חליצה היא מצנה מפני שבתורה אבל ההיא דכתובות ופ"ק דקידושין אינה מצנה מפני שבתורה כי מה שהיה ר"ג עומד ומשקה עליהן לדין לדין כי היה יכול לצאת ידי חובת פבוד ת"ח במה שפיבד אותם באכילה ושתייה ממייטב ובשאר מיני פבדים בלי שהיה עומד ומשקה עליהם דומיא להא דמיייתי עלה ואברהם עומד עליהם דהא ודאי עשה זה לפני משורת הדין שהרי לא נדמו לו אלא כעורביים וכן ההיא דאגריפס שעבר לפני הפלה לא שנייה למימר מצנה מהאי טעמא גופא שפירשתי גבי ר"ג עומד ומשקה עליהן כיון שעשה זה לפני משורת הדין ואינו חיוב מצנה כלל.

כן נ"ל: נתחייבו שונאיהם של ישראל פליה כו'. דבר תמוה לומר אם היה ראוי מן התורה למנותו מלך כיון דאמו היתה מישראל אלא משום דזילא מלתא דעבד היה כמו שפרש"י שיתחייבו על חריפה מועטת כזאת עונש גדול ופירש ר"י אע"ג דאמר בפרק מצנות חליצה ובפרק החולץ כו' עד כאלו אינה שומעת כה פתבו התוספות וקשה לי על דבריהם היאך אפשר לומר גבי מלך שאינו פשר עד שיהא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל דמשמע דבאביו מישראל לחוד לא סגי דא"כ היאך מלך רחבעם דלאו אמו מישראל הנה דהא בן נעמה העמונית הנה ועוד דהא אפ"ל לענין יחס פהונה סגי באביו מישראל כדאמרין בפרק עשרה יוחסין ואפשר הא דאמרו עד שיהא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל ר"ל באמו לחוד לא סגי עד שיהא גם אביו מישראל אבל באביו לחוד סגי וכה"ג פירשו התוספות בפרק מצנות חליצה הא דאמר רבא וילענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל ומיהו התוספות בפרק החולץ ובפ"ק דבבא בתרא פירשו דאגריפס אפילו אמו לא היתה מישראל כי הורדוס לא נשא ישראלית ולכך נענשו מפני שהיה פסול מן

התורה ואע"פ שהיה עבד קראוהו אחינו לפי שהיה אחיהם במצות וכן פירש הרמב"ם ז"ל בפירושו המשנה דאגריפס אפילו אמו לא הייתה מישראל ולכך נענשו אלא שפירש הא דקראוהו אחינו אפה משום שלום מלכות ובחבורו בפ"א מהלכות מלכים פסק דמותר למנות מלך אע"ג שאין אביו מישראל רק שתהא אמו מישראל וכן משמע מדברי התוספות דפרק החולץ שהבאתי לעיל וא"ת אמאי נחשב אגריפס עבד והלא מסתמא כשמלך הורדוס נתיאשו בעליו ממנו ושמואל אית ליה המפקיר עבדו יצא לחרות ואין צריף גט שחרור כפר תירצו התוספות דשמא היו מצפים שתהא גאנתו מןשפלת ועוד י"ל דאף היצא משום יאוש בגו עבדים ובהכי אף כי מלך הורדוס בגו עבדים ואגריפס גמי היה מבני בגו: מותר להחניף לרשעים בעה"ז כו'.

אינו ר"ל שמותר שישבח להרשעים המדות הרעות שנוהגים בהם דא"כ הוא סותר הפסוק אומר לרשע צדיק אפה יקבוהו עמים וכו' ושאר פסוקים הרבה דמייתי בסמוך שיש בזה כמה חטאים אלא ר"ל שאע"פ שאסור לכבד את הרשעים לפי שהם שונאי השם מ"מ להרשעים שיגדם תקיפה והשעה משחקת להם מותר לכבדם מיראתם כמו לאנשי זרוע אבל לא מאהבתו אותם כמו שעשה יעקב לעשו כדגרסינן בפרקי ר"א בפרק ל"א ולקח יעקב את כל מעשר קנינו ושלח ונתן לעשו ביד עבדיו אמר להם אמרו פה אמר עבדך יעקב א"ל הקב"ה עשית הקדש חול אמר לפניו רבוננו של עולם אני מחניף לרשע פדי שלא יהרגני כו' ואפשר לומר דהא דאמר מותר להחניף כו' מיירי במקום ספנה דאז נדאי מותר להחניף לגמרי אפילו לשבח מדות הרעות שאין לה דבר שעומד בפני פקוח נפש דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם וכדאשכחן בגדרים פרק ארבעה נדרים עולא אזל לארעא דישראל לוו בהדיה תרי בני חונאי קם חד שחטיה לחבריה א"ל עולא יאות עבדי א"ל אין ופרע לו בית השחטיה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל דלמא ח"ו אחזקית ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפש הצלת.

וא"ת פיון שמותר להחניף לרשעים בעוה"ז למה נענשו ישראל על שהחניפו לאגריפס וי"ל דאגריפס לא היה רשע כלל והראיה שזלגו עיניו דמעות כשהגיע ללא תוכל לתת עליה איש נכרי מפלל שהיה מודה שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות ונהי שלא היו יכולין למחות בידו מ"מ היה להם לשתוק ולא להחזיקו פיון שהוא לא בקש זה מהם ולכך נענשו: משום מלחמה פרק שמיני דף מ"ב משום מלחמה בשעה שהוא כו'.

נראה האי דלאתנא הכא משום מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד דקתני לעיל בפרק אלו נאמרין מקרא בכורים כיצד משום דהתם סליק מניה דתני לעיל מינה ואלו נאמרין בלשון הקדש כף כתבו התוס'.

וקשה לי על דבריהם שהרי אשכחן בדוכתי טובא דמתניתין דפרק שני אתא לפרושי מתניתין דפרק ראשון אע"ג שהפסיק בינתים בשאר מקלי טובא כגון בריש פרק שני דיבמות דקתני כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו וכן בריש פרק שני דבבא קמא דקתני כיצד הרגל מועדת כו' וגדולה מזו אשכחן דמתניתין דפרק ו' קאי אמתניתין דפרק שלישי בברכות דקתני כיצד מברכין על הפירות וקאי אמתניתין דפרק מי שמתו דקתני בעל קרי מברך לאחוריו כו' כדפירשו התוספות.

לכן נ"ל לפרש טעם אחר וכתבתיו לקמן בריש פירק עגלה ערופה ועוד כתבו התוספות תימה למה הקדים פירק זה קודם פירק עגלה ערופה והלא שנה משום מלחמה בבבא אחרונה אחרי כולן לעיל בפירק אלו נאמרין.

וי"ל דלעיל הקדים פירשת עגלה ערופה משום דאיירי בפירשת המלה נקט בתריה פירשת עגלה ערופה אבל הכא שבא לפירשם מקדים משום מלחמה משום דזוטרא מיליה ופסיק נשדי להו.

וקשה לי טובא על דבריהם חדא שהרי אדרבה מצינו בריש מסכת שבת שהתחיל התנא בדין הוצאה אע"ג דקתני הוצאה לבסוף באבות מלאכות בפירק כלל גדול משום דהוצאה חביבה ליה לאקדומי פיון דנפיש מילי' כמו שפירשו התוספות בשם ריב"א.

ועוד קשה שהרי אדרבה משום מלחמה נפיש מיליה טפי מעגלה ערופה שהרי רוב הפירק עגלה ערופה לא מייירי כלל מדיני עגלה ערופה רק אגב דקתני משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה קחשיב ואזיל כל הדברים שנתבטלו משא"כ בפירק זה שמייירי כולו בדיני משום מלחמה הלכך נ"ל לתרץ להפך מדברי התוספות האלה דהכא שבא לפירשם מקדים משום מלחמה משום דנפיש מיליה כמו שפירש ריב"א בריש מסכת שבת שהבאתי ואע"ג דבריש שבועות מתרץ הגמרא גבי פתח בשבועות ומפרש ידיעות הטומאה אידי דזוטרין מלייהו פסיק שדי' להו כו' לא דמי כלל להכא דויק ותשפח.

ועוד י"ל דהכא שבא לפירשם מקדים משום מלחמה לעגלה ערופה כפי סדרן בתורה מפני שדבר התנא להקדים דבר המוקדם בתורה כמו שהקדים גיטין לקדושין והמצאיאות הוא להפך ואפ"ה הקדים גיטין מפני סדר הפתוח ויצאה והיתה והנה הוא לשון קדושין כמו שכתב הרמב"ם בהקדמת פירוש המשניות.

ועי"ל דהכא שבא לפירשם מקדים משום מלחמה משום שהוא מצוי יותר מעגלה ערופה ועוד שהרי תנו משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה ודרך התנא להקדים דבר ההנה ולכן הקדים דין הוצאה בריש שבת לפי פירוש ר"ת וכן בריש בבא קמא נקט בתחלה השור והבור ולא פסדר הפרשה מפני שדבר התנא להקדים ההנה וכן אשפחון בפירק הרואה גבי ארבעה צריכין להודות דלא נקט פסדר שבתהלים ופירש רבינו האי גאון ז"ל מפני שדוד נקט המסופנים תחלה והגמרא נקט המצויין תחלה.

והא דהקדים עגלה ערופה למשום מלחמה לעיל בפירק אלו נאמרין משום דלעיל לא נחת לסדרם בדין קדימה ואיחור כלל רק לחשוב כל הדברים הנאמרים בלשון הקדש כן נראה לי ועוד כתבו התוספות וא"ת וליתני לעיל פירשת משום מלחמה כדקתני לעיל פירשת עגלה ערופה.

וי"ל דלא שייך למימר פירשת משום מלחמה שהרי לא ניתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין לא הקושיא ולא התירוץ כי לפי עניות דעתי הקושיא מעיקרא ליתא שהרי אה"נ תנא לעיל פירשת משום מלחמה כדקתני פירשת עגלה ערופה כי מלת ופירשת הנזכר לעיל במשנה בפירק אלו נאמרין לא קאי על עגלה ערופה לחוד אלא גם על משום מלחמה כאלו אמר ופירשת משום מלחמה דומיא להא דתנא לעיל פירשת סוטה וידי מעשר כו' דמלת פירשת לא קאי על סוטה לחוד אלא גם על וידי

מעשר דאל"כ קשה וליתני לעיל פְּרֻשַׁת ויְדוּי מַעֲשֵׂר כְּדַתְנֵי פְּרֻשַׁת סוּטָה כְּמוֹ שֶׁהִקְשׁוּ
הַתּוֹסְפוֹת כה"ג וְלִיתְנֵי לְעִיל פְּרֻשַׁת מְשׁוּחַ מְלַחְמָה כו' וְכִמוֹ מִקְרָא בְּפוּרִים וְחִלְצָה כו'
לְעִיל בְּמִשְׁנֵה דְמִלַּת וּמִקְרָא לֹא קָאֵי עַל בְּפוּרִים לְחִוּד אֱלָא גַם עַל חִלְצָה וּרְאִיָּה מְוַכְרַחַת
לְדַבְרֵי שְׁהָרֵי רש"י פִּירֵשׁ לְעִיל בְּמִשְׁנֵה בְּפֶרֶק אֱלוֹ נֶאֱמָרִין וְנ"ל פְּרֻשַׁת מְשׁוּחַ מְלַחְמָה
וְהִיא פְּקָרְבָּכֶם וְגו' הָרֵי נִקְט בְּהִדְיָא פְּרֻשַׁת מְשׁוּחַ מְלַחְמָה וְכֵן פִּירֵשׁ בְּהִדְיָא ר"ע
מִבְּרֻטְנוּרָה ו"ל.

וְגַם הַתִּירוּץ שֶׁפָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּלֹא שִׁינְיָה לְמִימַר פְּרֻשַׁת מְשׁוּחַ מְלַחְמָה שְׁהָרֵי לֹא נִיתְנָה
מְשׁוּחַ מְצַנַת קְרִיָּאָה כו' קִשָּׁה מְאֹד בְּעֵינֵי שְׁהָרֵי פְּרֻשַׁת סוּטָה ג"כ לֹא נִיתְנָה מְשׁוּחַ מְצַנַת
קְרִיָּאָה אֱלָא מְשׁוּחַ הַתְּרָאָה שֶׁתּוֹדָה וְאִפ"ה אֲמַר פְּרֻשַׁת סוּטָה וְעוֹד שְׁהָרֵי מִקְרָא בְּפוּרִים
וְחִלְצָה וְאִינְךָ דְּבָרִים דְּקַחְשִׁיב לְעִיל לֹא נִיתְנוּ מְשׁוּחַ הַתְּרָאָה וְאִפ"ה לֹא אֲמַר גְּבִינְהוּ
פְּרֻשָׁה: וְלֹא עַל אַחֲיָכֶם לֹא יְהוּדָה עַל שְׁמַעוֹן וכו'.

לֹא שֶׁמְשׁוּחַ מְלַחְמָה הִיא מְדַבֵּר אֶל הָעַם אֱלֵה הַדְּבָרִים אֱלָא הַתְּנָא דּוֹרֵשׁ כְּהַפְסוּק אֲבָל
הַמְשׁוּחַ מְלַחְמָה הִיא מְדַבֵּר הַפְּסוּקִים כְּמוֹ שֶׁהֵם כְּתוּבִים בַּתּוֹרָה בְּלִי פִּירוּשׁ וְתוֹסְפֹת: מַה
שׁוֹטֵר שִׁישׁ מְמוֹנָה עַל גְּבִיּוֹ.

פִּרְש"י הַשׁוֹטֵר מְמוֹנָה עַל הַשׁוֹטֵר שֶׁהַשׁוֹטֵר עָשׂוּי לְנִגְוָשׁ אֶת מִי שִׁיִּצְנָה הַשׁוֹטֵר לְכוּף וְכֵן
פִּרְש"י בְּחֻמְשׁ גְּבִי שׁוֹטֵרִים וְשׁוֹטֵרִים תִּתֵּן לָהּ וְגו'. וְקִשָּׁה לִי דא"כ הִיאָה נִקְרָא הַשׁוֹטֵר
מְמוֹנָה דְּהָא אֵין לְשׁוֹטֵר גְּדוּלָה כָּלֵל מִעֲצָמוֹ וְהִלָּא אֲפִילוּ הַסֵּגֵן לָאוּ מְמוֹנָה נִקְרָא מִטַּעַם
שֶׁאֵין לוֹ גְּדוּלָה מִעֲצָמוֹ.

לְכֵן נ"ל דְּהָאֵי וְדַבְרוּ הַשׁוֹטֵרִים אֵינּוּ כְּמוֹ שׁוֹטֵרִים וְשׁוֹטֵרִים תִּתֵּן לָהּ וְגו' כִּי אֱלוֹ הַשׁוֹטֵרִים
הֵם הַשְּׂרִים הַמוֹשְׁלִים מְגֻזְרֵת מִשְׁטְרֵי הָאָרֶץ וְהָא דְקָאֲמַר מַה שׁוֹטֵר שִׁישׁ מְמוֹנָה עַל גְּבִיּוֹ
הֵינּוּ הַמְלִיךְ וּרְאִיָּה מִתְּרַגּוּם אוֹנְקְלוֹס שֶׁתִּירְגַּם שׁוֹטֵרִים דִּינִינִין וּפְוִרְעִינִין וְאֱלוֹ
גְּבִי וְדַבְרוּ הַשׁוֹטֵרִים תְּרַגּוּם וְיִמְלִלוּן סְרַכְיָא וְהָיִי הָאֵי שׁוֹטֵר דְּהִכָּא דּוֹמָה לְהָא דְפִרְש"י
בְּחֻמְשׁ פְּרֻשַׁת חֲזִי שְׂרָה בְּפִסּוּק וְעֶפְרוֹן יָשַׁב אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנּוּהוּ שׁוֹטֵר עָלֵיהֶם מְפָנִי
חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם שְׁהִיָּה צָרִיף לוֹ עָלָה לְגִזְלוּתָהּ וּבַעַל כְּרִחָף צָרִיף לְפָרֵשׁ הָאֵי שׁוֹטֵר
שׁוֹר וּמוֹשֵׁל כְּדִאִיתָא בְּהִדְיָא בב"ר וְעֶפְרוֹן יָשַׁב רַבִּי יִצְחָק אָמַר יָשַׁב כְּתִיב אוֹתוֹ הַיּוֹם
מִנּוּהוּ אֲרַכְיִסְטְרִיגוּס דְּלֹא יְהִי בַר נֶשׁ רַב זְבִין מִן בַּר נֶשׁ זְעִיר וְאֲרַכְיִסְטְרִיגוּס הֵינּוּ
גְּדוֹל שֶׁפְּנָצִיבִים וְכֹאֲתָהּ שֶׁשְׁנִינּוּ בְּפֶרֶק בְּתָרָא דְקִדּוּשִׁין וְכֹל שֶׁהוֹחֲזָקוּ אֲבוֹתָיו מִשׁוֹטְרֵי
הַרְבִּים דְּהֵינּוּ דִּינִינִים וְכֵן אֲשַׁכְּחֵן שֶׁם בִּירוּשָׁלַיִם בְּגִמְרָא אֵין בּוֹדֵקִין מִן הַמְּזַבְּחַת וְלִמְעַלָּה
כְּתִיב שׁוֹם תְּשִׁים עָלֶיךָ מְלָךְ אֵין לִי אֱלָא מְלָךְ מִנִּין לְרַבּוֹת שׁוֹטְרֵי הַרְבִּים וְגַבְאֵי צְדָקָה
וְסוֹפְרֵי דִּינִינִים וּמִכִּין בְּרַצּוּעָה ת"ל מִקְרָב אַחֲיָה תְּשִׁים עָלֶיךָ מְלָךְ כָּל מְשִׁימוֹת כו'
וּמִדְּחִשִׁיב שׁוֹטְרֵי הַרְבִּים וּמִכִּין בְּרַצּוּעָה אֱלָמָא דְשׁוֹטְרֵי הַרְבִּים לָאוּ הֵינּוּ מִכִּין בְּרַצּוּעָה
אֱלָא שְׂרִים וּמוֹשְׁלִים: הָא אִיכָּא מְלָךְ עַל גְּבִיּוֹ.

בְּפֶרֶק בְּתָרָא דְהוֹרִיּוֹת יְלִיף לֵיהּ מִקְרָא דְמְלָךְ קוֹדֵם לְכ"ג שְׁנֵאֲמַר וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ אֲלֵיהֶם
קָחוּ עִמָּכֶם מִעַבְדֵי הַמְּלָךְ אֲדוּנֵיכֶם וְגו' וְמַה שִׁישׁ לְדַקְדָּק בְּזֶה כְּתִבְתִּי שֶׁם בְּחִדּוּשֵׁי: שְׂאֵם
אִירַע בּוֹ פְּסוּל בְּכ"ג כו'.

פרש"י אבל בעוד שלא אינרע פסויל לכ"ג אין לסגן גדולה של פלום וקשה לי על פירושו דהא איתא בירושלמי דיומא פרק אמר להם הממונה חמשה דברים הנה הסגן משמש אחד הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו ב' הסגן אומר לו אישי כ"ג הגבה ימינה ג' אחז הסגן מימינו והעלהו ד' הגיף הסגן בסודרין ה' לא הנה מתמנה לכ"ג עד שהוא נעשה סגן ע"כ.

ועוד שהרי בפ"ק דיומא גבי אמר להם הממונה צאו והביאו טלה כו' ובר"פ אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע הזמן שחיטה ובפ"ק דברכות גבי אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת פי' רש"י הממונה הוא הסגן אלמא שיש לסגן הרבה מנוי שררה וגדולה יותר על אחיו הפהנים.

וי"ל הא דפרש"י דאין לסגן גדולה של פלום היינו דוקא בענין עבודה שאינו עובד שום עבודה כדדייק הלשון נכנס ומשמש תחתיו אבל שאר גדולות היו לו וכן פרש"י בהדיא ביומא ריש פרק טרף בקלפי וכה"ג איירי הא דמשני הגמרא סגן לאו ממונה הוא היינו בעבודה.

ובזה נתניישוב קושיות התוספות שהקשו על הא דמשני הגמרא סגן לאו ממונה הוא מהא דאמרינו בסנהדרין פרק כ"ג ש"מ היינו סגן היינו ממונה דודאי ממונה הנה להרבה מנוי גדולה ושררה יותר על אחיו הפהנים אבל לענין עבודה אין לסגן גדולה של פלום והתוספות תירצו בענין אחר דודאי ממונה הנה לדברים שמונהו אחיו הפהנים כדתנן אמר להם הממונה אבל מן התורה אין לו שום מנוי ושררה יותר על אחיו הפהנים ואינו אלא פועל מנוי אמרפל וגזבר שגדלוהו אחיו הפהנים ע"כ.

וקשה לי על דבריהם שהרי גם השוטר אין לו שום מנוי ושררה יותר על אחיו מן התורה רק מה שנותן לו המלך ואינו אלא פועל מנוי אמרפל וגזבר אבל אין להקשות שהרי אמרינו בפרק הבא על יבמתו דינאי מלפא אוקמיה ליהושע בן גמלא בכהני רב רבי ובירושלמי דיומא גמי דריש ליה מקרא דכ"ג מתמנה בפה ומסתלק בפה ע"י אחיו הפהנים והמלך משום די"ל דמ"מ אחר שנתמנה לכ"ג חייבין אחיו הפהנים לנהוג בו כבוד וגדולה מן התורה שנא' והפכה הגדול מאחיו ודרשו בו נהוג בו גדולה מה שאין כן בסגן והארבתי בזה בחדושי בפרק בתרא דהוריות מאי שנא שמע ישראל.

בספרים אחרים גרסינן למה לי שמע ישראל וכן עיקר ר"ל פי הנה די לומר אתם קרבים היום למלחמה: ע"ב כדי לבטלן מק"ש שחרית וערבית. אולי ידע אותו רשע שפפני מצות קיום קריאת שמע אין נמסרים בידם כדאיתא לעיל הלפ"ה רצה לבטלן דוקא מקריאת שמע: שמעו דברי מערכי מלחמה וחרו כו' פרש"י מי ראוי לחזור ומי ראוי לילך וחרו הראויים לחזור כגון בנה בית ונטע פנים וארש אשה ירא ורף הלבב כו'.

כאן כבודו הגדול במקומו מנוח אבל לא דק במה שפירש ירא ורף הלבב פי המשותת מלחמה לא דבר קלל ירא ורף הלבב אלא השוטרים מעצמם אמרו ירא ורף הלבב וכו' כדאיתא לקמן מויספו ואילך שוטר מדבר ושוטר משמיע: דף מ"ג אלא ליפרע דין אבי אמו.

לאו דוקא נקט אבי אמו דהא בסמוך מסיק שספק הוא אי אבוי דאמיה מיוסף ואמיה דאמיה מיתרו או להפך אמיה דאמיה מיוסף ואבוי דאמיה מיתרו אלא חד מנייהו נקט וכו' הא דנקט השבטים שפיטם אבי אמו לאו דוקא אבי אמו אלא חד מנייהו נקטו.

ואין להקשות היאך דרשו השבטים פוטיאל לגנאי לחודיה פיון דפוטיאל תרי משמע די"ל שגם הם ידעו דפוטיאל תרי משמע אלא שפך מנהג המבזים ללקח אחרי הפגום שבשניהם כדי לבזות: אלא ליפרע דין אבי אמו כו'.

אבל במדרש רבה ובתנחומא אמרו טעם אחר משום שאמר הקב"ה מי שיהתחיל במצוה גומרה הוא השיב את חמתי והפה את המדינית כו': פהו מדבר וכהן משמע. נ"ל שר"ל שיהכין משוח מדבר וכהן אחר תחתיו משמיע וכן שוטר מדבר ושוטר משמיע היינו ששוטר אחר מדבר ושוטר אחד משמיע דאם לא פו הנה ליה למימר פהו מדבר ומשמיע שוטר מדבר ומשמיע וכן פתבו הרמב"ם והסמ"ג: מנין לרבות בית התבן ובית הבקר כו'.

תימה דהא בפרק קמא דיומא ממעט להו במזוזה מדכתיב ביתה ביתה המיוחד לה דמשמע דבית סתם בלא פ"ף פשוטה היינו אפי' בית התבן ובית הבקר כו'. ויש לומר דהא מסיק התם דתנאי היא ועוד יש לומר דאפילו אי לא הנה כתיב ביתה אלא בית נמי הנה דריש בית המיוחד לה פרט לבית התבן ובית הבקר כו' וראיה מדאמר ראב"י בית כמשמעו: מה בית הראוי לדירה כו'.

בפ"ק דסוכה ממעט מכאן שאינו חוזר על בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פיון שאינו ראוי לדירה וא"ת דהא תניא במנחות פרק הקומץ רבה בית שער אכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה ולא ממעט להו מדכתיב ביתה הראוי לדירה וכן משמע בהדיא בפ"ק דמסכת סוכה דבית שער חייב במזוזה גבי שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו דפריה ותהני חיצונה בית שער ותחייב במזוזה.

וי"ל דהתם מדרבנן קאמר חייבין במזוזה ותדע דהא בפ"ק דיומא ממעט להו במזוזה מדכתיב ביתה המיוחד לה אלא על פרוץ צריף לומר דהתם במנחות מדרבנן קאמר וביומא מדאורייתא קאמר וקרי"ף תירץ וחלק בין פתוחין לבית ולפתוחין לגינה וקשה דא"כ הוי ליה לשנויי הכי התם במנחות דפריה אדרב חסדא דאמר אכסדרה פטורה מן המזוזה אבל לדידי אין להקשות דא"כ ה"ל לשנות התם הא דאורייתא הא דרבנן משום דמשמע דרב חסדא פטורה לגמרי קאמר אפילו מדרבנן כדפירשו התוספות התם.

ועוד יש לומר דהכא וביומא מייירי בבית שער של אכסדרה ובית שער של מרפסת והא דקתני בית שער אכסדרה פירוש של אכסדרה: ע"ב פרט למבריה ולמרפיב. מכאן תשובה נצחת על מה שפירש הראב"ע בחומש ולא חללו מגזרת חלילים פי מנהגם הנה לחול בכרמים.

ואין זה אמת אלא כדפרש"י לעיל במשנה ולא חללו שלא פדאו בשנה הרביעית לנטיעתו שהפירות טעונין לאכלן בירושלים או לפדותן במעות ולאכול המעות בירושלים פדרה מעשר שני וכן פירשו כל המפרשים הדורכים בעקבות חכמי המשנה והגמרא: כאן בהרכבת איסור.

פרש"י פאן בהרפכת איסור ברייתא בהרפכת איסור מין בשאינו מינו ומעטיה קרא כדמעטי ולא חנכו גבי בית פרט לגזלן. וקשה לי על פירושו למה לא פריה הגמרא לימא דלא פרבי יוסי הגלילי דאי רבי יוסי הגלילי הא אמר ורף הלכב זה המתניירא מעבירות שבידו אפילו מצנה דרבנן כדפריה לעיל גבי ולא חנכו פרט לגזלן.

ועוד קשה היאך שינה לומר מבריה באיסור דהינו מין בשאינו מינו. ועוד קשה למה לא משני אידי ואידי בהרפכת היתר והמתניתין איירי בהרפכה והברכה שהיא חייבת בערלה והברייתא איירי בהרפכה והברכה שאינה חייבת בערלה כמו שתיירץ הר"ן הא דמשמע בפ"ק דערלה דמבריה ומרפיב פטור מן הערלה גבי ספוק הגפנים וספוק ע"ג ספוק אע"פ שהבריין בארץ מותר ומניא נמי הכי בהדיא בת"כ ונטעתם פרט למבריה ולמרפיב כו' ואלו בפ"ק דר"ה תניא אחד הנוטע ואחד המבריה ואחד המרפיב לפני ר"ה ל' יום עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית כו' משמע בהדיא דמבריה ומרפיב חייב בערלה ונ"ל י"ל דהברכה אהברכה לא קשיא דהיא דספרא כשלא נפסקה מן האב והיא יונקת ממנו והא דהכא כשנפסקה א"נ לא נפסקה אלא שאינה יונקת ממנו וכל כה"ג נוהגת בה ערלה ומניין לה משעה שיונקת מעצמה ולא מן האב והכי מוכח בירושלמי ואמרין התם מאן מוכח ומהדרינן מאן דאכיל דלאו דיליה בהיל לאסתפולי ביה פלומר שפשיה יונקת מן האב היא הופכת עליה שלא יעמדו פנגד העלין של אב ומרפיב אמרפיב נמי לא קשיא דהיא במרפיב באילן הנוטע למאכל ומשום הכי לא נהגה ערלה בהרפכה דקיימא לו ילדה שסבכה בזונה בטלה כדאיתא בפרק משוח מלחמה ואפילו ילדה ביילדה נמי לךי מטו שלש לילדה ראשונה שניה נמי שריא והכי מוכח התם והא דהכא בשנטעה לראשונה לסייג ולקורות לפי שאין בראשונה משום ערלה פלל ומשום הכי אין זו בטלה לגבה ומשפחת לה נמי בשהרפיב בתוך אילן סרק ואע"פ שאינו רשאי משום פלאים והכי איתא בירושלמי דתני ע"א שהרפיב אילן מאכל על גבי אילן סרק אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות פן יש בו משום ערלה מאימתי מניין לה משעת נטיעתה ע"כ לשונו וכן תירצו הרמב"ם ורבינו שמשון ז"ל בפ"ק דערלה והתוספות בפ"ק דר"ה אבל המרדכי תירץ דסברא אתיא כראב"י דאמר פרום כמשמעו הכי נמי נטע כמשמעו נוטע אין מבריה ומרפיב לא כמו שתיירץ רב דימי לקמן משנתנו עם הברייתא ואולי מפח אלו ג' קושיות לא פירש הרמב"ם ז"ל כדפרש"י לפי מה שכתב בעל כסף משנה שהרמב"ם פירש דמתניתין איירי בהרפכת איסור פלומר שחייבת בערלה וטעם הדבר דכיון שחייבת בערלה הנה ליה פנוטע אילן מחדש וברייתא איירי בהרפכת היתר פלומר שאינה חייבת בערלה.

אבל קשה לי היאך אפשר לפרש פן דהא מדפריה הגמרא האי הרפכת היתר היכי דמי אילימא ילדה ביילדה תפוק לי דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה משמע בהדיא דהרפכת היתר היינו שחייבת בערלה כדפרש"י ושמא י"ל הוא גרס האי הרפכת איסור היכי דמי וצ"ע: ולא חללו פרט למבריה ולמרפיב.

תימה למה לא חש למעוטי גוזל פרום מולא חללו כדמעטי ולא חנכו גבי בית פרט בגזלן. ושמא י"ל דה"ק מלבד דאית לן למעוטי גוזל פרום אית לן נמי למעוטי מבריה ומרפיב.

ומיהו תיממה לפי מאי דמסיק לקמן הא מני ראב"י דסבר נטע כמשמעו נוטע אין מבריה ומרפיב לא א"כ למה ממעט פאן מבריה ומרפיב מדכתיב ולא חללו הלא בלא וחללו ממעט ליה מדכתיב נטע נוטע אין מבריה ומרפיב לא ודחוק לומר דלא סבר ראב"י נטע כמשמעו נוטע אין מבריה ומרפיב לא אלא מדכתיב ולא חללו דהא כה"ג תניא בספרא ונטעתם כל עץ פרט למבריה ולמרפיב הרי מצינו דממעט להו ממלת ונטעתם בלבד וצ"ע: הנוטע לסניג ולקורות פטור מן הערלה.

בירושלמי דריש לה מדכתיב ונטעתם כל עץ מאכל את שהוא למאכל חייב לסניג ולקורות ולעצים פטור: עלו מאליהן חייבין בערלה וא"ת דהא תניא בספרא ונטעתם פרט לעולה מאליו פבר תירץ הרמב"ם ו"ל בפ"ק דערלה דמתניתין איירי ברשות היחיד והברייתא איירי ברשות הרבים וכן אמרו בפירוש בתוספתא העולה מאליו לרבים פטור מן הערלה.

ולי נראה לתרץ אידי ואידי ברה"י או אידי ואידי ברשות הרבים ומתניתין איירי במקום ישוב והברייתא איירי במקום חורשין וכה"ג תירץ בירושלמי: זאת אומרת פרום של שני שותפין אין חוזרין עליו כו'.

נ"ל דדוקא פרום של שני שותפים אין חוזרין עליו אבל בית של שני שותפין חוזרין עליו דזיל בטר טעמא דקאמר כל חד וחד לא קרינא פרמו ופרש"י לא קרינא ביה פרמו המיוחד לו שאין לה בה גפון שאין לשנים חלק בה וגבי בית של שני שותפין לא שייך ביה האי טעמא דמסתמא יש לכל אחד מקום מיוחד להשתמש שם ושפיר קרינא ביה ביתו.

שוב מצאתי בירושלמי דעות חלוקות בזה: נוטע אין מבריה ומרפיב לא. וא"כ לראב"י לעגן ערלה נמי לא הוי מבריה ומרפיב בכלל ונטעתם דכתיב גבי ערלה ואין דין ערלה נוהג בהברכה והרכבה ואע"ג דאין הלכה כראב"י לעגן חוזרין ממערכי המלחמה אלא פסתמא דמתניתין דקתני אחד המבריה ואחד המרפיב מ"מ לעגן ערלה עבדינו פותיה פי פסק ר"י דאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ פמאן דתני פרום רבעי דקיימא לן כל המקיים בארץ הלכה פמותם בחוצה לארץ וא"כ לעגן ערלה נמי בחוצה לארץ נאמן ונטעתם אין מבריה ומרפיב לא כראב"י וע"ז סמכו העולם לשמות יין מגפני ישראל אע"ג שישאל עובדין אותה ומברכים אותם בכל שנה ושנה שהוא ערלה מפני שאין מרפיב ומבריה חייב בערלה אלא בא"י אבל לא בח"ל כן כתב הרא"ש ו"ל בהלכות ערלה והר"ן בפ"ק דר"ה ובסוף פ"ק דקדושין כתב בשם הרמב"ן טעם זה בעצמו ויש למצא היתר גם לבני א"י בנין של פרמי הגוים משום דרובא דגפנים לאו ערלה נינהו ואפילו בפרמים שידוע בודאי שיש בהם ערלה יש להתיר משום דקודם שיעברו עליהם שני ערלה אינם עושים פירות ואם עושין הם דקים וקלושים שאינם ראויין לעשות מהם יין והפרדכי כתב בפ"ק דר"ה דקי"ל כראב"י דמשנתו קב ונקי ולפי דבריו ו"ל יהנה הדבר מותר לגמרי ואפילו בא"י ובגפנים שישאל עובדים אותם ומברכים אותם בכל שנה ושנה ואין זה נכון בעיני דכשם שאין הלכה כראב"י לעגן חוזר מעורכי המלחמה ה"נ אין הלכה פמותו לעגן ערלה בארץ ישראל דהא בהא תליא.

כּוֹן נִרְאֶה לִי: וְהִנֵּי מִיְלֵי שְׁתִּים כְּנֶגֶד שְׁתִּים וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנֹב כּוֹ'. פֶּרֶשׁ"י לְהִכִּי נִקְטַ שְׁתִּים כְּנֶגֶד שְׁתִּים כּוֹ' דֹּסְבֵר לֵה כְּמֵאן דְּאָמַר בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת שְׁאִין עֲרָלָה נוֹהֶגֶת בְּנִטְיֵעָה אַחַת אֵלָא בְּכֶרֶם שְׁלָם.

וְלִי נִרְאֶה דְּנִקְטַ שְׁתִּים כְּנֶגֶד שְׁתִּים לְרַבּוּתָא דְּסֻלְקָא דְּעַתְּהָ אַמִּינָא דְּכִינּוֹן דְּכֶרֶם שְׁלָם הוּא קָלָא אִית לֵיה וּכ"ש בְּנִטְיֵעָה אַחַת וְכֹן פְּתִיבוּ בְּהִדְיָא הֶרֶמְב"ם וְהַטּוֹר יוֹרָה דְּעָה בְּהִלְכוֹת עֲרָלָה וְז"ל בַּד"א בְּנִטְיֵעָה אַחַת אוֹ אֲפִילוּ שְׁתִּים כְּנֶגֶד שְׁתִּים וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנֹב כּוֹ' וְהִכִּי מְסַתְּפֵר דְּהָא לִית הִלְכְתָא כְּמֵאן דְּאָמַר שְׁאִין עֲרָלָה נוֹהֶגֶת בְּנִטְיֵעָה אַחַת אֵלָא אֲפִילוּ הַנּוֹטֵעַ גְּרַעֲיָנָה אוֹ יִיחּוּר מִן הָאֵילָן חַיִּיב בְּעֲרָלָה כְּדַמְנָא בְּסִפְרָא פְּרָשְׁת קְדוּשִׁים נָטַע יִיחּוּר מִנּוּן ת"ל כָּל עֵץ: מֵת תּוֹפֵס אַרְבַּע אַמּוֹת לַק"ש כּוֹ'.

וְה"ה בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אֲסוּר לְקָרוֹת ק"ש דְּהָא בְּרִיש פֶּרֶק מִי שְׁמַתוּ מְשֻׁנָּה בֵּית הַקְּבָרוֹת לְמַת עֲצָמוּ וּפְסֵק הֶרֶמְב"ם ז"ל שְׁאֵם עֵבֶר וְקָרָא ק"ש בְּצַד הַמַּת לֹא יֵצֵא וְיִחְזוֹר וְיִקְרָא וְהַשִּׁיגוּ עָלָיו הֶרֶאָב"ד וְהַרְמ"ה ז"ל וְטַעֲמָם מְשֻׁם דְּכִינּוֹן דְּלֹא הֵוִי אֵלָא מְשֻׁם לוֹעֵג לְרִשׁ אִינוּ בְּדִין שְׁיִחְזוֹר וְיִקְרָא וְאֲפִשֵׁר לוֹמַר דְּטַעֲמוּ שֶׁל הֶרֶמְב"ם דְּכִינּוֹן דְּעֵבֶר עַל דְּבָרֵי חֻכְמִים קִנְסוּהוּ לְחִזּוֹר וְאֲפִילוּ אִם הִיָּה שׁוֹגֵג כְּדִי שְׁיִזְהַר פַּעַם אַחֲרָת: וְלֹא הִיא קָלָא אִית לֵה לְמַלְתָּא.

בִּירוּשְׁלַמִי דִּיבְמוֹת גְּרַסִּינּוֹן חֲרָגִין הַגְּדִילִים בְּבֵית אֶחָד אֶתָּא עוֹבְדָא קַמְיָה דְּרַבִּי חֲנִינָא וְאָמַר יִסְבוּן בְּאַתְרָא דְּלֹא חֻכְמִין לוֹן וְכַתֵּב הֶרָא"ש בַּפ"ב דִּיבְמוֹת גַּבִּי הָא דְּמַנְיָא חֲרָגוּ מִןתֵּר בְּבַתוֹ שֶׁר"ח וּבַעַל הַלְכוֹת פָּתַח כְּדַבְּרֵי הִירוּשְׁלַמִי וְקָשָׁה לִי טוֹבָא הִיאָה הַנִּיחוּ מְסַקְנַת הַגְּמָרָא עֲרוּכָה דִּידֵן דְּשִׁמְעֵתִין וְתַפְסוּ כְּדַבְּרֵי הִירוּשְׁלַמִי וּמִיָּהוּ הֶרָא"ש עֲצָמוּ פְּסֵק כְּמִסְקְנַת שְׁמַעֲתִין דְּהִכָּא וְכֹן נִרְאֶה שֶׁהוּא דַּעַת הֶרִי"ף וְהֶרֶמְב"ם ז"ל: וְלָדָה הַפְּחוּתָה מְטַפַּח אִינָה מְקַדְּשֵׁת אֶת הַזְּרַעִים.

פִּירֵשׁ רִשׁ"י נִרְאֶה לִי דְּקִסְבֵּר כְּדַאֲמַרִּינּוֹן בְּמַנְחוֹת קַנְבוֹס וְלוֹף אֶסְרָה תוֹרָה שְׁאָר זְרַעִים מְדַרְבְּנוּ גִינְהוּ וּבְכִי הָאִי כְּרָם לֹא גְזוֹר רַבְּנָן מְשַׁאֲר זְרַעִים כּוֹ' וְאִין נִרְאֶה כֹּן מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים וְהַמְּפָרְשִׁים ז"ל שְׁלֹא חִלְקוּ בְּדִין זֶה בֵּין קַנְבוֹס וְלוֹף לְשַׁאֲר זְרַעִים וְאֲפִשֵׁר לוֹמַר שְׁדִין זֶה בְּכֻלָּל שִׁיעוּרִים שֶׁהֵם הִלְכָה לְמִשְׁפָּה מְסִינִי: חֲצַר הַקְּבֵר הַעוֹמֵד בְּתוֹכוֹ טָהוֹר.

וְא"ת לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר בְּפֶרֶק הַמּוֹכֵר פִּירוֹת הַמּוֹכֵר מְקוֹם לְחַבְּירוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קְבֵר צָרִיף לַעֲשׂוֹת אַרְבַּע מְעָרוֹת מְאֲרַבַּע רִוּחוֹת הַחֲצַר הִכִּי אֲזִיל לְחַצֵּר הַקְּבֵר פִּינּוֹן שְׁיִשׁ ד' מְעָרוֹת לַד' רִוּחוֹת וְכִי תִימָא בְּאַמָּה שְׁבִין כּוּף לְכוּף הָא אֲמַרִּינּוֹן כָּאן דְּמַת תּוֹפֵס אַרְבַּע אַמּוֹת הִיכָא דְּלֹא מְסִינִי מְחִיצוֹת כְּבֵר תִּירְצוּ שְׁם הַתּוֹסְפוֹת דְּאֲזִיל שְׁם בְּשִׁידָה תִּיבָה וּמַגְדֵּל וְכֹן פִּירֵשׁ רִשׁ"י ז"ל הַנִּכְנָס לְחַצֵּר הַקְּבֵר בְּשִׁידָה תִּיבָה וּמַגְדֵּל וְלֹא נִטְמָא בְּמָה שְׁעֵבֶר ע"ג הַמְּעָרוֹת כּוֹ'.

וְלִי נִרְאֶה דְּאִיִּרִי שְׁיִשׁ גְּדַר גְּבוּהָ י' טְפָחִים אוֹ חֲרִיץ עֲמוּק י' טְפָחִים שְׁבִין כּוּף לְכוּף: וְהִנֵּי מִיְלֵי חֲצַר הַקְּבֵר דְּמְסִינִי מְחִיצָתָא אֲבָל מַת בְּעֵלְמָא תְּפִיס. וּמְכָאן כְּתִב הַר"ר יוֹנְתָן ז"ל וְהוּא דְּלִיכָא גְּדַר גְּבוּהָ י' טְפָחִים אוֹ חֲרִיץ עֲמוּק ז' טְפָחִים בֵּינוּ וּבֵין הַמַּת שְׁאֵם הִיָּה לוֹ כֹּן פִּינּוֹן דְּאִיכָא הִיכָא לֹא גְזַרוּ בְּה רַבְּנָן וְדוֹקָא מַת שְׁלֹא נִקְבֵר אֲבָל נִקְבֵר לֹא תְּפִיס אַרְבַּע

אמות דהא בציון משהו סגי כדאמרין אין מעמידין ציון במקום טומאה ולא מצריכין ציון של ארבע אמות אלא כל שהו סגי ע"כ.

ואין דבריו מחנורין אלא קבר של בננו במחיצות מסנימות די בהרחקת ד' טפחים אבל שאינו מסניגים במחיצות גבוהות י' טפחים צריך הפהו להתרחק ממנו ארבע אמות. ומה שהביא ראיה מציון אינה ראיה דאמרין בפ"ק דמועד קטן שאין מצניגין אלא על דבר המטמא באהל אבל על הרחקה שגזרו חכמים לא הצריכו ציון כדאמרין התם אין מרחיקין ציון ממקום טומאה שלא להפסיד ארץ ישראל פה פתב הרא"ש ו"ל בהלכות טומאה: אפילו תימא רבי יוסי הגלילי כדנרבה דאמר רבה כו'.

בספרים דידן כתוב רבה בה"א וטעות הוא וצריך להיות רבא בא"ל"ף כמו שמצינו בפירוש בפרק עשרה יוחסין שרבא אמר פן ופליג על אבני דאמר קידש לוקה משום לא יקח בעל לוקה משום לא יחלל וטעמו פיון דלא תלה הפתוב את זה בזה בפירוש אמרין דכל חד וחד לאו באנפי נפשיה הוא: מה טעם לא יקח משום לא יחלל.

ואע"ג דבכהן הדיוט לא פתיב לא יחלל רק לא יקח אפ"ה בדידיה נמי אמר רבא מ"ט לא יקח משום לא יחלל דהא בפרק עשרה יוחסין מגמר גמירי מהדדי מג"ש נאמר פאן זונה ונאמר להלן זונה מה להלן זרעו חולין כו' הלכך בכהן הדיוט נמי איכא לא יחלל וכן פרש"י שם גבי הא דאמר רב יהודה כ"ג באלמנה לוקה שתיים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל דלאו דוקא כ"ג באלמנה אלא ה"ה פהו הדיוט בגרושה זונה ונחלה דהא מגמר גמירי מהדדי.

ואע"ג שהרמב"ם והרבה מהמפרשים ו"ל פליגי בזה על רש"י וס"ל דנקט דוקא כ"ג באלמנה אבל לא פהו הדיוט בגרושה זונה ונחלה דהא לא פתיב ביה לא יחלל כלל ואע"ג דמגמר גמירי מהדדי בג"ש מ"מ לא אתיא ג"ש אלא להיות זרעו חולין אבל למלקי על לאו דלא פתיב בדידיה לא אשכחן מ"מ מודה הרמב"ם וכל המפרשים דבכהן הדיוט נמי אמר רבא מ"ט לא יקח משום לא יחלל דק"ו הוא שלא יהא פהו הדיוט חמור מכ"ג וכיון דבכ"ג אם קדש גרושה ולא בעל אינו לוקה דלא יקח משום לא יחלל פהו הדיוט לא כל שפן: למדה תורה דרף ארץ שייבנה אדם בית ויטע פרום כו'.

ולכן החליף הסדר בקללות ואמר אשה תארש בית תבנה פרום תטע פי זאת היא הקללה פלומר יהיו מעשיה הפוכים כדי שלא תצליח את דרכיה. אבל קשה לי פיון שהקדים בית לפרום בקללות אלמא שקללה היא מי שבונה בית ואח"כ נוטע פרום דומיא למי שנושא אשה בתחלה ואח"כ בונה בית והיא אמר פאן למדה תורה דרף ארץ שייבנה אדם בית ויטע פרום.

ולכאורה היה נ"ל ליישב קצת דהא דאמר הכא שייבנה בית ויטע פרום לאו דוקא ותדע מדלא נקט ואח"כ יטע פרום כדנקט גבי ישא אשה והכי איכא למינדק בדברי שלמה דלא נקט אחר אלא גבי ובנית ביתה אבל לפי האמת כל זה איננו שונה לי דלא יתכן לומר על סדר התורה לאו דוקא פיון שפא הסדר ללמוד לדרף ארץ ה"ל לומר סדר מדויק דהיינו פרום בית אשה וצריך עיון היטב: ואף שלמה אמר בחכמתו.

קָשָׁה לִי לָמָּה נִקְטַב בְּחֻמְתּוֹ הֲלֹא בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אָמַר סֵפֶר מִשְׁלֵי דְהָא לִיכָא מֵאן דְּפָלִיג
שְׂהוּא מְטַמָּא אֶת הַיָּדִים דְּדוֹנָא בְּקִהְלַת אֲשַׁפְחוּ מִחֻלְוֹת בְּמַסְכַּת יָדַיִם דְּאִיכָא מֵאן דְּאָמַר
שְׂאִינוּ מְטַמָּא אֶת הַיָּדִים מִפְּנֵי שְׂאֲמַר אוֹתוֹ בְּחֻמְתּוֹ וְלֹא בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְצָרִיף עֵיוֹן: אֱלוּ
מַעֲשִׂים טוֹבִים.

וְטַעֲמָא דְּמִילְתָּא שְׂצָרִיף לְהַקְדִּים תְּלֻמוּד תּוֹרָה לְמַעֲשִׂים טוֹבִים מְשׁוּם שְׂהִלְמוּד מְבִיא לִידֵי
מַעֲשֵׂה כְּדֵאִיתָא בְּסוּף פ"ק דְּקִיּוּשִׁין וְכִדְתְּנֻן בְּאַבּוֹת אֵין עִם הָאֲרִיזָן חֲסִיד. וּמִיָּהוּ אָדָם
שְׂלֻמַּד כְּבָר צָרִיף לְהַקְדִּים הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים לְתֻלְמוּד תּוֹרָה כְּדִמּוּכַח בְּסוּף פֶּרֶק קָמָא דְּכָבָא
קָמָא גַבֵּי קִיָּים אָמְרִינוּ לְמַד לֹא אָמְרִינוּ כו': סָח בֵּין תְּפִלָּה לְתַפְלָה כו'.

בִּאשְׁר"י בְּהִלְכוֹת קְטָנוֹת מְפָרֵשׁ שְׂמִפְנֵי מְצֻנוֹת קִיּוּם תְּפִלִּין וְתִקּוּנֵן יִתְקַיָּים בְּאַנְשֵׁי
הַמְּלַחְמוֹת כְּדִכְתִּיב וְטָרַף זְרוּעַ אַף קִדְקֹד. וְקָשָׁה לִי טוֹבָא עַל טַעַם זֶה מְלַבֵּד שְׂהוּא דְרַף
דְּרֵשׁ וְאֵין זֶה פְּשׁוּטוֹ חֲדָא דְּהָא אִיתָא בִּירוּשְׁלַמֵי הַשָּׁח בֵּין יִשְׁתַּבַּח לְיוֹצֵר אוֹר עֲבִירָה הִיא
בְּיָדוֹ וְחוֹזֵר עָלֶיהָ מַעֲוֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה וְהֵתֵם אֵי אֲפָשֵׁר לֹמַר טַעַם זֶה וְעוֹד מְדָאֵמַר אִיכָא
בֵּינֵיהוּ עֲבִירָה דְרַבְּנֵן סָתֵם וְלֹא חֵלֵק בֵּין עֲבִירָה לְעֲבִירָה אֲלֵמָא שְׂעַל כָּל עֲבִירָה דְרַבְּנֵן
חוֹזֵר עָלֶיהָ מַעֲוֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה אַע"ג דְּלֹא פְתִיבָא וְלֹא רְמִיזָא אֲצֵלָה עֲנִינֵן נִיצוּת מְלַחְמָה.

וְעוֹד דֵּא"כ ה"ל לֹמַר נְמִי הַשָּׁח בְּקִרְיָאֵת שְׂמַע עֲבִירָה הִיא בְּיָדוֹ וְחוֹזֵר עָלֶיהָ מַעֲוֹרְכֵי
הַמְּלַחְמָה מִפְּנֵי שְׂבָקִיּוּם מְצֻנוֹת ק"ש יִתְקַיָּים בְּאַנְשֵׁי הַמְּלַחְמָה כְּדֵאִיתָא לְעִיל בְּרִישׁ פֶּרֶקוּן
מ"ש שְׂמַע יִשְׂרָאֵל כו'.

לְכֹן נ"ל לִיתְּנֵן טַעַם לְשַׁבַּח יוֹתֵר טוֹב מִזֶּה הָא דְאָמְרוּ חוֹזֵר עָלֶיהָ מַעֲוֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה דוֹנָא
אֵהָא עֲבִירָה שָׁח בֵּין תְּפִלָּה לְתַפְלָה וְכֹן אֵהָא עֲבִירָה הַשָּׁח בֵּין יִשְׁתַּבַּח לְיוֹצֵר אוֹר טְפִי
מֵאַחֲרֵינֵי אַע"ג שְׂהוּא חוֹזֵר עַל כָּל עֲבִירָה דְרַבְּנֵן הֵינֵנוּ מְשׁוּם דְּבָא לְאַשְׁמוּעֵינוּן חֲדוּשׁ
דְּאַפִּילוּ בְּהֵנָּה חוֹזֵר עָלֶיהָ מַעֲוֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה וְכ"ש אִם שָׁח בְּק"ש וּבְתַפְלַת י"ח וְכִינְצָא
בְּהֵם דְּסִלְקָא דְעֵתָא אֲמִינָא דְמִוֹתֵר לְדַבֵּר בֵּין תְּפִלָּה לְתַפְלָה פִּינוּן שְׂפֵל אַחַת מְצוּהָ בְּפִנֵי
עֲצָמָה הִיא כְּדִתְּנֵן בְּרִישׁ פֶּרֶק הַתְּכֵלֵת תְּפִלָּה שְׂל יָד אֵינָה מְעַפְכַּת שְׂל רֵאשׁ וְשְׂל רֵאשׁ
אֵינָה מְעַפְכַּת שְׂל יָד וְהֵינֵנוּ אֲפִילוּ אִם יֵשׁ לוֹ שְׂתִיבָהּ פְּדִמְסִיק שְׂם הַגְּמָרָא וְאוּלַי מֵהָא
טַעֲמָא פִּרְש"י עֲבִירָה הִיא בְּיָדוֹ כו' אִם לֹא חוֹזֵר וּבִינְרָף דְּמִשְׂמַע מִתּוֹף פִּירוּשׁוֹ דְאָם סָח
וּבִינְרָף שְׂרִי וְלִיכָא אִיסוּרָא אֲלֵא אֲדַרְבָּה מְצוּהָ וְשִׁכַּר בְּרָכָה וְאַע"פ שְׂאִין כֹּן דַּעַת כָּל
הַפּוֹסְקִים אֲלֵא שְׂבָכָל עֲנִינֵן אֲסוּר לְדַבֵּר אֲפִילוּ אִם חוֹזֵר וּמְבַרַךְ מ"מ מוֹדוֹ הַפּוֹסְקִים שְׂיֵשׁ
לְהַפְסִיק לְעֲנוֹת בִּינְתִים קִדִּישׁ וּבְרָכוּ מַה שְׂאִין כֹּן בְּק"ש וּבְתַפְלַת י"ח וְאַפִּילוּ הֵרָא"ש
שְׂכַתֵּב בְּהִלְכוֹת קְטָנוֹת שְׂאֲסוּר לְהַפְסִיק לְעֲנוֹת בִּינְתִים קִדִּישׁ וּבְרָכוּ וּקְדוּשָׁה מ"מ כְּתֵב
שְׂם שְׂאֵם עֵבֵר וְעֵנָה בִּינְתִים אֵין הַעֲבִירָה גְדוּלָה כָּל כֹּף שְׂיֵהָא חוֹזֵר עָלֶיהָ מַעֲוֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה
וְכֹן בֵּין יִשְׁתַּבַּח לְיוֹצֵר אוֹר סד"א דְמִוֹתֵר לְדַבֵּר פִּינוּן שְׂהֵם שְׂנֵי עֲנִינִים גְּפָרְדִים וְכִמוֹ שְׂכַתֵּב
רַבִּינוּ יְרוּחֵם ז"ל בְּהֵדָא בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂבִינֵן יִשְׁתַּבַּח לְיוֹצֵר אוֹר יְכוּל לְדַבֵּר וְאַע"ג
שְׂאִין כֹּן דַּעַת כָּל הַפּוֹסְקִים מ"מ כְּתֵבוּ שְׂמִוֹתֵר לְדַבֵּר בֵּין יִשְׁתַּבַּח לְיוֹצֵר אוֹר בְּמִידֵי דְצָרְכֵי
צְבוּר אוֹ לְפִסְנוֹק צְדָקָה לְעֲנִינִים מַה שְׂאִין כֹּן אֲפִילוּ בֵין בְּרוּף שְׂאֲמַר לְיִשְׁתַּבַּח שְׂכַתֵּב הַכְּלוּ
שְׂאֲסוּר לְהַפְסִיק לְעֲנִינֵי מְצוּהָ וְכ"ש בְּק"ש וּבְתַפְלַת י"ח.

הרי אתה רואה מפורש שכל אפי שנה להקל בהנהגה לדבר בינתיים טפי מאחרני וכן
סד"א שאם עבר וסח בינתיים אין העבירה גדולה כל כך שיהיה חוזר עליה מעורכי
המלחמה קא משמע לן כן נ"ל.

וכתב המרדכי בהלכות קטנות על ברייתא זו שח בין תפלה לתפלה כו' פירש רבינו
אלקנה דוקא שח מזיד ולא שוגג ואפילו מזיד ושב בכל לבו אינו חוזר ע"כ. ואיני יודע
מה חדוש בא ללמדנו פשיטא דאל"כ מי היה יוצא למלחמה דהא אין אדם בארץ אשר
יעשה טוב ולא יחטא ודבר זה נמי פשוט שאין הפרש בין לדבר בלשון הקדש בין בשאר
לשונות שכל שאסור לדבר בשאר לשונות אסור לדבר בלשון הקדש כדמוכח בהדיא
מתוך מתניתין בברכות ריש פרק ה' קורא בתורה וכמו שכתבו שם התוספות בהדיא
ולפי שהעולם טועה בזה על כן עמדנו על מקום טעותם שלא יכשל בו וולתם: דף מד
ע"ב עבירה היא בידו.

פירש"י אם לא חזר ובינה דהכי אמרינן במנחות סח מברך שמים לא סח מברך אחת
משמע מתוך פירושו שמתוך לדבר בינתיים אם חוזר ומברך וכן כתבו התוספות בהדיא
במנחות על פרש"י ונ"ל עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה.

מתוך פירושו הקונטרס משמע דאם סח ובינה שרי וליכא איסורא אלא אדרבה מצוה
ושכר ברכה וזה לשונו סח בין תפלה לתפלה ולא בירך על של ראש להניח ועל מצות
אלא סמך על ברכה ראשונה עבירה היא בידו עכ"ל התוספות.

וקשה בעיני טובא היא אפשר להעלות על לב שיהא מותר להסיח אפילו אם חוזר
ומברך שהרי אפילו אמן יהא שמיה רבא וקדושה וברכו אסרו הפוסקים לענות בינתיים
משום שגורם לברך ברכה שאינה צריכה כמ"ש הרא"ש ו"ל בהלכות קטנות ונ"ל סח
בין תפלין לתפלין כו' ואף ליהא שמיה רבא ולקדושה ולענות אמן אין להפסיק ובהלכות
תפלין עתיקתא פתוב שח בין תפלה של יד לתפלה של ראש אם שח שיחת חולין חוזר
עליה מעורכי המלחמה אם בקדושה ויהא שמיה רבא שח אין חוזר עליה מעורכי
המלחמה אלא חוזר ומברך על של ראש שמים מפני שכל תפלין צריכות שתי ברכות
ואם ברכן באחת עולה זו לזו ואם הפסיקו בקדושה בטלה ראשונה וצריף לברך שמים
על של ראש.

הא דקאמר מפני שכל תפלין צריכות שתי ברכות תפלין של ראש קאמר פלומר לעולם
טעונות שתי ברכות ואם לא הפסיק קאי גם עליהן ברפת להניח ולכך כשהפסיק צריף
לחזור ולברך ברפת להניח ואע"פ שאינו חוזר מעורכי המלחמה אם הפסיק לענות
קדושה או אמן נהי דאין העבירה גדולה כל כך לחזור עליה מעורכי המלחמה מ"מ איכא
איסורא שגורם לברך ברכה שאינה צריכה כדמוכח ביומא בפרק בא לו ובפרק אלו
נאמרין דתנן נוטל ספר תורה וקורא בה אחרי מות ואף בעשור ובעשור שבחוקמש
הפקודים קורא על פה וצריף בגמרא ונתייטי ס"ת וליקרי ביה ומשני ריש לקיש משום
ברכה שאינה צריכה אלמא כל היכא שיכול לפטור עצמו בברכה אחת אם גורם שצריף
ברכה אחרת מיקרי ברכה שאינה צריכה עכ"ל הרא"ש.

ואע"ג דמדברי המדרכי בשם ר"ת משמע שצריך להפסיק לענות קדיש וקדושה בינתיים ואינו צריך לחזור ולברך מ"מ לא עלה על דעתו ולא על שום דעת פוסק בעולם חלילה שיהא מותר להסיח בינתיים בשיחת חולין דהא אז צריך לחזור ולברך לכ"ע כדאיתא סח מברך שמים ואיפא עבירה ביזו שגורם לברך ברכה שאינה צריכה.

ואי אפשר לומר דטעמו של רש"י משום דהוא סבר אע"פ שהוא גורם לברך ברכה אחרת על תפלין של ראש אין זה נקרא ברכה שאינה צריכה משום שהוא מפרש הא דאמרין לעיל בפרק אלו נאמרין לפי שאין מברכין ברכה שאינה צריכה היינו בפעם ראשון שברך ברכת התורה על פרשת אחרי מות ואף בעשור היא עצמה ברכה שאינה צריכה משום שקבר נפטר פשפירך על התורה בשחרית ולפי דברי הירושלמי פבר נפטר באהבה רבה פשהתחיל לשנות על אחר ומה שהוא חוזר ומברך אינה אלא משום כבוד הצבור וכיון שכן לא תקון רבנן לברך פעם אחרת משום כבוד הצבור אבל שאר ברכות שהן עצמן צריכות ולא נתקנו מפני הכבוד אין בהם ברכה שאינה צריכה כמו שראיתי לחכם אחד בספרו נדפס מקרוב שפירש פן דכבר הוכחתי לעיל מפי גמרא ארוכה ברור מללו ומכל הפוסקים שאחר הגמרא איש לא נעדר ורש"י מקללם דליתא פירוש זה ע"ש וע"ק על פירש"י דהא דהא אפילו בלא טעם שגורם לברך ברכה שאינה צריכה אסור לדבר בינתיים מטעם אחר שכתב רבינו זרחיה ז"ל בספר המאור בסוף ר"ה וז"ל ונ"ל הטעם שאמרו הסח בין תפלה לתפלה עבירה היא ביזו אע"פ ששתי מצות הן כיון דכתיב בהו בתפלין של יד ושל ראש והיה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך צריך זכירה שתהא תכף תפלה של ראש לתפלה של יד כדי שתהא הניה אחת לשתיהן ואם הסיח דעתו והפליג בדברים ביניהם עבירה היא ביזו לפיכך חוזר ומברך ע"כ.

וכן מוכח בהדיא ברי"ף ובאשר"י פרק בתרא דר"ה בתשובה המתחלת שאלו מקמי ריש מתיבתא כו' ובתוספות פרק פסוי הדם דאסור לדבר בינתיים אפילו בלא טעם שגורם לברך ברכה שאינה צריכה וכן דייק הלשון סח בין תפלה כו' דמשמע דיעבד אבל לכתחלה בכל ענין אסור לדבר אפילו אם חוזר ומברך שוב ראיתי בקרית ספר ובספר בית יוסף סימן כ"ח שמביאים פרש"י וכתבו עליו ואין פן דעת כל הפוסקים אלא שבכל ענין אסור לדבר אפילו חוזר ומברך ואי אפשר נמי לומר שהיה רש"י מוכרח לפרש עבירה היא ביזו אם לא חוזר וברך משום שהוא מפרש במנחות לא סח מברך אחת היינו להניח תפלין לבד על של יד ועל של ראש ואם סח מברך שמים היינו להניח תפלין על של יד ועל מצות תפלין על של ראש כדפירשו הרי"ף והרמב"ם והרבה מהמחברים ז"ל ואע"ג שפתוב בתוספות דמנחות בשם רש"י שהבאתי לעיל וז"ל סח בין תפלה לתפלה ולא בירך על של ראש להניח ועל מצות כו' טעות סופר הוא וצריך להיות ולא בירך על של ראש על מצות אלא סמך כו' והוקשה בעיניו אם איתא דהא דתניא עבירה היא ביזו היינו אפילו אם חוזר ומברך א"כ קשה היאך נתקנה ברכה זו על מצות תפלין דוקא לפושעים דהיינו סח וכן היאך יאמר רבי יוחנן דין אחד על פושעים דוקא הלכך פירש דלא אמרין עבירה היא ביזו אלא דוקא אם לא חוזר וברך שהרי לפי האמת אין אנו צריכין לזה כי לפרש"י וסיעתו י"ל שהוצרכו חכמים לתקן ברכה זו על מצות תפלין אפילו בלא פושעים שהרי תנו בריש פרק התכלת תפלה של יד אינה מעפכת את של ראש ותפלה של ראש אינה מעפכת את של יד ופועמים שמניח כל אחת לבדה.

וטפּי קִשָּׁה לִי מִכָּל הָא דְלַעִיל עַל פֶּרֶשׁ"י הַיָּאָה יַעֲלָה עַל הַדַּעַת שְׁתֵּהָא הָעֵבֶרְהָ גְדוּלָה כֹּל כֹּף לְחִזּוּר עֲלֵיהָ מְעוֹרְכֵי הַמְלַחְמָה בְּשִׁבִיל שְׂלָא חֲזוּר וּבִיבְרָה וְהֵלֵא הַבְּרָכוֹת אֵינּוּ מְעַפְבוֹת וּבְהֶרְבֵּה מְקוֹמוֹת נִהְגוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּחוּל הַמוֹעֵד בְּלֹא בְּרָכָה וּמִי שֶׁדַּעַתוֹ רְחֹבָה מִדַּעַתִּי יִתְרַץ דְּבָרָיו וַיִּשָּׂא בְּרָכָה: לְעוֹסֵק בְּמַצְנָה שְׁפֹטוֹר מִן הַמַּצְנָה.

אִיכָּא לְמִידָק אַם יָכוֹל לְקַיָּים אֶת שְׁתֵּיהֶן אַמַּאי פֹּטוֹר דְּאֵטוּ מִי שְׂיִישׁ לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ וּתְפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ מִי מִפֹּטוֹר מְשַׁאֵר מַצּוֹת הָא וְדַאי לֹא וְה"נ מוֹכַח בְּפֶרֶק אֵין בֵּין הַמְּוֹדָר דְּאִמְרִינּוּ הֵתֵם הַמְּוֹדָר הַנֶּאֱמָר מִחֲבִירוֹ מְחִזְיָר לוֹ אֲבָדְתוּ אַע"ג דְּמַהֲנִי לִיה פְּרוּטָה דְּרַב יוֹסֵף מִשּׁוּם דְּלֹא שְׂכִיחַ וְאִי כֹל זְמַן שְׁאֲבָדָה בְּיָדוֹ מִפֹּטוֹר מְלִיתוּן רִיפְתָּא לְעֵנְיָא הָא וְדַאי שְׂכִיחָא טוֹבָא אֲלֵא עַל פְּרָחִין לֹא מִפֹּטוֹר אֲלֵא בְּשַׁעָה שְׁהוּא עוֹסֵק בֵּהּ פְּגוֹן טְלִית שְׁל אֲבָדָה שְׁשֻׁטְחָה לְצָרְכָה אוּ בְהֵמָה שְׁנוֹתוֹן לְפָנֶיהָ מְזוֹנוֹת דְּלֹא שְׂכִיחַ שְׁבִאוֹתָהּ שַׁעָה יָבֵא עֵנִי וַיִּשְׂאֵל מִמֶּנּוּ לְפִיכָה הָעֵלוּ בְּתוֹס' דְּלֹא פֹטוֹר אֲלֵא הֵיכָא שְׂאֵם יְקַיָּים אוֹתָהּ מַצְנָה שְׁהִתְחִיל יִבְטַל מִמַּצְנָתוֹ.

וְלֹא נִרְאָה לִי כֹן דְּפִשְׁטָא דְּמִלְתָּא לֹא מִשְׁמַע כֹּן כו' עַד וּבְפֶרֶק מִי שְׁמַתוּ נְמִי תִנְיָא הַמְּשַׁמֵּר אֶת הַמַּת אַע"פ שְׂאִינוּ מִתּוֹ פֹטוֹר מִק"ש וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין וּמִכָּל מַצּוֹת הָאִמּוֹרוֹת בְּתוֹרָה וְהָא מְשַׁמֵּר וְדַאי אֲפָשֵׁר לוֹ לְקַיָּים כַּמָּה מַצּוֹת וְלָמָּה אֲמָרוּ פֹטוֹר לְפִיכָה נִרְאָה לִי דְהָעוֹסֵק בְּמַצְנָה פֹטוֹר מִן הַמַּצְנָה אַע"פ שְׂיָכוֹל לְקַיָּים אֶת שְׁתֵּיהֶן וְהֵיכָא דְנִדְרִים לֹא מוֹכַח מִיָּדִי דְּוִדַּאי בְּשַׁעָה שְׁהִתְחִיל מְשׁוּמְרָת בְּתִיבְתוֹ לֹא מִפֹּטוֹר דְּעוֹסֵק בְּמַצְנָה אִמְרִינּוּ וְלֹא מְקַיָּים מַצְנָה וּמִי שְׁאֲבָדָה אֲצֵלוֹ אַע"פ שְׁהוּא מְקַיָּים מַצְנָה אֵינוֹ עוֹסֵק בֵּהּ אֲלֵא בְּשַׁעָה שְׁמִנְעֵרָה לְצָרְכָה וּבְהֵיכָא שְׁעָתָא וְדַאי פֹטוֹר לְמִיתַב פְּרוּטָה לְעֵנִי אַע"פ שְׁאֲפָשֵׁר לְקַיָּים אֶת שְׁתֵּיהֶן וְלְחִזּוּר לְנַעֲרוֹ אֲלֵא בְהֵיכָא גּוֹנוֹא לֹא שְׂכִיחַ וְהֵינּוּ טַעְמָא דְּמִפֹּטוֹר רְחֻמְנָא חֲתוּן אַע"ג דְּאֲפָשֵׁר לִיה לִיתּוּבֵי דַעֲתִיָּה וְלְקַיָּים אֶת שְׁתֵּיהֶן וּכְדִכְתִּיבָנָא יִלְפִינוּ כֹּל שְׁהוּא עוֹסֵק בְּמִלְאֲכָתוֹ שְׁל מְקוֹם לֹא חִיִּבְתּוּ תוֹרָה לְטָרוּחַ וְלְקַיָּים מַצּוֹת אַחֲרוֹת אַע"פ שְׁאֲפָשֵׁר.

וּמִיָּהוּ מוֹדִינָא וְדַאי שְׂכֵל שְׂאִינוּ צָרִיף לְטָרוּחַ כֹּלֵל אֲלֵא כְּדָרְכוֹ בְּמַצְנָה רֵאשׁוֹנָה יָכוֹל לְצִאֵת דִּי שְׁנֵיהֶן דְּבָכִי הָאִי גּוֹנוֹא וְדַאי יָצָא יָדֵי שְׁתֵּיהֶן וּמִהִיּוֹת טוֹב אֵל תְּקָרִי רַע כֹּף כְּתַב הֶר"ן בְּסוּפָה פֶּרֶק הַיָּשׁוּן: עֲגָלָה עֲרוּפָה פֶּרֶק תְּשִׁיעִי עֲגָלָה עֲרוּפָה בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כו'.

אִיכָּא לְמִידָק לָמָּה לֹא תִנְיָא הֵכָא פֶּרֶשְׁתָּ עֲגָלָה עֲרוּפָה כְּדִקְתָּנִי לְעִיל בְּרִישׁ פֶּרֶק אֵלוֹ נְאֻמְרִין. וַי"ל מִשּׁוּם דְּלֹא שְׂיָיָה לְמִקְרִי פֶּרֶשְׁתָּ עֲגָלָה עֲרוּפָה אֲלֵא דְּוִקָא מַה שְׁנִיתָנָה מִשּׁוּם מַצּוֹת קִרְיָאָה דְּהֵינּוּ מַה שְׁהִזְקֵנִים אוֹמְרִים יָדִינוּ לֹא שְׂפָכוּ וּגו' וְהַפְּהֵגִים אוֹמְרִים כִּפְר לְעַמָּה יִשְׂרָאֵל כְּדִכְתִּיב וְעָנוּ וְאָמְרוּ וּגו' דְּדוּמְיָא לְהָא דְּתַנִּי לְעִיל פֶּרֶשְׁתָּ הַמְּלָךְ שְׂלֹא נִתְּנָה אֲלֵא מִשּׁוּם מַצּוֹת קִרְיָאָה וּכְמוֹ שְׂכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת לְעִיל בְּרִישׁ פֶּרֶק מִשּׁוּם מְלַחְמָה דְּלֵהֲכִי לֹא קִתְּנִי לְעִיל פֶּרֶשְׁתָּ מִשּׁוּם מְלַחְמָה כְּדִקְתָּנִי לְעִיל פֶּרֶשְׁתָּ הַמְּלָךְ פֶּרֶשְׁתָּ עֲגָלָה עֲרוּפָה מִשּׁוּם דְּלֹא נִתְּנָה מִשּׁוּם מַצּוֹת קִרְיָאָה אֲלֵא מִשּׁוּם הַתְּרָאָה וְהַלְכָה לְעִיל שְׂפִיר שְׂיָיָה לְמִתְּנִי פֶּרֶשְׁתָּ עֲגָלָה עֲרוּפָה מִשּׁוּם דְּהֵתֵם קָאִי אַהָא דְּתַנִּי לְעִיל מִיָּנִיָּה וְאֵלוֹ נְאֻמְרִין בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ דְּהֵינּוּ יָדִינוּ לֹא שְׂפָכוּ וּגו' כִּפְר לְעַמָּה יִשְׂרָאֵל וּגו' כְּדִפְרִישׁ"י לְעִיל אֲבָל הֵכָא רְצָה הַתִּנְיָא לְהִתְחִיל לְפָרֶשׁ בְּתַחֲלָה סֹדֵר מְעַשִּׂיָּה שְׁל עֲגָלָה עֲרוּפָה דְּהֵינּוּ בְּמִדְיָה וִירִידַת הָעֲגָלָה לְנַחַל אֵיתוּן וְשַׁאֲרַ כֹּל מְעַשִּׂיָּה עַד שְׁמִפְנֵי כֹף הַתְּחִיל בְּפִסּוּק פִּי יִמְצָא חָלָל בְּאֲדָמָה שְׁהוּא תַחֲלַת סֹדֵר עֲגָלָה עֲרוּפָה וְכִיּוֹן דְּפֶרֶשְׁתָּ עֲגָלָה עֲרוּפָה הוּא סוּף סֹדֵר עֲגָלָה עֲרוּפָה הַלְכָהּ

לא שׁיִיף הַכּא לְמַתְנֵי פְרִשְׁת עֲגֻלָּה עֲרוּפָה וְהָא דְלֹא תַנִּי הַכּא עֲגֻלָּה עֲרוּפָה פִּיצַד פְּדֻקְתָּנִי לְעֵיל בְּפִרְק אֱלוּ נְאַמְרִין גְּבִי כֹל הִנְהוּ דְקַחְשִׁיב שְׁם דְנְאַמְרִין בְּלִשׁוֹן הַקְדָּשׁ מִשׁוּם דְלִשׁוֹן פִּיצַד לֹא שׁיִיף לְמִימַר אֱלֹא דְנֻקָּא פִּשְׁהוּא רוּצָה לְפָרֵשׁ עֲנִין אֶחָד לְחֻד דְהִינּוּ פִּשְׁהוּא שׁוֹאֵל מִנִּין שְׁנַאמְר דְנֻקָּא בְּלִשׁוֹן הַקְדָּשׁ פְּדֻקְתָּנִי לְעֵיל בְּפִרְק אֱלוּ נְאַמְרִין מְקַרָּא בְּכוּרִים פִּיצַד חֲלִיצָה פִּיצַד אוּ פִּשְׁהוּא שׁוֹאֵל פִּיצַד סְדֵר מַעֲשֵׂה פְּדֻקְתָּנִי לְעֵיל בְּרֻכּוֹת וּקְלָלוֹת פִּיצַד בְּרֻכּוֹת פְּהִינִים פִּיצַד וְכֹן בְּכֹל אֵינָה דְקַחְשִׁיב לְעֵיל וְהִלְכָּה לְעֵיל שְׁפִיר שׁיִיף לְמַתְנֵי פִּיצַד אֲבָל הַכּא רְצָה הַתַּנָּא לְכָלוֹל שְׁנֵיהֶם בְּבָבָא אַחַת דְהִינּוּ לְפָרֵשׁ סְדֵר עֲגֻלָּה עֲרוּפָה פִּיצַד וְגַם לְהִבְיָא רְאִיָּה שְׁנַאמְר דְנֻקָּא בְּלִשׁוֹן הַקְדָּשׁ הִלְכָּה לֹא שׁיִיף לְמַתְנֵי הַכּא פִּיצַד וּבְזֵה מְתוּרְץ ג"כ הָא דְלֹא תַנִּי לְעֵיל בְּרִישָׁא פִּרְק שְׁלַפְנֵי זֶה מְשֻׁחַ מְלַחְמָה שְׁמַדְבֵּר אֵל הָעַם פִּיצַד מְשֻׁחַ דְהִתָּם רְצָה הַתַּנָּא לְכָלוֹל ג"כ שְׁנֵיהֶם בְּבָבָא אַחַת פִּי הַכּא וּכְבֵר פְּתַבְתִּי שְׁם טְעָמִים נְכוּנִים לְמָה הַקְדִּים פִּרְק מְשֻׁחַ מְלַחְמָה קוּדְם פִּרְק זֶה וְהִלְא שְׁנָה מְשֻׁחַ מְלַחְמָה בְּבָבָא אַחְרוּנָה אַחְרֵי כּוֹלָן לְעֵיל בְּפִרְק אֱלוּ נְאַמְרִין: שְׁנַאמְר פִּי יִמְצָא חֲלָל בְּאַדְמָה וְיִצְאוּ זְקַנְיָהּ וְשׁוֹפְטֵיהּ.

אִין זֶה פְּסוּק אֶחָד אֱלֹא תַרִּי קַרְאֵי דְסְמִיכֵי לְהַדְדִּי (הַגְה"ה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר חֲמֻשָּׁה. הַרְמַב"ם ז"ל פֶּסֶק דְהִלְכָה פְּרַבִּי יְהוּדָה וְכַתֵּב עָלָיו הַפְּסָף מִשְׁנָה נו"ל וְיֵשׁ לְתַמּוּה לְמָה פֶּסֶק פְּרַבִּי יְהוּדָה אַע"ג דְבַגְמָרָא אֲמַרִּין דַּת"ק רַבִּי שְׁמַעוֹן מ"מ כִּינּוּ דְסַתְּם לֹן תַּנָּא כְּנוּתִיָּה הִכִּי הִנּוּ לִיָּה לְמִיפְסָק.

וְאַפְשֵׁר דְכִינּוּ דַבְּכ"ק דְסַנְהֶדְרִין שְׁנוּיָה בְּמַחְלוּקַת הָנָה לִיָּה סַתְּם וְאַח"כּ מַחְלוּקַת דַּבְּתַרִּי סְדֵרֵי יֵשׁ סְדֵר לְמִשְׁנָה וְאִין הִלְכָה כְּסַתְּם וְהִדְרִין לְכָלְלִין דְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יְהוּדָה הִלְכָה פְּרַבִּי יְהוּדָה עַכ"ל.

וְאַנִּי אוֹמַר כָּאן כְּבוֹדוֹ הַגְּדוֹל בְּמִקּוּמוֹ מְנוּחָ אֲבָל לֹא דַק שְׁהַרִּי עֲדִיפָא מִיָּנָה ה"ל לְתַמּוּה עַל הַרְמַב"ם לְמָה פֶּסֶק גְּבִי סְמִיכַת זְקַנִּים פְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בַּפ"ג דְהִלְכּוֹת מַעֲשֵׂה הַקְרָבָנוֹת וּבַפ"ד דְהִלְכּוֹת סַנְהֶדְרִין וְאֱלוּ הַכּא גְּבִי עֲגֻלָּה עֲרוּפָה פֶּסֶק פְּרַבִּי יְהוּדָה מֵאֵי אֱוִלְמִיָּה דְהֵאֵי מֵהֵאֵי.

אֲמַנָּם לְפִי הָאמַת לֹא קִשְׂיָא מִיַּדִּי מְשֻׁחַ דְנְאַמְרִין בִּירוּשְׁלַמִּי דְמַכְלִתִּין וְכֹן בַּפ"ק דְסַנְהֶדְרִין אֲמַר רַבִּי נְרַאִין דְבַרִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּסַמִּיכָה וְדַבְּרִי רַבִּי יְהוּדָה בְּעַרְיָפָה נְרַאִין דְבַרִּי ר"ש בְּסַמִּיכָה דְלֹא דְרִשׁ וְסַמְכוּ וְדַבְּרִי ר"י בְּעַרְיָפָה דְלֹא דְרִשׁ וְיִצְאוּ כו' וְעַל זֶה סַמְךָ הַרְמַב"ם שְׁפֶסֶק מַה שְׁפֶסֶק.

וּמַה שְׁפֶתֵב הַפְּסָף מִשְׁנָה בַּפ"ד דְהִלְכּוֹת סַנְהֶדְרִין דְלִהִיכִי פֶּסֶק הַרְמַב"ם שֶׁא"צ גְּבִי סְמִיכַת זְקַנִּים לְמִינּוּי הַדְּיִיבּוֹת אֱלֹא ג' מְשֻׁחַ דַּע"ג דְאַפְלִיגוּ בְּמַתְנֵי ר"י וְר"ש בְּסַמִּיכַת זְקַנִּים עַל רֵאשׁ פֶּר הָעֵלָם דְבַר שֶׁל צְבוּר אֵי הֵנִי בְּשִׁלְשָׁה אוּ אֵי הֵנִי בְּחַמְשָׁה מֵיָּהָ בְּסַמִּיכַת סְבִי לְקֻרוֹת לְהֵם רַבִּי לַכ"ע הֵנִי בְּשִׁלְשָׁה פְּדֻקְתָּנִי בְּבַרְיִיתָא כו' עַכ"ל.

אוֹמַר אֲנִי דְהָא לִיתָא כִּי שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בְּדַבְּרָא חֲדָא שְׁהַרִּי הַרְמַב"ם גּוּפִיָּה פִּירֵשׁ בְּהִדְיָא בְּמַתְנֵי דַּפ"ק דְסַנְהֶדְרִין סְמִיכַת זְקַנִּים הוּא מִינּוּי הַדְּיִיבּוֹת כו' וְעוֹד שְׁהַרִּי הַרְמַב"ם פֶּסֶק גַּם לְעַנְיָן סְמִיכַת זְקַנִּים עַל רֵאשׁ פֶּר הָעֵלָם דְבַר דְסַגִּי בְּשִׁלְשָׁה ש"מ בְּהִדְיָא דַּס"ל דְאַפְלִיגוּ בְּמַתְנֵי ר"י וְר"ש בְּסַמִּיכַת זְקַנִּים בְּכֹל גְּוֹנָא בִּין לְעַנְיָן סְמִיכַת זְקַנִּים עַל רֵאשׁ

פר העלם דבר בין לענין סמיכת זקנים למינוי הדיינות וכן פירש בהדיא ר"ע מפרטנורה ז"ל ונאפילו לפי מה שלא עלה על דעתו של פסך משנה דיוק זה שפתבתי אני תמה מאד עליו הלא הו משנה דהכא גופא הויה סתם ואח"כ מחלוקת פיון שהזכיר דעת רבי יהודה החולק ולא סתם לגמרי פותיה דר"ש וכה"ג ממש אמרינו בפרק החולץ ובפרק מי שהחשיף ובשאר דוכתי טובא וכיון דלא סתם לן תנא פותיה דר"ש לגמרי לית הלכתא פותיה.

וראיה מוכרחת שאין להשיב עליה מהא דאמרינו בפרק מצנת חליצה אמר רב נחמן חליצה בשלשה הואיל וסתם לן תנא פותיה א"ל רבא לרב נחמן אי הכי מיאון נמי דתנו כו' ומסיק אלא הכי אמר רב נחמן בר יצחק הואיל וסתם במקום מחלוקת דתנו סמיכת זקנים ועגלה ערופה בשלשה דברי ר' שמעון רבי יהודה אמר בחמשה שחליצה והמאוינין בשלשה ולא קפליג רבי יהודה ש"מ הדר ביה רבי יהודה כו' הרי קמן מבואר דדוקא במקום דסתם במקום מחלוקת הלכתא פותיה דרבי שמעון ואין להקשות נהי דאין זה נקרא סתם גמור מ"מ חשיב פרבים לגבי יחיד וא"כ ה"ל להרמב"ם למיפסק כר"ש די"ל דמסתבר טעמא דרבי יהודה פיון דר"ש עצמו דריש בדוכתי טובא וי"ו פאשר אפרש בסמוך פן נ"ל.

ע"כ הגה"ה): או לעיר שאין בה ב"ד. פירוש ב"ד של עשרים ושלושה וכו' הם דברי הרמב"ם ז"ל בהלכות עגלה ערופה משום דהוי דיני נפשות ועוד דאין ב"ד בעיר שבא"י פחות מכ"ג ואע"ג דמצנת עשה למנות ב"ד של כ"ג בכל עיר ועיר שבא"י פדכתיב שונפים ושונטרים תתן לה בכל שעריה וא"כ היאך יכול לומר או לעיר שאין בה ב"ד מ"מ איפא עיירות טובא בא"י שאין בהם ב"ד פגון שאין בהם ק"כ אנשים דתנו בריש פ"ק דסנהדרין וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרים: אף פאן בלשון הקדש.

וא"ת ולוים גופייהו מנלן פבר תירץ הגמרא לעיל בפרק אלו נאמרינן אתיא קול קול ממשה פתיב הכא קול רם וכתוב התם משה ידבר והאלהים יענו בקול מה להלן בלשון הקדש אף פאן בלשון הקדש: הנה אמינא אפילו זקני השוק.

פרש"י זקני השוק אע"פ שאינן סנהדרין נ"ל שמשמר שלא תטעה לפרש זקני השוק היינו הדיוטות שאינן ב"ד דא"כ קשה היאך תנו פאן אין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד ומפרש בגמרא הטעם דבעינן זקני העיר וליפא אלמא דזקני משמע ב"ד ולא הדיוטות הלכה פרש"י דזקני השוק לאו דוקא ור"ל אע"פ שאינן סנהדרין, אבל קשה דהא בפ"ק דקדושין הוצרכו רבנן למילף דאין זקן אלא חכם מג"ש שנא' אספה לי שבועים איש מזקני ישראל משמע דלולא הג"ש הוה משמע זקן אפילו אינו חכם ואי אפשר לחלק בין זקן לזקני דא"כ היכי ילף זקן בג"ש מזקני ועוד דהא אשפחון בדוכתי טובא דזקני משמע הדיוטות ושפא י"ל כמ"ש התוספות בפ"ק דסנהדרין הא דקאמר לקמן בגמרא דבעינן זקני העיר היינו מדכתיב העיר משמע המיוחדים שבעיר דהיינו ב"ד פדדרשינן פאן בשמעתין זקני העדה המיוחדים שבעדה: זקניה ושונפטיה למה לי אלא זקניה ושונפטיה למנינא כו'.

בפ"ק דסנהדרין מיייתי סוגיא זו וכתב שם רש"י ה"ג אלא ני"ו דנשופטיה למניינא ור"ש ני"ו לא דריש אלא מעשה כו' ואפשר שרש"י מוחק הגירסא הכתובה פאן בשבויש בפסרים שלפנינו וצריף להגיה פאן כמו שגרס רש"י בסנהדרין: ורבי שמעון ני"ו לא משמע ליה.

נ"ל דלא גרסינן לא משמע ליה אלא לא דריש מפני דלשון לא משמע ליה ר"ל דלא דריש פלל כדכתבו התוספות בפ"ק דקידושין גבי ור' יוסי הגלילי מפרת פרייתות נפקא כו' וזה אי אפשר לומר דר"ש לא דריש ני"ו פלל דהא אשפחן בריש מרובה ובריש פ' ד' מיתות ובפרק אלו מומין האסורים ובשאר דוכתי טובא דר"ש דריש ני"ו אבל לשון לא דריש נוכל לפרש לההיא דרשא דרבי יהודה לא דריש אלא לדרשא אחרתא אבל דלא דריש פלל לא קאמר.

ואע"ג דמדברי התוספות בפ"ק דסנהדרין בסוגיא זו משמע דלית להו חלוק זה שפכתתי בין לשון לא משמע ליה ובין לא דריש מ"מ נ"ל עיקר כדברי התוספות בפ"ק דקדושין שבהאתי שחלקו כדכתבינא.

ואפשר דלזה כוונן נמי רש"י בפ"ק דסנהדרין בסוגיא זו באמרו ה"ג ור"ש ני"ו לא דריש פלומר ולא גרסינן ני"ו לא משמע ליה וכי האי גוונא כתבתי בחדושי בפ"ק דהוריות גבי ורבי מאיר קהל הקהל לא דריש כו': ויצאו הן ולא שלוחיהן.

תימה אדילפינן בפ"ב דקידושין מקראי דשלוחו של אדם כמותו אדרבה גילף מהכא דאין שלוחו כמותו וי"ל דיש כמה כתובים הבאים כאחד דגבי חליצה נמי דרשינן וקראו להם ולא שלוחן ובמנחות פרק שתי מדות נמי דרשינן וסמך ידו ולא שלוחו ובגדרים ממעט שלים מהפרת גדרים לרבי יאשיה וא"ת למה לי קראי בקידושין גילף מהנה קראי דמדאיצטריף לאשמועינן דאין שלוחו כמותו מכלל דבעלמא הוי כמותו וי"ל דאי לאו קראי דהתם הוה דרשינן כל הני קראי לדרשא אחריתי: שאפילו נמצא בעליל לעיר היו מודדין.

נ"ל שר"ל היו מודדין פדין מדידה המפנרש בקרא אל כל הערים אשר סביבות החלל ואפילו אל העיר הקרובה אל החלל בעליל דאל"כ לא הוה ליה לסתום אלא לפרש שמניחין אותה העיר הקרובה אל החלל בעליל ומודדין אל שאר עיירות ועוד דזיל בתר טעמא למה אמרינן שאפילו נמצא בעליל לעיר היו מודדין והוא כמו שכתבו המפרשים שמתוף שיהיו עוסקים במדידה ירבו בני אדם לבא מתוף הערים הנמדדות וירבו לדבר בו ויגלה הדבר מי הרוצח ומי שהלך מביתו ולא חזר באים בני משפחתו ומכירים הנרצח אם מכירין אותו מעידין עליו ולא תהיה אשתו עגונה ובניו יורדים לירושת אביהם ואין ב"ד ממחין בידם ומתוף כף יהא נודע מי הלך עמו ומי נתלנה עמו ופעמים מתפרסם על ידי פן מי הרוצח וכבר אמרו שאפילו תבא שפחה ותאמר פלוני הוא הרוצח לא תערוף א"כ אין שייף לחלק בין עיר הקרובה אל החלל בעליל לשאר עיירות אשר סביבות החלל אלא לכולם היו מודדין ולהכי סתמו וכתבו הרמב"ם וסמ"ג ושאר המחברים שאפילו נמצא בעליל לעיר היו מודדין פלשון הגמרא בשמעתינן ואם איתא שר"ל שלא היו מודדין לעיר הקרובה אל החלל בעליל או להפך שלא היו מודדין לשאר עיירות אלא

דוּקא לְעִיר הַקְרוּבָה אֶל הַחֶלֶל בְּעֵלִיל אִי אֲפֹשֶׁר דָּלָא הֵנּוּ מִשְׁתַּמְיֵט חַד מִנִּיְהוּ לְפָרֵשׁ כֹּן בְּהִדְיָא.

וּמִכָּאן ק"ל עַל הָרַב הַגְּדוֹל הַמְזַרְחֵי שְׁפַתְבּ בְּפִרְשַׁת שׁוֹפְטִים וְז"ל אֶל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָיו לְכָל צַד לִידַע אִיזוּ קְרוּבָה לֹא שָׁהוּא חוּבָה לְמִדּוּד מִן הַחֶלֶל עַד כָּל עִיר וְעִיר אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָיו אֵלָּא פְּדֵי לְמִצָּא הָעִיר הַיּוֹתֵר קְרוּבָה אֵלָּיו פְּדַכְתִּיב וְהִיָּתָה הָעִיר הַקְרוּבָה אֶל הַחֶלֶל לְפִיכָּה אִם הָיָה הַחֶלֶל מְוֹטֵל סְמוּךְ לְעִיר שְׁאִין סָפַק בּוֹ שְׁהִיא הַיּוֹתֵר קְרוּבָה אֶל הַחֶלֶל אִין צָרִיךְ שָׁם מְדִידָה ע"כ.

וּמִיָּהוּ דְבָרֵי רַש"י גּוֹפִיָּה הָיָה אֲפֹשֶׁר לִינְשֵׁב אַבְל דְּבָרֵי הָרַב הַגְּדוֹל הַמְזַרְחֵי קָשָׁה לִינְשֵׁב וּלְפִי דַעְתִּי אֲשַׁתְּמִיטְתִּיהָ מִיְנִיָּה הַלְכָה זֹה: מִתְּנִיתִין דָּלָא כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר כֹּן יַעֲקֹב כו'. תִּימָה אִי מִשׁוּם דְּמִתְּנִיתִין לֹא חֲשִׁיב מְלָךְ וּכ"ג הָא ה"נ אֲשַׁכְּחֹן בַּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין גְּבִי אִין מוֹסִיפִין עַל הָעִיר דְּבַעֲיָנָן מְלָךְ וְנָבִיא וְאֹרִים וְתוֹמִים וְשְׁתֵּי תוֹדוֹת וְשִׁיר פְּדַתְנָן בְּפִרְקָא ב' דְּשַׁבּוּעוֹת וְכֹן גְּבִי מוֹצִיאִין לְמַלְחָמוֹת הָרְשׁוֹת דְּבַעֲיָנָן מְלָךְ וּמִשׁוּם מְלַחְמָה וְאֲפִילוּ הִכִּי לֹא קִחְשִׁיב לְהוּ בְּמִשְׁנָה בַּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין.

וּי"ל דְּבַכָּל הֵנּוּהוּ לֹא חֲשִׁיב כּוֹלְהוּ מִיָּלִי אֵלָּא ע"א סִנְהֶדְרִין לְחוּדִיָּהוּ אַבְל הִכָּא דְּסָגִי בַּג' אוֹ בַּה' אִם אִיתָא דְּצָרִיךְ מְלָךְ וּכ"ג הֵנּוּ לִיָּה לְמִתְּנִי בְּהִדְיָא כְּפִי תִירְצוּ הַתּוֹסְפוֹת בַּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין. אַבְל לְפִי זֶה קָשָׁה הָא דַּתְנָן הֵתָם אִין דְּנִין לֹא אֵת הַשְּׁבֵט כו' וּמוֹקִי לָהּ עוֹלָא בְּגִמְרָא בְּבִיאָה עַל עֶסְקִי נְאֻצוֹת פְּתַחְלָה מַה תַּחֲלָתוּ ע"א כו' אִי מַה תַּחֲלָתוּ בְּקַלְפֵי אֹרִים וְתוֹמִים וְכָל יִשְׂרָאֵל כו' מֵאִי קוֹשְׁיָא אִין ה"נ דְּנִיבְעֵי אֹרִים וְתוֹמִים וְכָל יִשְׂרָאֵל וְהָא דָּלָא חֲשִׁיב לְהוּ הֵתָם בְּמִתְּנִיתִין מִשׁוּם דָּלָא אִיָּרִי אֵלָּא בְּמִיָּלִי דַּע"א סִנְהֶדְרִין וּי"ל כַּמ"ש הַתּוֹסְפוֹת בְּפִרְקָא ב' דְּשַׁבּוּעוֹת מְדַכְּיָל לְהוּ בַּהֲדִי גְבִיא שְׁקֵר וּכ"ג מִשְׁמַע לִיָּה דָּלָא בְּעִינָן אֵלָּא ע"א דּוֹמְיָא דִּידְהוּ מֵאִי אֲמַרְתָּ דְּשַׁבְּיָק לְמִתְּנִי אֹרִים וְתוֹמִים מִשׁוּם דָּלָא אִיָּרִי אֵלָּא בְּמִיָּלִי דַּע"א סִנְהֶדְרִין א"כ לְתַנְיָהוּ בְּאַפִּי נְפִשְׁיָהוּ דָּלָא אֲתִי לְמַטְעִי לְשׁוֹנִיָּהוּ בְּנָבִיא שְׁקֵר: דַּכְתִּיב וּבָאָתָּ אֶל הַפְּהִינִים הַלּוּיִם וְאֶל הַשּׁוֹפֵט וְגו' אִיכָּא דּוֹכְתִי טוּבָא דְּדִיִּיק כַּה"ג אִיכָּא דּוֹכְתִי טוּבָא דְּדִיִּיק לְהַפֵּךְ מְדַכְּתִיב וְאֶל הַשּׁוֹפֵט אֲלֵמָּא דַּתְרִי עֲנִינִים גִּינְהוּ פִּהֵן לְחוּד וְשׁוֹפֵט לְחוּד: מְלַמֵּד שְׁהַמְקוּם גוֹרָם.

אֵע"ג דְּבַמְעֶשֶׂר שְׁנֵי נְמִי כְּתִיב מְקוּם וּמְעֶשֶׂר שְׁנֵי נְאֻכָּל בְּכָל הָעִיר הִכָּא גְּבִי סִנְהֶדְרִין לֹא מְקַרִי מְקוּם אֵלָּא לְשַׁכְּת הַגְּזִית סְמוּךְ לְמַחְנֵה וְשְׁכִינָה כְּדַאֲמַרִּין בְּאִיזְהוּ מְקוּמָן גְּמִירִי דְּסִנְהֶדְרִין בְּחַלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה וְשְׁכִינָה בְּחַלְקָא בְּנִימִין אַבְל בֵּית פִּגִּי אֵע"ג דְּדִינוֹ בִּירוּשָׁלַיִם כְּדַאֲמַר בְּהַשׁוֹכֵר אֵת הַפּוֹעֲלִים וְהָא בְּעֵי חוּמָה כְּגוֹן שְׁדֵשׁ לְפָנִים מַחוּמַת בֵּית פִּגִּי וּבְפִרְקָא הַתּוֹדָה אֲמַרִּין הַשׁוֹחֵט אֵת הַתּוֹדָה חוּץ לְבֵית פִּגִּי לֹא קִיָּדַשׁ אֵת הַלְחָם וְלֹא דוּקָא אֲבִית פִּגִּי אֵלָּא אֲפִילוּ בִּירוּשָׁלַיִם אִין שָׁם מְקוּמוֹ וְכַדַּאֲמַר בַּפ"ק דְּשַׁבָּת אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹנְדָם שְׁחָרַב הַבַּיִת גְּלַתָּה סִנְהֶדְרִין וְיִשְׁבָּה לָהּ בְּחִנּוּת וּמְפָרֵשׁ הֵתָם שְׁלֵא דִינוֹ דִּינֵי נְפִשׁוֹת וְאֲמַרִּין בְּפִרְקָא בְּתַרָּא דַּר"ה עֶשֶׂר גְּלִיּוֹת גְּלַתָּה סִנְהֶדְרִין מְלַשְׁכַּת הַגְּזִית לְחִנּוּת וּמַחְנּוּת לִירוּשָׁלַיִם כ"כ הַתּוֹס' בַּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין.

וְלִי נִרְאָה דְּהָא דְּקָאֲמַר מְלַמֵּד שְׁהַמְקוּם גוֹרָם הִיָּנּוּ מְדַכְּתִיב הַמְקוּם בַּה"א לְאַפּוֹקִי גְּבִי מְעֶשֶׂר שְׁנֵי כְּתִיב מְקוּם בְּלֵא ה"א: אֵלָּא פְּשִׁיטָא דְּנַפְיָק בְּוֹלְהוּ. אִין לְהַקְשׁוֹת דְּהָא בְּכָל הַתּוֹרָה כְּוֹלָה רַבּוֹ כְּוֹלָה דְּמִי א"כ מְנָא לִיָּה דְּנַפְיָק כּוֹלְהוּ דִּילְמָא נַפְיָק רַבּוֹא דִּי"ל דָּלָא

קיימא לן רובא ככולא אלא דוקא כשרבו מתוך משא ומתן של פולם אבל לא כשהמיעוט או אפילו אם אחד מהם בלבד לא היה שם מפני שאלו היה שם אותו האחד שמא היה מראה פנים להפך כל מה שהספיקו הרוב ויורו הרוב בכך וכבר נתבאר זה באור יפה בחדושי בפ"ק דהוריות: אילמא לדבר הרשות מי מצו נפקי כו'.

אע"ג שהיו הולכים לביתם אחר תמיד של בין הערבים פדאיתא בפרק אלו הו הגחנקין מ"מ לא מתרמי שימצאו פולן ביחד פיון שהיה הולך כל אחד ואחד לבדו: אל יחסר המזג. אע"ג דסתם מזיגה על חד תלת פדאמרין בריש המוציא יין היינו דוקא רבא שהיה רגיל למזוג פו שהוא פמשפט המזיגה על חד תלת אבל שאר בני אדם האוהבים יין חזק אין מוזגין אלא על חד תרי פדמשמע בשלהי הזהב שהיתה מזיגתו משונה דאמר רבא מזיגה דידי מידע ידיע ואמר נמי בכיצד מעברין דמאי האי מזיגה למזיגה דרבא בריה דרב יוסף בר חמא.

ויש מפרשים אל יחסר המזג שלא יחסר בגימטריא מז"ג שהוא חמשים אבל אי חסר מ"ט אין לחוש דמשתיירי כ"ב ואין ב"ד שקול ומוסיפין עליהם אחד הרי פאן כ"ג פו פתבו התוספות בפ"ק דסנהדרין.

ולי נראה להביא ראיה ממשנה שלמה דסתם מזיגה על חד תרי מדתנו בנדה פרק כל היד ובמזג שני חלקים מים ואחד יין מן היין השרוני וכן מצאתי בהדיא במדרש קהלת. שוב עיינתי בפרק המוציא יין ומצאתי שגם אב"י הביא ראיה זו אבל, רבא דחה הראיה ואמר יין השרוני לחוד דרפי א"נ משום חזותא אבל לטעמא בעי טפי: באדמה פרט לטמון.

וא"ת ונימא פי ימצא חלל כלל כל היכא דמשתכח באדמה פרט בתוך האדמה דוקא פמו בשדה דמשמע לרבנו בתוך השדה ואין בכלל אלא מה שבפרט ונימא דוקא טמון. וי"ל דכי ימצא חלל אינו כלל גמור דהא לקמן אמרינו כי ימצא פרט למצוי: והעליון מפני שהוא צף.

בירושלמי פ"ו דפיאה גרסינו והעליון מפני שזכה בו רבי זעירא אמר בזוכר את העליון ופירש הראב"ד ז"ל בהשגותיו בפ"ה מהלכות מתנות עניים דקאי רבי זעירא ארבי שמעון שאמר התחתון אינו שכחה מפני שהוא טמון וא"ר זעירא דוקא בזוכר לעליון שהוא פמכוסה בבגדים או באבנים שאין עליהם תורת שכחה והוי טמון אבל אם לא זכרו אע"פ שהוא עצמו אינו שכחה שפבר החזיק בו להוליכו לעיר אע"פ פן הוי התחתון שכחה מפני שהוא מין במינו ולא הוי פטמון פלומר וכיון דלא קי"ל כר"ש אלא כת"ק אפילו בזוכר העליון התחתון שכחה לעולם ומשיג על הרמב"ם ז"ל שפירש דקאי רבי זעירא את"ק וה"ק עד פאן לא פליג ת"ק עליה אלא בשאינו זוכר אבל אם זוכר העליון לת"ק נמי אין התחתון שכחה ופסק אם זכר העליון קודם שיפגעו בו אין התחתון שכחה ואם לאו התחתון שכחה: אמר אב"י הריני פכו עזאי בשוקי טבריא כו'.

בפ"ק דקדושין ובפרק בתרא דעירובין נמי אנשפחן שאמר אב"י בלשון הזה ונ"ל שאמר פן אחר שנתמנה לראש מפני שלא היו רבא וכל חכמי דורו חריפים פמוהו פדאיתא בהדיא בסוף הוריות אב"י ורבא ורבא זירא ורבה בר מתנא הוו יתבי והוו צריכי רישא אמרו כל דאמר מלתא ולא מפריה ליה הוי רישא דכולהו אפריה דאב"י לא אפריה חזייה

רָבָא לֹאבְיֵי דְגַבְהָ רִישֵׁיהּ א"ל נְחֻמְנִי פִתַח וְאִמָּא וּפְרַשׁ"י נְחֻמְנִי פִתַח וְאִמָּר וְנִמְרָר דְרִשָּׁא דְמִשְׁמִיא פִסְקוּ לָךְ רְבוּתָא כּו'.

ואע"ג דלא אשפחן שבו עזאי הנה משבח עצמו שהיה דרשן יותר משאר חכמי ישראל רק בחריפות בלבד כדמשמע מדבריו שאמר כל חכמי ישראל הם לפני פקליפת השום הרי דיקמה חכמי ישראל לקליפת השום ולא פקליפת פרי אחר כגון קליפת אגוזים וכדומה מפני חריפות השום שהיה בו חריפות יותר מכולם מתוך שקידותו פדתנו לקמן משמת בן עזאי בטלו השקדנין משמת בן זומא בטלו הדרשנין אפ"ה פרש"י בכל המקומות שאב"י היה משבח עצמו שהיה דורש במקומו כבן עזאי וזה מפני שרש"י הרגיש יותר הלשון למה האריף אב"י לומר בשוקי טבריא והרי מי שהוא חכם מכל חכמי ישראל בכל העולם הוא חכם ולא בשוקי טבריא בלבד ולפיכך פירש שאני דרשן כי זה הוא השבח הצריך למנהיג הצבור שיקבלו דבריו במקומו כמו שמצינו בבן עזאי שהיה משבח עצמו שדבריו היו מקובלים בטבריא שהיה מקומו מצד חריפותו: ע"ב דכנלי עלמא מין במינו הוי טמון כו'.

מפאן יש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שפסק בהלכות עגלה ערופה דמין במינו הוי טמון ולא הוי צף שהרי פאן לא אפשיטא הכי וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב עליו זה הפסק אינו מתברר מהגמרא ובעל כסף משנה הליץ בעד הרמב"ם בדברים דחויים כמון אשר תדפנו רוח והוא בעצמו העלה בצ"ע: כי ימצא פרט למצוי.

נ"ל דלא גרסינן פרט למצוי אלא פרט למציא את עצמו משום דתנו בפרק הנחנקין הגוב את בנו חכמים פוטרין אותו ואמרין בגמרא מ"ט דחכמים אמר אב"י דאמר קרא כי ימצא פרט למצוי א"ל רב פפא לאב"י אלא מעתה כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל ה"נ כי ימצא פרט למצוי כגון של בית פלוני דשכיחי גבייהו ה"נ דפטירי א"ל אנא מונמצא בידו קאמינא ופרש"י ונמצא קרא יתירא הוא דאי ללמד שימצא בעדים מפי ימצא נפקא ע"כ.

וכן העלו התוספות שם דמיתורא דקרא מפיק ליה ולא ממשמעות הלשון וא"כ הכא דלאו קרא יתירא דהא איצטריו ימצא ללמד שימצא בעדים כדתניא אין מציאה בכל מקום אלא בעדים אי אפשר לפרש בו כי ימצא פרט למצוי מפי קושית רב פפא אלא מעתה וכו' וליכא למימר דמלת באדמה קרא יתירה הוא דהא איצטריו באדמה פרט לטמון לאפוקי אם גרסינן פרט למציא את עצמו לא שייך להקשות אלא מעתה כו' דהא לא סגי בלאו הכי שהוא מציא את עצמו לזנות עמה וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל ור"ע מפרטנורה ז"ל בפירוש המשנה שהיו גורסין פרט למציא את עצמו מדכתבו זה הטעם פרט למציא את עצמו ולא כתבו פרט למצוי כן נ"ל: דבעינן זקני העיר וליכא, מפאן הקשו התוספות בפרק אלו הן הגולין על הא דאיתמר שם ועיר שאין בה זקנים רביאמי ורבי אסי חז אמר אינה מביאה עגלה ערופה דבעינן זקני העיר שהיא וליכא וחד אמר מביאה עגלה ערופה מצנה בעלמא והשתא היא פליג אמאן דאמר מביאה על משנתנו דקתני בהדיא אין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד ותירצו דהכא מירי כגון דאיכא עיריות טובא ובחד מנייהו יש ב"ד פיון דמצי לאוקמא קרא מקימי ליה אכל התם

מִיָּרִי כַּגֹּן שְׂאִין שֵׁם ב"ד בְּכָל הָעֵינִירוֹת הַסְּמוּכוֹת הַלְּפָנֶיךָ אֲמַרְיִנּוּ דַמ"מ מוֹדְדִין מִנִּיָּהוּ ע"כ.

וְקָשָׁה לִי עַל דְּבָרֵיהֶם הַיָּאֵף אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּהֵתָם מִיָּרִי כַּגֹּן שְׂאִין שֵׁם ב"ד בְּכָל הָעֵינִירוֹת הַסְּמוּכוֹת הַלְּפָנֶיךָ אֲמַרְיִנּוּ דַמ"מ מוֹדְדִין לְאוֹתָהּ הָעִיר הַקְּרוּבָה אֶל הַחֲלָל אַע"פ שְׂאִין בָּהּ ב"ד דְּהָא כָּאֵן בְּשִׁמְעֵתִין אֲמַרְיִנּוּ בְּסִמּוּף אֵין מוֹדְדִין אֶלְא לְעִיר כּו' פְּשִׁיטָא כִּינּוּ כּו' עַד שְׂמַנִּיחִין אוֹתָהּ וּמוֹדְדִין לְעִיר שְׂיִישׁ בָּהּ ב"ד ת"ל וְלִקְחוּ זַקְנֵי הָעִיר מ"מ מִשְׁמַע דְּמוֹדְדִין דְּוָקָא לְעִיר שְׂיִישׁ בָּהּ ב"ד אֶפְיִלוּ הִיא רְחוּקָה מִן הַחֲלָל מֵאַה פְּרָסְאוֹת וְיֹתֵר דָּאֵין שְׁעוֹר לְדָבָר כִּינּוּ שְׂאִין עִיר שְׂיִישׁ בָּהּ ב"ד קְרוּבָה יֹתֵר הִיא נִקְרָאת עִיר הַקְּרוּבָה וְקַרְיִנּוּ בָּהּ לִקְחוּ זַקְנֵי הָעִיר דְּמִשְׁמַע מ"מ אֶפְיִלוּ הִיָּתָה בְּסוּף א"י.

וְעוֹד קָשָׁה לְפִי דְּבָרֵיהֶם ה"ל לְמִפְּלַג אִם מוֹדְדִין לְאוֹתָהּ הָעִיר שְׂאִין בָּהּ ב"ד אוּ לֹא לְכֹן נ"ל דְּלִיכָא מֵאֵן דְּפְלִיג דְּמוֹדְדִין דְּוָקָא לְעִיר שְׂיִישׁ בָּהּ ב"ד אֶפְיִלוּ הִיא רְחוּקָה מֵאֵד דָּאֵין שְׁעוֹר לְדָבָר כְּדִאֲמַרְן אֶבֶל פְּלִיגִי מְשָׁל מִי מְבִיאִין עֲגֻלָּה עֲרוּפָה חַד אֲמַר עִיר הַקְּרוּבָה אֶל הַחֲלָל שְׂאִין בָּהּ ב"ד מְבִיאָה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה מְשָׁלָה אַע"ג שְׂאִין מוֹדְדִין אֵלֶיהָ מ"מ חֲזִיבָת לְהִבִּיא עֲגֻלָּה עֲרוּפָה מְשָׁלָה מְשׁוּם דְּלֹא עֲקַרְיִנּוּ לְגַמְרֵי הָעִיר הַקְּרוּבָה מְפָשׁוּטוּ וְדִיו דְּעַקְרִינּוּ מְפָשׁוּטוּ לְעַנְנֵן מְדִידָה וְהִבּוּ דְּלֹא לוֹסְיָף עֲלֶיהָ שְׁהָרִי הִיא כְּנֻגָד כָּל הַטְּעָמִים כְּמוֹ שְׂאֲכָתוּב לְקַמֵּן וַאֲע"ג.

דְּכִתִּיב וְלִקְחוּ זַקְנֵי הָעִיר הַיָּאֵף עֲגֻלַת בְּקָר לְמִצְוָה בְּעֶלְמָא כְּתִיב וְחַד אֲמַר אֵינָה מְבִיאָה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה דְּכַשֵּׁם שְׂזַקְנֵי הָעִיר הִיא דְּוָקָא לְעַנְנֵן מְדִידָה ה"נ דְּוָקָא לְעַנְנֵן לְקִיחַת הָעֲגֻלָּה כֹּן נ"ל. אֶבֶל קָשָׁה בְּעֵינֵי קוֹשְׂיָא אַחֲרַת אֶלְא מְעַתָּה דְּאֲמַרְיִנּוּ דְּבַעֲיִנּוּ זַקְנֵי הָעִיר ה"נ נִימָא גַבִּי מוֹצִיא שֵׁם רַע דְּכִתִּיב וְלִקְחוּ זַקְנֵי הָעִיר הַיָּאֵף אֶת הָאִישׁ וְגו' וְאִם אֵין בְּעִיר ב"ד נִימָא דָּאֵין נַעֲשֶׂה בּוּ דִין מוֹצִיא שֵׁם רַע וְכּוּדָא"ר אֵלֶיָּעֶזֶר בְּפָרְק אֵלוּ הֵן הַגּוֹלִין עִיר שְׂאִין בָּהּ זַקְנִים אֵינָה קוֹלְטַת דְּבַעֲיִנּוּ זַקְנֵי הָעִיר וְלִיכָא וְעוֹד דְּאֲמַרְיִנּוּ הֵתָם עִיר שְׂאִין בָּהּ זַקְנִים רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי חַד אֲמַר אֵין נַעֲשֶׂה בָּהּ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה דְּבַעֲיִנּוּ זַקְנֵי עִירוֹ כּו'.

וַאֲע"ג דְּאִיכָּא הֵתָם מֵאֵן דְּאֲמַר בְּכָל הֵנִי דְּזַקְנֵי אֵינּוּ מְעַכְבִּי כִּי לְמִצְוָה בְּעֶלְמָא כְּתִיב זַקְנֵי הָעִיר מ"מ גַּם עָלִיו קָשָׁה מֵאִי שְׂנָא זַקְנֵי הָעִיר דְּהָכָא גַבִּי עֲגֻלָּה עֲרוּפָה דְּאֲמַרְיִנּוּ בְּעֵינֵן זַקְנֵי הָעִיר וְלֹא אֲמַרְיִנּוּ לְמִצְוָה בְּעֶלְמָא כְּתִיב וְיִהְיוּ מוֹדְדִין לְעִיר הַקְּרוּבָה אֶל הַחֲלָל אַע"ג שְׂאִין לָהּ ב"ד כְּשֵׁם שְׁהִיא קוֹלְטַת וְנַעֲשֶׂה בָּהּ דִין סוֹרֵר וּמוֹרֵה אַע"ג שְׂאִין בָּהּ ב"ד וְצ"ע הֵיטְב: וּמוֹדְדִין לְעִיר שְׂיִישׁ בָּהּ ב"ד כּו'.

מְפָאֵן הַקְּשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּפָרְק לֹא יַחְפוֹר גַבִּי רֹב וְקְרוּב הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב כּו' דְּמִשְׁמַע הֵתָם דְּטַעֲמָא דְּהָעִיר הַקְּרוּבָה מְבִיאָה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה מְשׁוּם דְּמִתּוּף הַקְּרוּבָה מוּכַח שְׂמִשְׁמַם כָּא הַהוֹרֵג א"כ אַמֵּי אֲמַרְיִנּוּ הָכָא שְׂאֵם נִמְצָא סְמוּף לְעִיר שְׂאִין בָּהּ ב"ד שְׂמַנִּיחִין אוֹתָהּ וּמוֹדְדִין לְעִיר אַחֲרַת שְׂיִישׁ בָּהּ ב"ד וְהִלָּא מִתּוּף הַקְּרוּבָה נִרְאָה שְׂמַאוֹתָהּ עִיר שְׂאִין בָּהּ ב"ד הִנֵּה הַהוֹרֵג וְעַמְדוֹ בְּתִמְהָה.

וְכֹן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת קוֹשְׂיָא זֹו לְפִי הַטְּעָם אַחַר שְׂכַתְבוּ הַמְּפָרְשִׁים דְּהָעִיר הַקְּרוּבָה מְבִיאָה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה מְשׁוּם שְׁעוֹנוֹתֵיהֶם גְּרָמוּ שְׂיִאָרַע תְּקֵלָה זֹו בְּשִׁכּוֹנָתָם כִּי מְגַלְגְּלִין חוּבָה ע"י חֲזִיבִים שְׂאֵלוּ הִנֵּה לָהֶם זְכוּת הִנֵּה מְגִין לְבַל תִּאָרַע תְּקֵלָה זֹו בְּשִׁכּוֹנָתָם כִּי הִיא עוֹבְדָא

דריב"ל שנהרג איש קרוב אל עירו ונמנע אליהו מלהראות אליו פמה ימים ואחר שחזר אליהו ונתראה לו א"ל ריב"ל למה לא ראיתיה זה פמה ימים א"ל אלו זכית לא נהרג איש בקרוב אליה פדאיתא במפות ובפסחים.

ולי נראה דלא קשיא מידי דולקחו זקני העיר ההיא עדיף פשם דאמרינו בפרק לא יחפור אע"ג דרובא דאורייתא וקורבה דאורייתא אפ"ה רובא עדיף: דף מה ע"ב שתייהן מביאות שתי עגלות כו'.

כפ"ב דבכורות תניא נמצא מכונן בין שתי עגרות רבי אליעזר אומר שתייהן מביאות שתי עגלות ונחמיה אומר יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו ודייק הגמרא מאי קסברי רבנו אי קסברי אפטר לצמצם וקרובה ואפילו קרובות לייתי תרתי ואי קרובה ולא קרובות אפילו חדא לא לייתי אלא לאו ש"מ סברי רבנו אי אפטר לצמצם כו' והאריכו התוספות בסוגיא דאי אפטר לצמצם ואין פאן מקומו: רבי עקיבא אומר מקוטמו.

הרמב"ם ו"ל פסק כר"ע וכתב עליו בעל כסף משנה ויש לתמוה דהא קי"ל משנת ראב"י קב ונקי וצריף לומר שסובר שלא נאמר כלל זה לדחות מאי דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ע"כ. וקשה לי על דבריו שהרי ראב"י לא היה חבירו של ר"ע פי ראב"י היה בדור רבן יוחנן בן זכאי ונחבירו שראו החורבן בית שני ואלו ר"ע ונחבירו היו אחר החורבן ומה.

שהזכירו קודם ראב"י אינו מן התימה שכן מצינו בהגדת פסח שמקדים ר"ע לרבי טרפון שהיה רבו כדמוכח בכתובות וכן אשפחן בדוכתי טובא שמקדים התלמיד להרב. ולי נראה דטעמו של הרמב"ם הוא פיון דאמרינו בגמרא אבל לענין חיותא דכולי עלמא באפיה הוא כו' וכן אמרינו גבי מי שגפול עליו מפולת בפרק יום הכפורים ושם זאת אינה מן המנין ק"ב פי כתב ר"ח נ"ל מפי הקבלה דבק"ב דברים הלכה פמותו ותו לא והיינו ק"ב ונקי וכה"ג כתב הרא"ש ו"ל בעירובין בפרק מי שהוציא אוהו: וקא סבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים.

וא"ת מאי איריא משום דלא נתחלקה תיפוק ליה משום דאית לן למיזל בטר רובא דעלמא כדאמר בפרק לא יחפור ואע"ג דאמר התם דביושבת בין ההרים לא אזלינו בטר רובא דעלמא וירושלים הרים סביב לה מ"מ פל ישראל היו נכנסין ויוצאין לה לעלות לרגל ובשאר ימות השנה נמי לשלם נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין לה לסחורה שקרויה רוכלת עמים.

וי"ל דמ"מ היו שם מקומות שלא היו מצויים כי אם יושבי ירושלים לבדם א"נ בימי חזקיה שפל ישראל היו בירושלים ולא היו באים לסחורה כף כתבו התוספות בסוף פרק מרובה. ולי נראה דסוגיא דהכא סובר דמה שהקשה בפרק לא יחפור וליזיל בטר רובא דעלמא לאו קושיא היא דפשיטא דקרובה בעינן דהא בקרובה תלה רחמנא ואי הנה אזלינו בטר רובא דעלמא לעולם היו מודדין לעיר הגדולה שבעולם ומאי דתירץ ליה ביושבת בין ההרים לפי דרכו השיבו אבל לקושטא דמלתא לייתה וזה דרו הגמרא לתרץ דרו דחזיה בעלמא אע"ג דלקושטא דמלתא לייתה כמו שכתב הרא"ש ו"ל בפרק החולץ וכן כתבו התוס' בפרק אין דורשין וכן כתב הר"ן בנדרים סוף פרק השותפין ומהאי

טעמא לא כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות עגלה ערופה חלוק זה דיושבת בין ההרים כמו שכתב בעל כסף משנה ירושלים לא נתחלקה לשבטים.

וא"ת דבפרק איזהו מקומן אמרינו דקרן דרומית מזרחית לא הנה לו יסוד לפי שלא הנה בחלקו של טורף וא"כ למאן דאמר לא נתחלקה מאי שנא דשאר מקומות של המזבח הנה להם יסוד ומזרחית דרומית לא הנה לו יסוד ואין לתרץ דלדידה הנה לו יסוד מפל צדדיו דא"כ אל יסוד מזבח העולה מאי עביד ליה דמשמע שיש ליתן אותו במקום שיש לו מפלל דאיפא דוכתי דלא הנה לו יסוד כבר הקשו התוספות זאת הקושיא בפ"ק דיומא ותיירצו הכי גמירי שלא לעשות יסוד למזרחית דרומית כדכתיב הפל בכתב: אבא שאול אומר מטיבורו כו'.

מפאן הקשו התוס' בפרק המפלת על הא דאמרינו התם איזהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר תחלת ברייתו מראשו והלא הכא אומר מטיבורו. ועוד קשה דהא התם משמע דלא איירי אלא בגידול האיברים ובקוטנן כדקא מסיים עלה ופתי עיניו כפתי טיפין של זבוב כו' ולכן גרס ר"ת התם תחלת ברייתו פרוש פועין חגב דסלעם מתרגמינו רשון ור"ל יום שנגמר תחלת צורתן הני כל גופן גדול כסלעם וכן פירש בערוף: ואין המום פוסל בה כו'.

בירושלמי איתא אם היתה טרפה או מחוסרת אבר פסולה משום דכפרה נאמרו בה פקדשים: ואיתן פמשמעו קשה כו'. נ"ל על שם חזק וקנשי הקרקע שאינה ראוייה לזריעה ועבודה כמו סלע קשה נקרא נחלאיתן פלומר עמק יבש ונגוב מדקתני עלה בגמרא מנין לאיתן שהוא קשה שנגמר איתן מושבה ושם בסלע קנה ואומר שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ ופירש רש"י איתן מושבה ושם בסלע קנה אלמא איתן הוא סלע מוסדי ארץ הם הרים וכל הר של אבנים ע"כ.

ובזה נתיישב לי למה לא מיייתי הגמרא ראיה מבוארת אתה הובשת נהרות איתן אלא על פרוף צריף לומר דנחל איתן דהכא לא מייירי בנחל מים ונקרא איתן על שם שהוא שוטף בחזקת דפירוש הרמב"ם ז"ל אלא מייירי בקרקע קשה יבש ונגוב כדכתיבנא וכן נראה מדברי רש"י בחומש שפירש נחל איתן קשה שלא נעבד אחר זמן רב שכתבתי פל זה מצאתי בתשובת הרב מהר"י קולון ז"ל שכתב ממש כדברי וכתב עוד הא דפירש התרגום נחל איתן נחל בייד ר"ל שלא נזרע ונעבד מעולם וכמו שתרגם והאדמה לא תשם וארעא לא תבור וכמו שזדה בור וכמו אם אוביר ולא אעביד וכו' וכהנה רבות בגמרא: וזקני אותה העיר רוחצין את ידיהן כו'.

מפאן קשה לי על הרמב"ם ז"ל שפסק בהלכות עגלה ערופה דב"ד של אותה העיר עם כל זקניה אפילו הם מאה פולן רוחצין את ידיהן כו' וזה משום דכתיב וכל זקני העיר יהיא ירחצו את ידיהם וגו' ותניא בספרי וכל זקני העיר יהיא אפילו הם מאה כו' דהא מדקתני במשנתנו וזקני אותה העיר רוחצין משמע דכל לאו דוקא דאם לא פן אי אפשר דהנה שתיק מלפרש ולומר וכל זקני אותה העיר רוחצין כו' פי היכי דלא אתי למטעי ולפרש האי וזקני אותה העיר כמו זקני אותה העיר מביאין עגלת בקר כו' דהתם נדאי לא בעינן כל זקני העיר כמו שפסק הרמב"ם ז"ל גופיה וא"כ היאך שבק משנתנו ופסק בספרי ועוד דהא כבר איתותב רבי יונתן בפ"ק דהוריות שאמר מאה שיש בו להורות

אין תיביבין עד שיורו פולו שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו מפח קושית רב משרשיא שהוכיח דאע"ג דכתיב כל לאו דוקא הוא אלא רבא פכולא דמי והרמב"ם גופיה לא פסק כר' יונתן בפרק י"ג מהלכות שגגות אע"ג דבספרא שנינו פדאמר רבי יונתן כמו שכתבתי בחדושי שם וצ"ע: דף מו ויהא מום פוסל בעגלה מק"ו כו'.

ה"ה דהנה מצי למיפרך ויהא מום פוסל בעגלה מג"ש עול עול מפרה כדפריה בסמוך אלא מעיקרא מהדר למילף מק"ו משום דק"ו עדיף מגזירה שנה פדאמרין בזבחים: ומה הפרה שאין השנים פוסלות בה כו'.

בריש מסכת פרה תנו רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים וחקמים אומרים עגלה בת שתיים ופרה בת שלש או בת ארבע רבי מאיר אומר אף בת חמש פשה אלא שאין ממתניין לה שמה תשחיר שלא תפסל כו'.

לכאורה הנה נ"ל הא דאמר רבי אליעזר ופרה בת שתיים אתא למעוטי יתירה משתיים כשם דאתא למעוטי פחותה משתיים כמו עגלה בת שנתה דאתא למעוטי טפי ואע"ג דכל שפן דבת שלש פרה היא אפ"ה פסיל רבי אליעזר לכתחלה יתירה משתיים משום שמה תשחיר והא דאמרו חכמים עגלה בת שתיים אתא למעוטי פחותה משתיים כשם דאתא למעוטי יתירה משתיים כיון דכתיב בה עגלת בקר ולא כתיב עגלה סתם ותניא בפ"ק דר"ה שהיה רבי מאיר אומר כל מקום שנאמר בתורה עגל סתם כן שנה כן בקר כן שתיים פר כן שלש אלא דבן בקר הוא כן שתיים הלכך הכא נמי בעינן בת שתיים דוקא ולא פחות כיון דכתיב עגלת בקר ותדע דאם איתא דהא דאמרו חכמים עגלה בת שתיים לאו למעוטי בת שנתה דכ"ש הא דילדה טפי אלא משום דר"א פסיל בת שתיים קאמרי רבנן דאפילו בת שתיים פשה דעגלה היא א"כ קשה למה לא פליג ר"מ גם בעגלה כשם דפליג בפרה דה"ל לומר דעגלה אינה פשה אלא דוקא בת שתיים ולא פחות כיון שהיא בעצמו אמר כן בקר כן שתיים והא דאמרו פרה בת ג' או בת ד' נמי דוקא לא פחות ולא יותר דאי אפשר לפרש ופרה בת ג' אף בת ג' דמדאמרו עגלה בת שתיים ש"מ פרה לאו בת שתיים דלשון פרה משמע דקשישא טפי מעגלה וגם אי אפשר לפרש ופרה בת ג' או בת ד' ואפילו יתירה מבת ד' דאין שעור לשנתה למעלה מבת ג' דא"כ מאי מוסיף ר"מ שאמר אף בת חמש כו' מפלל דחקמים פוסלין בת חמש דומיא להא דתנו התם ר"י הגלילי אומר פרים בני שתיים כו' וחקמים אומרים אף בני שלש ר"מ אומר אף בני ארבע וחקמי פשרים אבל ר"ש ור"ע מפרטנורה ז"ל פירשו הא דאמרו חכמים עגלה בת שתיים ר"ל אפילו בת שתיים וכ"ש בת שנתה וכן פסק בהדיא הרמב"ם והסמ"ג ואין לזוז מדבריהם.

ומיהו קשה לי למה פרש"י עגלה בת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולה כו' וזה הוי כרבי אליעזר דוקא ולית הלכתא פותיה למה לא פירש כרבנן ומיהו הא דפירש פרה אדנמה אין שעור לשנתה הוי כר"מ שאמר אפילו זקנה פשה והלכתא פותיה כמו שפסק הרמב"ם ז"ל בהלכות פרה ולא כרבנן שהרי הם פוסלים יתירה מבת ד' כדפירשתי.

כן נראה לי: אינו דין שיהא המום פוסל בה כו'. וא"ת הא איכא למפרך מה לפרה שפן נפסלת בשחור ובלבן וי"ל דאיכא למימר קדשים יוכיחו שאין נפסלין בשחור ובלבן ואפ"ה מום פוסל בהם וכ"ת מה לקדשים שפן אין נפדין אלא על בעל מום קבוע ואין יוצאין לחולין ליגזז וליעבד והגוזז והעובד בהם סופג את הארבעים הרי פרה יוכיח שאין

בה חוקר זה דקדושים ואפ"ה מום פוסל בה וחסור הדין כו' וה"ה דהנה מצי למילף ליה מק"ו דקדושים ומה דקדושים דלא פסלא בהו עבודה ושנים מום פוסל בהם עגלה שעבודה ושנים פסלא בה אינו דין שיהא מום פוסל בה: אלא מעתה לא יהו שאר עבודות כו'.

תימה מאי פריף מרב יהודה הלא בהכרח צריף אתה לומר דרב יהודה לא גמר לה מק"ו מעגלה אלא מגופא דפרה כדאמר לקמן וממילא אין שום מקום לקנשיא זו אלא מעתה כו' דאל"כ קשה על רב יהודה ונימא דיו לבא מן הדין להיות כגדון מה להלן עד שתמשוך כו' וכן קשה על התרצון שתיירץ שאני פרה דילפינו עול עול מעגלה הלא בהכרח צריף אתה לומר דרב יהודה לא גמר לה עול עול מעגלה אלא מגופא דפרה דאל"כ קשה על רב יהודה וממקום שבאתה כו' דהא לקמן הוכרח הגמרא לתרץ דרב יהודה לא מייתי לה מג"ש מעגלה אלא מגופא דפרה מפח קנשית וממקום שבאתה כו' וטפי יש לתמוה על המקשן מאי איצטריף להביא ראיה מרב יהודה דשאר עבודות פוסלות בה הלא משנה שלמה היא בפ"ב דפרה נתן טליתו עליה פסולה דמה לי אם הניח עליה טלית או עודה של שקין דהא שניהם חד טעמא הוא וגם הרמב"ם ז"ל כתב שניהם יחד בפרק קמא דפרה וכן קשה בפ"ב דע"א דאמר התם והכא היינו טעמא דרב אליעזר דרב יהודה אמר רב הניח עליה עודה של שקין פסולה כו' טפי ה"ל לאתויי המשנה דקתני הניח טליתו עליה פסולה ועל רב יהודה גופיה קשה מאי קמשמע לן הלא מתניתין היא ומיהו בהא איכא למימר דעיקר חדוש של רב יהודה הוא מה שאמר ובעגלה עד שתמשוך וצ"ע היטב: הניח עליה עודה של שקין כו'.

בערוף גרס עודה בד' לשון מעודד ענוים ה' ופירש בשם הגאונים דעודה היינו פמות חזיק אחד וארוף הרבה שאוגדין בו השקין של משאוי על הפרה שלא יפול המשאוי ממנה ואמר רב יהודה אפילו הניח על פרה עודה בלא שקין פסולה כו' ורש"י פירש בפ"ב דע"א עודה של שקין הרבה ריקנין קשורים ביחד לישנא אחרת עודה עץ שטוים בו שקין והרמב"ם ז"ל כתב כסות של שקין: שאני פרה דילפינו עול עול מעגלה.

הוי מצי לשנויי תקף ההיא מבעיא ליה למעוטי קדושים דלא פסלא בהו עבודה כו' כדמשני בסמוך: אבל אתה מקריב קדושים שנעבדה בהו עבודה. אבל בספרא אמרו אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב את שנעבדה בה עבירה: ומה עגלה שאין מום פוסל בה כו'.

ה"ה דהנה מצי למימר ומה עגלה שאין נפסלת בשחור ובלבן מום פוסל בה כו': שאר עבודות אין פוסלה אלא בשעת עבודה. כלומר כשעושה לשם עבודה והיינו היכא דניחא ליה אבל עול פוסל אע"ג דלא ניחא ליה ואע"ג דאמרינן בפ"ב דמציעא ובפ"ב דפסחים פינודכתיב עבד וקרינו עובד עובד דומיא דעבד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה מיתוקם בשאר עבודות דלאו עול וא"ת ובפרה אדומה מנלן דבעינו דניחא ליה להאי תנא דלא מייתי שאר עבודות בפרה מעגלה אלא מגופא דפרה דהא ההוא קרא אשר לא עובד גפי עגלה ערופה פתיב כבר תירץ ר"ש בפ"ב דפרה דכיון דשוין בפסול עול ובעבודות גם לענין דניחא ליה יש להשוותן וכתב עוד וא"ת פינון דאמרינן הכא דשאר עבודות אינן פוסלות אלא בשעת עבודה והיינו היכא דניחא ליה למה תנן בפ"ב דפרה עלה עליה זכר פסולה ואמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיל פרה שדמיה יקרין בשביל דבר מועט.

וי"ל פיון דאם היתה פשרה הנה ניחא ליה לפיכך חשיב ניחא ליה ופסולה ועוד פיון דבשאר פרות הנה ניחא ליה חשיב ניחא ליה: יבא דבר שלא עשה פירות. פרש"י עגלה בת שנתה לא ילדה לכאורה נראה דאמא למעוטי בת שנים דקא ילדה ואי אפשר לומר כן שהרי תנו בבכורות בפירק הלוקח בהמה ומייתי לה בפירק אין מעמידין פרה ונחמור בנות שלש ודאי לפהו אלמא דקודם שלש ודאי לא ילדה והשתא נתיישב שפיר זה הטעם יבא דבר שלא עשה פירות אף לרבנן שאמרו בריש מסכת פרה עגלה בת שנים אלא משום דרש"י פירש לעיל עגלה ששנים פוסלות בה עגלה בת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולה כו' וזה כר' אליעזר ולא כרבנן הלכך פירש ה"ג כרבי אליעזר.

(הגה"ה פתבו התוספות בפירק אין מעמידין ונ"ל ונחמור בת ג' ודאי לפהו פ"י דקודם שלש ודאי לא ילדה ויש לתמוה דהא מעשה בכל יום דפרה בת שתי שנים יולדת וי"ל דנדאי עתה נשתנה העת מכמו שהיה בדורות הראשונים כמו בעינוניתא דנרדא דאמרין בפירק אלו טרפות כל חיוניא ברייתא הכי אית להו אלמא גונייתא ליה להו ועתה היא בכל הבהמות שלנו ע"כ הגה"ה): ע"ב גמר עריפה עריפה מחטאת העוף.

פ"י מה להלן ממול ערפו דהיינו מאחוריו אף כאן ממול ערפה דהיינו מאחוריה ומיהו לא דמי דאלו גבי חטאת העוף אינו רשאי למלקו בקופיץ אלא דוקא בצפרנו של פהו בעצמו: אשר רבויא הוא.

וא"ת ולרבי יאשיה דאמר לעיל אשר לשעבר משמע שאר עבודות מנין וי"ל דגם הוא סבר אשר רבויא הנה אבל לא בא לרבות כל עבודות אלא לשעבר: ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לונה. לא שהב"ד עצמן היו מתקנין שלוחים ללוות אדם העובר ממקום למקום כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בריש פירק בתרא דהלכות אבל: כופין ללונה ששכר הלונה אין לה שיעור כו'.

כל דיני לונה פתבן הרמב"ם ז"ל בריש פירק בתרא דהלכות אבל וכן פתבן הסמ"ג בהלכות אבל והסמ"ק בסימן מ"ו אבל הטור ושאר המחברים האחרונים השמיטו ולא ידענא למה ואפשר משום דבזמן הזה אין נוהגין דיני לונה מפני שכל הדרכים הם בחזקת ספנה טפי ממה שהיו בימי חכמי הגמרא כמו שכתבו התוס' בפירק בתרא דכתובות גבי הוא אמר לעלות לארץ ישראל כו' שאינו נוהג בזמן הזה שאיכא ספנת דרכים שאין אדם חייב למסור עצמו לספנה בעבור לונה משום דחייב קודמין כן נ"ל: תלמיד לרב אין לו שיעור לאו למימרא אין לו שיעור כלל דא"כ היאך אמר אה"כ וכמה אמר רב ששת עד פרסה כו' אלא ה"ק אין לו שיעור זה הנזכר ויותר נכון לפרש כפשוטו אין לו שיעור כלל ומשום דקשה לסתם גמרא היאך יתכן שהתלמיד יתא חייב ללוות לרבו עד סוף העולם הלכך אמר וכמה אמר רב ששת עד פרסה כו' וכה"ג אשכחן בפירק ערבי פסחים מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולה ועד כמה אמר רבי זירא עד רביעי בשבת כו' וכהנה רבות: דף מז לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות כו'.

מה שיש לדקדק כאן פתבתי בחזושי בפירק בתרא דהוריות: תצא ותרעה בעדר כו'. פרש"י תצא ותרעה בעדר כשאר חולין והאי תנא לית ליה הא דאמרין בכמה דוכתי עגלה ערופה נאסרה מחיים וירידתה לנחל איתן אוסרתה כו' אמת הוא דבפירק בתרא דכריתות מסיק הגמרא דהאי תנא סבר עגלה ערופה לא נאסרה מחיים וכן בחולין בפירק

אותו ואת בנו מייתי משנה זו ומדקדק מינה דלא מיתסרא מחיים אבל התוספות הקשו
שם קושיא תזקה היא מדקדק מפאן דלא מיתסרא מחיים דלמא היינו טעמא דאדעתא
שימצא ההורג לא אקדיש זה ואיגלאי מלתא דהקדש טעות הנה כי היא דתנו בפרק
בתרא דכריתות המביא אשם ונדאי אינו כן אלא עד שלא חטא אם עד שלא נשחט יצא וירעה
בעדר עד שישתאב אשם ודאי אינו כן אלא עד שלא נשחט יצא וירעה בעדר כו' עגלה
ערופה אינו כן ומפרש בגמרא טעמא דאשם תלוי משום דלבו נוקפו וגמר ומקדישו
מספק אבל אשם ודאי כי מקדשה אדעתא דחטאת מקדישה ואיגלאי מלתא למפרע
דהקדש טעות הנה ודלמא היינו טעמא נמי דעגלה ערופה ולא משום דלא מיתסר מחיים
ואע"ג שתיקצו דסברא היא דגמר ומקדשי דלא מסקו אדעתיהו שימצא ההורג קשה
בעיני הלא אדרבה מעיקרא מסקי אדעתיהו שימצא ההורג ולא גמרי ומקדשי שהרי כל
עצמה של המדידה וירידת עגלה לנסל איתן וכל הענינים הנעשים במצנה זו אינה אלא
מטעם שע"י כף תעלה הדבר מי ההורג עד שאפילו מה שגזר הכתוב שהמקום אשר
תערוף העגלה לא יעבד בו ולא יזרע לעולם היא נמי מטעם זה שע"י כף יפירו בו רואיו
ויזכרו בו ויתפרסם מי ההורג כמ"ש הרמב"ם ז"ל וכל המפרשים וכבר אמרו שאפילו
תבא שפחה ותאמר פלוני הוא הרוצח לא היו עורפין.

ואפשר שמפני כף פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות עגלה ערופה כדמשנתנו דקתני נמצא
ההורג עד שלא תערוף העגלה תצא ותרעה בעדר כו' אע"פ שפסק שם קודם לכן דכשתרד
לנסל תיאסר בהנאה אע"פ שעדיין לא נערפה.

ולכאורה קשה עליו היאך זיכה שטרא לבי תרי דפליגי בכריתות. אמנם לפי האמת לא
קשה מידי כי יש לומר דסבר הרמב"ם פמו שהקשו התוספות שהבאתי לעיל וכן כתב
הפוסק משנה דסבר הרמב"ם דגמרא לפום מאי דס"ד דגמר ומקדיש בכל גוונא אסיק
מאי דאסיק דמתניתין פליגא וסברא דאינה נאסרת מחיים ולא אמרינו דאדעתא שימצא
ההורג לא אקדשיה דלא מסקי אדעתיהו שימצא ההורג אבל לפום קושטא איכא למימר
דמתניתין נמי סבר דירידתה לנסל אוסרתה ואע"פ כן אם נמצא ההורג אפילו אחר
שהורידה לנסל תצא ותרעה בעדר משום דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה שהרי
באמת מעיקרא מסקי אדעתיהו שימצא ההורג מטעם שפירשתי ועוד שהרי דבר מצוי
הוא שימצא ההורג הלכה נקטינו דירידתה לנסל אוסרתה ונקטינו במתניתין דנמצא
ההורג עד שלא נערפה העגלה תצא ותרעה בעדר משום דאדעתא שימצא ההורג לא
אקדשה והשתא הא דפרש"י והאי תנא לית ליה הא דאמרינו עגלה ערופה נאסרת מחיים
כו' אינו מוכרח: יוחנן כ"ג העביר הודנית מעשר כו'.

אל תטעה לפרש דהאי יוחנן כ"ג הוא ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה
צדוקי אלא הוא שהיה אחר שמעון הצדיק וכו' הם דברי הרמב"ם ז"ל בריש פרק ט'
מהלכות מעשר: ע"ב ת"ל ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה וגו' בפרק אלו נערוות
מייתי הך דרשא נמי מפסוק זה וסיים ואתה תבער הדם הנקי מקרבך למה לי מיבעי ליה
לכדתניא ואתה תבער הדם הנקי מקרבך הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה מה להלן
מן הצואר אף שופכי דמים מן הצואר אבל רש"י בפירושו החומש פירש ואתה תבער
מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג כו' וכתבו התוספות דטעמו

של רש"י משום דסוגיא דכתובות אתיא כמאן דאמר חנק חמור נאי לאו דהקשו שופכי דמים לעגלה ערופה לומר שהם מן הצנאר הייתי אומר רוצח בחנק לפי שהוא חמור ואינו כן אלא קים ליה לרש"י כרבנן דסיניף חמור ודין מיתת רוצח בסיניף מק"ו דעבד השתא קטל עבדא דינו בסיניף דהוא חמור פדכתיב נקם ונקם ואין נקמה אלא חרב פדכתיב חרב נקמת נקם ברית קטל בן חורין לא כ"ש הלכה לדידה אייתר ואתה תבער להך דרשא שאם נמצא ההורג אחר שנערפה כו'.

וא"ת וקרא דולארין לא יכופר לדם וגו' למאי אתא לפרש"י י"ל דמפיקליה פדכרבא דדרוש ליה בפרק בתרא דכריתות דמיתנינו עגלה ערופה אע"פ שעבר יום הפורים עליה וכו' ונתיישב גם פן הרמב"ם ז"ל שפתיב בהלכות עגלה ערופה בדברי רש"י ואתה תבער מגיד שאם נמצא ההורג כו': אמר להך עולא תני לא היו עורפין.

כאן לא שנינו למיפריה וקא עורפין קתני פדפריה רבא לאבני בפ"ק דכתובות שאמר תני כל שנהג אמר ליה רבא וקא כל שלא נהג קתני די"ל שאין דרוך התנא לטעות להוסיף תיבה ע"י שחקה ולהחליף דבר להפכו כי התם בכתובות אם איתא דכל דנהג תנו וע"י שחקה הוסיף תיבת לא אבל קא ע"י שחקה חסר תיבת לא וזה דרוך התנא שטועה לחסר תיבה ע"י שחקה כדפרש"י בפ"ק דסנהדרין גבי אמר אבני תני קידוש החזש א"ל רבא וקא עבור קתני כו' וז"ל וקא עבור קתני דרוך התנא טועה בגירסא לחסר תיבה ע"י שחקה אבל אין נחלה לתנאי בין גירסא קידוש לגירסא עבור ע"כ.

ומדע דקא אשכחן לרבא גופיה שמגיה המשנה בפ"ב דנזיר דקתני אם עמדה והוא מוסיף תיבת לא: כאן בבת אחת כו'. סוגיא זו מפורש יפה בספר המאור הגדול בסוף מסכת חולין ובתוס' לעיל בפרק מי שקינא ע"ש: דף מח ואנן קא יהבינו לכהנים.

ואפילו לרבי אלעזר בן עזריה דאמר בפרק יש מותרות דמדאורייתא אף לפהנים מ"מ הואיל ונצטוו ליתנו אף ללוי כי שחר הוא לכם חלה עבודתכם ועזרא הפקיע פח הלויים לגמרי לתתו דוקא לפהנים אין זה פמצנותו דלא מצי למימר וגם נתתו ללוי: שצאמר בשיר לא ישתו יין.

בפ"ק דגיטין אמרינו שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנלן דאסור שרטט וכתב להו אל תשמרו ישראל אל גיל פעמים וגו' ולישלח מהכא בשיר לא ישתו יין וגו' אי מההוא הנה אמיןא הני מילי זמרא דמנא אבל דפומא שרי קמל"ן ופרש"י זמרא לשורר בבית המשתאות וכן משמע במשנתנו דקתני בטל השיר מבית המשתאות והתוספות מפרשים דאפילו בלא משתה נמי אסור למי שרגיל בכך כההיא דאיתא בירושלמי ריש גלותא הנה קאי ודמיה בזמיר פירוש בשכבו ובקומו היו מזמרים לפניו.

ולי נראה דאסור בכל ענין מדאמר רב הונא בסמוך זמרא דגרדאי אסור וכתב הרי"ף בפרק אין עומדין בשם הגאון הא דאמרינו זמרא בפומא אסור הני מילי כגון נגינות של אהבת אדם לחבירו ולשבח יפה ביפיו אבל שירות ותשבחות וזכרון חסדיו של הקב"ה אין אדם מישאל נמנע מזאת ומנהג כל ישראל לאמרן בבתי חתנים ובבתי משתאות בקול נגינות ובקול שמחה ולא ראינו מי שמיחה בזאת ע"כ.

וגדולה מזו כתבו הפוסקים שמוותר לומר לע"א לנגן בכלי שיר בחנופה בשבת דאמירה לע"א במקום מצוה שרי ואין שמחת חתן וכלה בלא כלי שיר: בטלו אורים ותומים. הוא כתב שם המפורש שהיה נתון בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר ומתמם את דבריו אבל החשן עצמו היה אפילו בבית שני שאי אפשר לכ"ג להיות מחוסר בגדים וראיה מוכרחת שהיה החשן בבית שני מדאמרין בפ"ק דקידושין גבי עובדא דדמה בן נתינה בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד וזה היה בנדאי בבית שני מדקאמר לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו כו' שבבית ראשון לא עשו פרה כי נסתפקו באותה שעשה משה כדתנן במסכת פרה שניה עשה עזרא וכיון דהנה אפוד בבית שני א"כ חושן נמי היה בו כי החושן דבויק לאפוד וכן כתב הסמ"ג בבית שני היה החשן שאי אפשר להיות כ"ג מחוסר בגדים אבל שם המפורש לא היה שם והיינו דאמרין בסוף פ"ק דיומא חמשה דברים חסרו בבית שני וחד מנייהו אורים ותומים וכן פרש"י בחומש בפרשת תצוה והשתא אין אנו צריכין למה שכתבו שם התוספות וז"ל ואורים ותומים אורים ותומים הוו שאל"כ היה כ"ג מחוסר בגדים אבל לא היו משיבין לנשאלין בהו ע"כ.

נראה מדבריהם שהם קוראים אורים ותומים להחשן עצמו וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות בית הבחירה ובפרק בתרא דהלכות פלי המקדש והראב"ד ז"ל השיג וכתב עליו מה שאמר שהיו עושין אורים ותומים בבית שני כדי להשלים שמונה בגדים לכ"ג שלא יהא מחוסר בגדים אינו פלוג שמינו מחשבון הבגדים ואין ספק שטעמו של הראב"ד ז"ל שהוא קורא אורים ותומים לשם המפורש והרמב"ם קורא שם אורים ותומים לחשן בדרך השאלה: משחרב בית המקדש בטל השמיר.

לכאורה משמע דמייירי מבית המקדש ראשון מדקתני בתריה בפולמוס של אספסיוס ושל טיטוס שהיו קודם חורבן בית שני ואי אפשר לומר כן דהא בפ"ק דקידושין מוכח בהדא שהיה שמיר בבית שני גבי עובדא דדמה בן נתינה בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד וזה היה בנדאי בבית שני מדקאמר לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו כו' שבבית ראשון לא עשו פרה כי נסתפקו באותה שעשה משה כדתנן במסכת פרה שניה עשה עזרא וכיון דהנה אפוד בבית שני א"כ שמיר נמי היה בו דהכי משמע בפרק מי שאחזו דאפוד צריך שמיר דקאמר התם איכא שמיר דמיייתי משה לאבני אפוד ואפילו לרבי נחמיה דאמר לקמן לא בעי שמיר לאבני המקדש מ"מ באבני אפוד מודה דבעו שמיר הלכך צריך לפרש האי משחרב בית המקדש בטל השמיר היינו בית שני ותדע דאי בית ראשון ליערבינהו וליתנינהו משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים ושמיר ועוד מדנקט בית המקדש סתם ובגמרא לקמן נקט בית המקדש ראשון על מילי אחרוני ויש לתמוה כיון דהוי שמיר בבית שני א"כ מאי פריך בע"א פריך רבי ישמעאל גבי אבני מזבח ששקצום ממלכי יון היכי נייעביד נתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא לינסרינהו לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא ומאי קושיא נייעבדינהו ע"י שמיר וי"ל דע"י שמיר לא נעשה חלק כ"א מבקע כתאנה שלא תהא חסרה פלוג אבל אין עושה אותם שלמות שלא תחגור בהן צפון ופגימה בחגירת צפון פסולה למזבח כדאיתא בפ"ק דחולין וא"ת א"כ היאך בנו את המזבח דהא אי אפשר לומר שהיה מתקן מבחוץ ומכניסו מבפנים דאפילו כה"ג במזבח אסור כדתניא במכילתין בסוף פרשת וישמע יתרו לא תבנה אתהו גזית בו אי אתה בונה גזית אבל אתה בונה גזית בהיכל ובקדש הקדשים ומה אני מקנים

ומקבוצת והגרונן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו בבית אינו נשמע אלמא במזבח
אפילו בחוץ אינו נשמע וכן יסד רבינו אליהו הזקן באזהרת אמת יהגה חכי תודה ובר.

כן נגזרו ועבר. והיינו כולין לחלק בין קודם שהוקדשו אבנים למזבח דעודן חולין בין
לאחר שהוקדשו אבל אין צריף דמשמע בפרק אינהו מקומן שבנו אותו באבנים החלוקות
כגון חלוקי אבנים מן הנחל שבחול הים ובחול הים נבראו חלוקות מששת ימי בראשית
כה כתבו התוספות: רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע מיום שחרב בית
המקדש כו' גם פאן מסתמא איירי בבית שני שהרי חרב בימיו ותדע דאשפתן בבית שני
שהיו פירות מתברכין בימי שמעון בן שטח שנעשין חטין ככליות של שור הגדול: ע"ב
דת"ר משמתו נביאים האחרונים כו'.

פירש"י דתנא חגי זכריה ומלאכי נקראו אחרונים ולולא פיו הקדוש הנה נ"ל לפרש
מדקאמר רוח הקדש ולא אמר אורים ותומים אלמא דאפילו בחייהם לא היו אורים
ותומים: בת קול מן השמים.

יש אומרים שלא היו שומעין קול היצא מן השמים אלא מתוך אותו קול יוצא קול אחר
כמו פעמים שאדם מכה בכח ושומע קול אחר היצא ממנו מרחוק ואותו קול היו שומעין
לקח קורין אותו בת קול: אמר רבי נראין דברי רבי יהודה באבני מקדש כו'.

מה שיש לדקדק פאן כתבתי בחדושי בפ"ק דתמיד: וזכוכית לבנה לא בטלה. לגמרי
קאמר אלא דלא שכיחא דהא רב הונא תבר זכוכית חיוורתא בחנופת בנו כדאיתא בפרק
אין עומדין: דף מט ואיחא שמיה רבא דאגדתא.

לכאורה הנה נ"ל דנקט דאגדתא דוקא לאפוקי על שמעתתא דהיינו הלכות דינין ואיסור
והיתר וטומאה וטהרה אין אומרים קדיש דרבנן פיון שאין נקבצין כל העם אפילו עמי
הארץ לשמוע דרשא בשמעתא כמו באגדתא כדאיתא לעיל בפרק אלו נאמרין רבי אבהו
דרשבאגדתא רבי חייא בר אבא דרש בשמעתא שבקוה פולי עלמא לרבי חייא בר אבא
ואזול לגביה דרבי אבהו כו' וכל עצמו לא אמר אלא עלמא אמאי קא מקנים איחא שמיה
רבא אלא משום פיון שנהג בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ ויש פאן שתיים תורה
נקדוש השם והוי דומיא לקדושה דסינדרא שכל ישראל שונים בו דאפ"ל עמי הארץ
מבינים אותו ולכן הוא חביב כדפרש"י ונגעתי ומצאתי און לי בפירוש המשניות
להרמב"ם ז"ל בסוף פרקי אבות וז"ל ר' חנניא בן עקשיא אינו מן הבריייתא אלא סיום
נאה הוא ונהגו העם לאמרו בסיום הפרקים לפי שאין אומרים קדיש דרבנן על המשנה
אלא על האגדה שאמר מר ואיחא שמיה רבא דאגדתא עכ"ל אמנם הרמב"ם גופיה כתב
להפך בחבורו בסדר תפלה בנסח הקדיש וז"ל קדיש דרבנן כל עשרה מישראל או יותר
שעוסקין בתלמוד תורה שעל פה ואפ"ל במדרשות או בהגדות פשהו מסימין אומר אחד
מהן קדיש דרבנן כו' עכ"ל.

נראה מדבריו הא דנקט פאן דאגדתא לרבותא אפילו דאגדתא וכ"ש דשמעתא דחביב
טפי. ונ"ל טעמיה דהרמב"ם הוא מדתנן בפרק כל כתבי שאין קורין בכתובים בשבת
בשעת בית המדרש מפני ביטול בית המדרש ופרש"י וכל המפרשים מפני ביטול בית

המדרש דמשכי ליבא ואתו לאמנועי מלשמנע הדרשא שהיו דורשים לעם בשבת הלכות איסור והיתר וטוב להן לשמוע מלקרות בפתובים ע"כ.

אלמא שעקר הדרשא הנה בהלכות איסור והיתר ומה שדקדק הרמב"ם לומר בתלמוד תורה שעל פה היינו משום שלא תיקנו קדיש דרבנן על קריאת הפסוקים לבד כמו שהם פתובים בתורה שבכתב אלא דוקא על דרשא ואין דרשא אלא בתורה שעל פה ואולי משום הכי נקרא קדיש דרבנן כלומר קדיש שעל תלמוד תורה דרבנן דהיינו שעל פה לאפוקי קדיש יתום רגילין לומר על קריאת הפסוקים לבד כמו אחר תהלים ושיר היחוד ותפלה ויותר נ"ל דלהכי נקרא קדיש דרבנן לפי שכל עצמו ועקר קדיש זה הוא תחנה ובקשה על רבנן כמפורש בנוסח קדיש זה אבל אין לפרש דלהכי נקרא קדיש דרבנן מפני שהוא תקון הרבה חכמים כל אחד הוסיף על שלפניו דהא ליתא שלא מצינו זה אלא דוקא במודים דרבנן כדאיתא בהדיא בפרק אלו נאמרין אבל לא בקדיש דרבנן ומיהו הא דכתב הרמב"ם בסוף פרקי אבות שהבאתי לעיל ונ"ל לפי שאין אומרים קדיש על המשנה אלא על האגדה כו' קשה לי שהרי רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה כו' משנה הוא בסוף מסכת מכות וכי תימא כיון שלא נזכר בה שום דין הלכה אע"פ שהוא משנה בסוף מכות אינו קרוי משנה אלא אגדה א"כ קשה שהרי גם בפרקים לא נזכר בהם שום דין א"כ למה לא יאמרו קדיש דרבנן על סיום הפרקים בלי רבי חנניא בן עקשיא.

ולילא דמסתפינא מחבראי הייתי אומר שאין זה מדברי הרמב"ם ז"ל כלל אלא איזה תלמיד טועה ומשופש פתב זה בגליון. כן נ"ל: בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים.

כפ"ק דגיטין אמרינן א"ל ריש גלותא לרב הונא פלילא מנלן דאסור א"ל מדרבנן דתנן בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים כו' אדהכי קם רב הונא לאפנויי א"ל רב חסדא קרא כתיב כה אמר ה' הסר המצנפת והרם העטרה וגו' וכי מה ענין המצנפת אצל העטרה אלא לומר לה בזמן שמצנפת בראש כ"ג עטרה בראש כל אדם כו' רבינא אשפחיה למר בר רב אשי דהנה גדיל פלילא לברתיה א"ל לא סבר לה מר הסר המצנפת והרם העטרה א"ל דומיא דכ"ג בגברי וכתבו שם התוספות עטרות חתנים פירש בקונטרס עטרה ממש ואין נראה מדאמר עלה בפרק בתרא דסוטה לא שנו אלא של נורד ושל הדס אבל של קנים ושל חילת מותר ואין דרו לעשות עטרה משל קנים אלא עטרות שעושין פעין כיופה שיושב בה החתן ובראש כל אדם דקאמר לאו דוקא בראש ממש אלא למעלה מראש ובמסכת מדות דתנן העטרות שבחלונות פירשו נמי הגאונים פעין כפוח מונחבות שעושין בחלונות ולא הנה פלילא דדהבא כההיא דבמה אשה דקא נפיק כמה פלילא בנהרדעא ודוקא לחתנים אסרו דומיא דעטרות פלות דמפרש בסוטה דהיא עיר של זהב ובפרק במה אשה תנן לא תצא בעיר של זהב מפלל דבחול שרי ועוד דהא ר"ע עביד לדבייתהו עיר של זהב כדאיתא בגדרים אלא דוקא לחתנים וכלות אסרו משום שמחה יתירה אבל לשאר בני אדם מותר כה פתבו התוספות והא דלא גזרו מעיקרא על עטרות פלה כמו שגזרו על עטרות חתנים היינו משום כדי שלא תתגנה הפלה על בעלה.

כִּן נִרְאָה לִי: בְּטֵל זֵו הַחֲכָמָה. פִּירֶשׁ"י לֹא יִדְעָתִי מֵאִי הִיא וְלִי נִרְאָה שֶׁר"ל שְׁהִיָּה בְּקִי
בְּכָל הַחֲכָמוֹת עַל שְׁעָלָיו נֹאמֵר לְהַנְחִיל אֹהֲבֵי יֵשׁ וְאֹנְצְרוֹנְתֵיהֶם אֲמֵלֵא כְּדַאֲתָא בְּסוֹפָה
פְּרָק הַיֵּשׁוּן אֲמָרוּ עָלָיו עַל רִיב"ז שְׁלֹא הֵנִיחַ מִקְרָא מְשֻׁנָּה גְּמָרָא הַלְכוֹת וְאֲגָדוֹת דְּקִדּוּקֵי
תוֹרָה וְדִקְדוּקֵי סוֹפְרִים ק"ו וּג"ש תְּקוּפוֹת וְגִימְטְרִיאוֹת שְׂיחַת מְלָאכֵי הַשְּׂרַת וְשְׂיחַת שְׂדִים
וְשְׂיחַת דְּקָלִים מְשָׁלוֹת כּוֹבְסִים מְשָׁלוֹת שׁוּעָלִים דְּבָר קֶטֶן דְּבָר גְּדוֹל דְּבָר גְּדוֹל מַעֲשֵׂה
מְרַכְבָּה דְּבָר קֶטֶן הַנְּיוֹת דְּאֲבֵי וְרַבָּא לְקַיִּים מַה שֵּׁנֵא' לְהַנְחִיל אֹהֲבֵי יֵשׁ וְאֹנְצְרוֹנְתֵיהֶם
אֲמֵלֵא: ע"ב וְלֹוֹי אָמַר אַף שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חֵילַת אָסוּר.

בְּעָרוּף פֶּסֶק בְּשֵׁם רַגְמ"ה ו"ל כְּלוּי וְכֵן פֶּסֶק הֶרְמֵב"ם ו"ל מִשׁוּם דְּלוּי הִיָּה גְּדוֹל יוֹתֵר
מֵרַב וְשִׁמוּאֵל: בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אֲמָרוּ אַרְוֵר הָאִישׁ שְׁיַגְדֵּל חֲזִירִים. וּא"ת תִּפְּוֹק לִיָּה
דְּמִדְּאוּרִיָּתָא אָסוּר כְּדִתְנִן בְּמִסְכַּת שְׁבִיעִית אֵין עוֹשִׂין סְחוּרָה בְּנִבְלוֹת וְטְרִיפוֹת צִיָּדֵי חִיָּה
וְעוֹפוֹת וְדָגִים שְׁנִזְדָּמְנוּ לָהֶם מִיָּנִין טְמֵאִים מוֹתֵר לְמַכְרֵן לַע"א מִשְׁמַע דְּוָקֵא נִזְדָּמְנוּ אֲבָל
לְכַתְּחִלָּה לֹא וּמִפִּיק לִיָּה מִקְרָא בְּפָרָק כָּל שְׁעָה מִדְּכַתִּיב וְשִׁקֵּץ יְהִי לָכֶם בְּהַנְּיוֹתוֹ יְהִי
כְּבָר תִּירְצוּ הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם וּבְפָרָק מְרוּבָה דְּנִפְקָא מִיָּנֵה לְמִיקָם בְּאַרְוֵר א"נ הָא דְּאָסֵר
מִדְּאוּרִיָּתָא הִיָּנֵו דְּוָקֵא אִם מְגַדְּלֵן כְּדִי לְמַפְּוֹר לְגוֹיִם לְאֲכוֹל אֲבָל אִם מְגַדְּלֵן כְּדִי לְהַשְׁתַּכַּר
בְּשׁוּמְנוֹ אוֹ בְּעוּרוֹ אוֹ שְׁמַגְדְּלֵן שְׁלֵא לְמַפְּוֹר אֲלֵא לְמִשְׁוֹם וּלְהַדְּלִיק מוֹתֵר מִדְּאוּרִיָּתָא וְכֵן
אֲמָרִי בְּהִיא בִירוּשְׁלָמִי דְּסוֹסִים וְחֲמוּרִים שְׂרִי לַעֲשׂוֹת בְּהֵן סְחוּרָה מִשׁוּם דְּסִתְמֵן
לְמִלְאָכָה וְלֹא לְאֲכִילָה אֲפִילוּ הִכִּי בְּחֲזִירִים אָסוּר מִשׁוּם הֵךְ גְּזִירָה אִי נָמִי בְּנִזְדָּמְנוּ לוֹ
חֲזִירִים כְּגוֹן שְׁנִפְלוּ לוֹ בִירוּשָׁה אֵין לְגַדְּלֵם: וְאַרְוֵר אָדָם שְׁיִלְמַד בְּנוֹ חֲכָמַת יוֹנִית.

וּא"ת הִיאָה תְּנֵן בְּמִשְׁנֵתְנוּ לַעֲלִיל בְּפוֹלְמוֹס שֶׁל טִיטוֹס גְּזָרוּ שְׁלֵא יִלְמַד אָדָם אֵת בְּנוֹ יוֹנִית
דְּהָא טִיטוֹס הִיָּה בְּשַׁעַת חֲנוּרְבֵן כְּדַאֲתָא בְּפָרָק הַנְּיָזְקִין וְאַלוּ מְלָכוּת בֵּית חֲשִׁמוּנָאִי קְדָמִי
טוֹבָא כְּדַאֲתָא בַּפ"ק דַּע"א.

כְּבָר תִּירְצוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּמִנְחוֹת פְּרָק רַבִּי יִשְׁמַעֵאל וּבְפָרָק מְרוּבָה דְּמַעֲיָקְרָא גְּזָרוּ וְלֹא קִבְלוּ
מִנְיֵיהוּ וּלְבִסוּף גְּזָרוּ וּקִבְלוּ מִנְיֵיהוּ וְעוֹד י"ל דְּמַעֲיָקְרָא קָאִי בְּאַרְוֵר בְּעֵלְמָא וְאִי בְּעֵי
לְקַבּוּלֵי עָלֵיהּ לְטוֹתָא דְּרַבְּנֵן שְׂרִי וּבִסוּף גְּזָרוּ וְאַסְרוּהָ לְגַמְרִי.

וּמִיָּהוּ קִשְׁהָ דְּהָא אֲמָרִינֵן אַרְוֵר בּוֹ קִלְלָה בּוֹ נִזְדוּי וְהָא דְּמִשְׁמַע בְּסוּף פְּרָק שְׁתֵּי הַלְּחָם דְּמִי
שְׁלַמַּד כָּל הַתּוֹרָה כְּגוֹן בֵּן דָּמָה בֵּן אַחוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן שְׂרִי אִי לֹאוּ מִשׁוּם דְּכַתִּיב לֹא
יְמוּשׁ וְלִמָּאן דְּאָמַר אֲפִילוּ לֹא קָרָא אָדָם אֲלֵא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁחֲרִית וְעַרְבִית קִיָּים מְצֻנֵת
לֹא יְמוּשׁ מִשְׁמַע דְּשְׂרִי הִיָּנֵו הִיָּכָא דְּאִיפָא צְנוּרָה צְבוּר כְּגוֹן שְׁהוּא קְרוּב לְמַלְכוּת כְּדַאֲשְׁכָּחֵן
לְקַמֵּן גְּבִי בֵית ר"ג וּמַה שְׁלֵא הַתִּיר לוֹ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל שְׁמָא לֹא הִיָּה כָּל כְּהָ צְנוּרָה צְבוּר כְּמוֹ
מַר"ג: וְעַל אוֹתָהּ שְׁעָה שְׁנִינּוּ מַעֲשֵׂה שְׁבָא עוֹמֵר מִגְּגוֹת צְרִיפִין כו'.

בִירוּשְׁלָמִי דְּשְׁקָלִים תְּנִי לָהּ אֲאִידָהּ עוֹבְדָא שְׁפַעַם אַחַת נִשְׁדָּפָה אַרְיָן יִשְׂרָאֵל כּו' וּא"ת
וְהָא בִימֵי מְרַדְּכִי הָוָה הַמַּעֲשֵׂה כְּדַאֲמַר הֵתָם בְּגְמָרָא דְּאַתָּא הֵהוּא חֲרַשָּׁא אוֹתִיב חֲדָא יְדָא
אַצְרִיפְתָּא כּו' אָמַר לָהּ מְרַדְּכִי מִי אִיפָא דְּוָכְתָא דְּשְׁמָה גִנַּת צְרִיפִין כּו' וּפְרַשׁ"י דְּהוּא
מְרַדְּכִי שְׁהִיָּה בִימֵי אַחְשָׁרוּשׁ וְתִימָה גְּדוֹלָה הִיא אִם חִי מְרַדְּכִי כָּל כְּהָ דְּבֵית חֲשִׁמוּנָאִי לֹא
הִיָּה כִי אִם ר"ם שְׁנִינּוּ קוֹדֵם הַחֲנוּרְבֵן כְּדַאֲמַר בַּפ"ק דַּע"א כְּבָר כְּתָבוּ שֶׁם הַתּוֹסְפוֹת דַּנ"ל
דְּכָל אוֹתָן שְׁהִיָּו בְּקִיאִין בְּרַמְזִים וּבְלִשׁוֹנוֹת הִיָּו נִקְרָאִין עַל שֵׁם מְרַדְּכִי לְפִי שְׁהוּא הִיָּה

ראש וְחָכָם לְהַפִּיר כְּדַתְנֵנוּ בְּשִׁקְלִים וְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה דְשִׁלֵּשׁ נְשִׁים דְּמִיָּתֵי הֵתָם נִרְאָה שְׁהִיָּה מְרַדְּכֵי מִמֶּשׁ מְדַקְאָמֵר וְהִיָּנוּ דַתְנֵנוּ פְתַחְתִּיהָ עַל הַקְּנִיָּן זֶה מְרַדְּכֵי כּו': לְשׁוֹן סוּרְסֵי הוּא.

לְשׁוֹן אָרֶם צוּבָה וּשְׂאָר הָאֲרָצוֹת שְׂכַבְשָׁם דוּד וְהִיא הַנְּקָרָא אֲרִץ סוּרְסֵי וְנִקְרָא לְשׁוֹנָם לְשׁוֹן סוּרְסֵי כְּמוֹ יוֹן לְשׁוֹן יוֹנֵי פָרְס לְשׁוֹן פָּרְסֵי כִּף פִּירֵשׁ הָעֲרוּף וְכִתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּף פֶּרֶק מְרוֹנְבָה לְשׁוֹן סוּרְסֵי נִרְאָה דְלִשׁוֹן סוּרְסֵי הוּא לְשׁוֹן אֲרָמֵי כְּדַאֲמַרִּינֵנוּ בְּבִרְאִשִׁית רַבָּה אַל יְהִי לְשׁוֹן סוּרְסֵי קַל בְּעֵינֵיהָ שְׁהִיָּה בְּתוֹרָה וּבְנִבְיָאִים וּבְכַתוּבִים חֵלֶק לוֹ הַכְּתוּב כְּבוֹד תּוֹרָה דְכַתִּיב יְגַר שְׁהִדוּתָא בְּנִבְיָאִים דְכַתִּיב כְּדַנָּא תִּמְרוּן לְהוֹן בְּכַתוּבִים דְנִיָּאֵל וְעֲזָרָא וְלָכֵן הִיָּה מְאָרֶם נְהַרִּים וְדְנִיָּאֵל נְמִי קוֹרְהוּ לְשׁוֹן סוּרְסֵי אַע"ג דְכַתִּיב בִּיהָ וַיִּדְבְּרוּ הַכְּשָׁדִים לְמַלְאָךְ אֲרָמִית וְהָא דְנִקְטַת הַכָּא בְּאֲרִץ יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹן סוּרְסֵי וּבְכָל נִקְטַת לְשׁוֹן אֲרָמֵי אוֹמֵר ר"ת לְפִי שְׂמַעְט מְשַׁתְּנָה כְּעֵין לְשׁוֹן לַעֲזוֹ שְׂמַדְבָּרִים אוֹתוֹ לְשׁוֹן צַח בְּמִדִּינָה אַחַת יוֹתֵר מְבִאֲחֶרֶת כִּי אוּנְקָלוֹס הִגִּיר תְּרַגְּם עַד הַגֵּל הַזֶּה סְהִיד דְנוּרָא הִדִּין וְלָכֵן קָרָא לוֹ יְגַר שְׁהִדוּתָא וּנ"ל לְשׁוֹן שְׂדֵבֶר לָכֵן הוּא לְשׁוֹן סוּרְסֵי וְעַל שֵׁם סוּרְסֵי נִקְרָא סוּרְסֵי דְסוּרְסֵי הוּא אָרֶם נְהַרִּים נְאָרֶם צוּבָה שְׂכַבְשׁ דוּד וְעַל שֵׁם שְׂקָרוּבָה לְאֲרִץ יִשְׂרָאֵל אִין לְשׁוֹן אֲרָמֵי שְׁלָה צַח כָּל כֹּף: הַתִּירוּ לְסַפֵּר קוּמֵי.

שְׁהוּא קָרוֹב לְמַלְכוּת הֵנָּה כְּדַאֲשְׁפַחֵן בְּפֶרֶק רְבִיעֵי דְמַעֲלָה שְׁהִלָּה אַבְטוּלְמוֹס בֶּן רְאוּבֵן וְסַפֵּר קוּמֵי שְׁלָא יִפִּירוּ שְׁהוּא יְהוּדֵי וְהִטְעָה אוֹתָם: סְלִיקָא לָהּ מַסְכַּת סוּטָא